

Tezamen en in vereniging

Een veroordeling voor medeplegen. Wanneer en waarom?

Naam student: Bente Veenstra
Studentnummer: s1083269
Product: Afstudeeronderzoek
Modulecode: RE441C
Inleverdatum: 30 mei 2017

Instelling: Hogeschool Leiden
Opleiding: HBO Rechten
Afstudeerbegeleidster: Mevr. Mr. L.W.J. Cramer
Onderzoeksdocente: Mevr. M. Rietmeijer
Opdrachtgever: Dhr. Mr. E.A. Breetveld

Voorwoord

Beste lezer,

In het kader van het afronden van mijn opleiding HBO-Rechten aan de Hogeschool Leiden ben ik begin 2017 begonnen met mijn afstudeeronderzoek. Dit onderzoeksrapport is het resultaat van deze periode waarin ik veel heb mogen leren over onderzoeken. Ik vond het erg interessant om me gedurende een langere periode te verdiepen in het afgebakende maar toch brede onderwerp 'medeplegen'.

Door mr. Breetveld is mij de kans geboden om voor Beelaard Breetveld Advocaten dit onderzoeksrapport te schrijven. Ik wil hem en de andere strafrechtadvocaten (mr. Beelaard en mr. Rens) bedanken voor de medewerking. Ik hoop dat de resultaten van dit rapport een bijdrage zullen leveren aan de strafrechtpraktijk.

Ook wil ik mijn afstudeerbegeleidster, mevrouw Cramer, bedanken voor haar motiverende begeleiding en feedback. Tenslotte wil ik mijn onderzoeksdocente, mevrouw Rietmeijer, bedanken voor de ondersteunende lessen en gesprekken die mij steeds op weg hebben geholpen gedurende de afstudeerfase.

Ik wens u veel leesplezier.

Bente Veenstra

30 mei 2017

Samenvatting

Medeplegen, het plegen van een strafbaar feit ‘tezamen en in verenging met een ander of anderen’, is een deelnemingsvorm dat in de rechtswetenschap al vaak aan de orde is gesteld. Er heerst onduidelijkheid rondom het begrip omdat het zich over de jaren heen in jurisprudentie sterk heeft ontwikkeld. Ook is de afgrenzing met medeplichtigheid in de praktijk niet altijd even duidelijk. Om meer helderheid te scheppen heeft de Hoge Raad in 2014 een overzichtsarrest gewezen waarin aandachtspunten zijn geformuleerd over wanneer sprake is van medeplegen en waarmee rechters met de toetsing hiervan rekening kunnen houden.

In opdracht van mr. Breetveld van het Haagse advocatenkantoor Beelaard Breetveld Advocaten wordt in dit onderzoek in kaart gebracht hoe het toetsingskader dat door de Hoge Raad is uiteengezet er precies uitziet en of de feitenrechters deze criteria ook daadwerkelijk gebruiken met de beoordeling of sprake is van medeplegen. Als voor de strafrechtadvocaten duidelijker is welke feiten en omstandigheden volgens de rechters van belang zijn voor het aannemen van medeplegen, kunnen zij cliënten adviseren over een juiste proceshouding en voor de rechter gemotiveerder pleiten waarom een cliënt niet als medepleger dient te worden aangemerkt (maar als medeplichtige).

Door middel van literatuuronderzoek, jurisprudentieonderzoek en interviews zullen vier deelvragen worden beantwoord, wat uiteindelijk zal leiden tot beantwoorden van de centrale vraag: *Welk advies kan, op grond van jurisprudentieonderzoek, gegeven worden aan de strafrechtadvocaten van Beelaard Breetveld Advocaten over de wijze van verdediging van cliënten aan wie medeplegen ten laste wordt gelegd?*

Uit het literatuuronderzoek is gebleken dat er volgens de huidige wetgeving sprake moet zijn van accessoriteit, dubbel opzet en een nauwe en bewuste samenwerking. Volgens het arrest van de Hoge Raad moet ook sprake zijn van een nauwe en bewuste samenwerking, en kan de rechter bij de vorming van zijn oordeel dat hiervan sprake is rechter rekening houden met onder meer: de intensiteit van de samenwerking, de onderlinge taakverdeling, de rol in de voorbereiding, de uitvoering of de afhandeling van het delict, het belang van de rol van de verdachte, diens aanwezigheid op belangrijke momenten en het zich niet terugtrekken op een daartoe geëigend tijdstip. In zijn arrest stelde de Hoge Raad bovendien dat de rechter steeds moet nagaan of de bijdrage van verdachte van voldoende gewicht is geweest. De bijdrage van de medepleger zal in de regel worden geleverd tijdens het begaan van het strafbare feit in de vorm van een gezamenlijke uitvoering van het feit, maar kan ook worden geleverd in de vorm van andere gedragingen voor, tijdens en/of na het strafbare feit.

Om te onderzoeken of de feitenrechters van Den Haag deze aspecten daadwerkelijk meewegen met het oordeel of sprake is van medeplegen, is een jurisprudentieanalyse gedaan. Uit 60 uitspraken, verdeeld over drie categorieën (geweldsmisdrijven, vermogensmisdrijven en drugsmisdrijven), is gebleken dat een nauwe en bewuste samenwerking het belangrijkste criterium is voor het aannemen van medeplegen. De rol van verdachte in de voorbereiding, uitvoering en afhandeling van het delict bleek door de rechter het meest te worden meegewogen, gevolgd door de aanwezigheid van verdachte op belangrijke momenten en de onderlinge taakverdeling. Behalve deze door de Hoge Raad genoemde criteria, woog de rechter het bij geweldsmisdrijven zwaar mee als verdachte achteraf geen hulpdiensten had ingeschakeld voor een slachtoffer die er slecht aan toe was. En bij vermogensmisdrijven hield de rechter vaak

rekening met feit dat verdachte had gedeeld in de buit. De rechter toetste ook in het merendeel van de uitspraken of de bijdrage van verdachte van voldoende gewicht was om van medeplegen te mogen spreken. De stelling van de Hoge Raad dat de bijdrage van de medepleger in de regel wordt geleverd in de vorm van een gezamenlijke fysieke uitvoering wordt door de jurisprudentieanalyse bevestigd.

Uit interviews met de strafrechtadvocaten van Beelaard Breetveld Advocaten is gebleken wat hun huidige aanpak is qua verdediging en welke knelpunten zij ervaren. Uit de interviews is gebleken dat er met name winst te behalen valt in de zaken waarvan je op basis van de feiten merkt dat de uitkomst op het grensgebied tussen medeplegen en medeplichtigheid ligt.

Aan het einde van dit onderzoek zijn aan de advocaten aanbevelingen gedaan die de wijze van verdediging van cliënten zouden kunnen bevorderen. Het is raadzaam om vanaf het begin van een strafzaak alert te zijn op de positie van een cliënt, zodat je een cliënt dan eventueel nog kunt adviseren om zich niet uit te laten over bepaalde omstandigheden (zoals een vooraf gemaakt plan) die later tegen hem/haar kunnen werken. Bovendien is het raadzaam om te voorkomen dat wordt vastgesteld dat cliënt een bijdrage heeft geleverd aan de gezamenlijke uitvoering, omdat hij/zij dan altijd door de rechter zal worden veroordeeld voor het medeplegen.

Het criterium nauwe en bewuste samenwerking dient een prominente rol te krijgen in de verdediging van iedere cliënt. Hoe het criterium moet worden ingevuld, zal altijd blijven afhangen van de omstandigheden waarin een cliënt zich bevindt. Met inachtneming van het resultatenhoofdstuk kunnen de advocaten hun wijze van verdediging steeds aanpassen op de bijzonderheden van een strafzaak.

Inhoud

Voorwoord	2
Samenvatting	3
Hoofdstuk 1: Inleiding	7
1.1. Probleemanalyse	7
1.2. Doelstelling en vraagstelling.....	8
1.3. Onderzoeksmethoden	9
Hoofdstuk 2: Medeplegen volgens wetgeving en literatuur	12
2.1. Wetsgeschiedenis.....	12
2.2. Huidige wetgeving	14
2.3. Samenvatting	20
Hoofdstuk 3: Toetsingskader Hoge Raad.....	22
3.1. Overzichtsarrest 2 december 2014	22
3.2. Aanvulling arrest 24 maart 2015	25
3.3. Conclusie advocaten-generaal Hofstee en Spronken	26
3.4. Samenvatting	27
Hoofdstuk 4: Tussenconclusie	28
Hoofdstuk 5: Resultaten jurisprudentieanalyse	29
5.1. Accessoriteit	30
5.2. Opzet	30
5.3. Nauwe en bewuste samenwerking	31
5.4. Bijdrage van voldoende gewicht	36
5.5. Overige aspecten.....	37
5.6. Samenvatting	37
Hoofdstuk 6: Resultaten interviews	39
6.1. Knelpunten	39
6.2. Manier van aanpak.....	39
6.3. Belangrijke aspecten	40

6.4. Casussen.....	41
6.5. Conclusie	42
Hoofdstuk 7: Conclusies	43
7.1. Opzet.....	43
7.2. Bewuste en nauwe samenwerking.....	43
7.3. Bijdrage van voldoende gewicht, in welke vorm?	45
Hoofdstuk 8: Aanbevelingen	46
Literatuurlijst.....	48
Bijlage 1: Legenda	50
Bijlage 2: Analyseschema	51
Bijlage 3: Interviews	84
Interview mr. E.A. (Edwin) Breetveld	84
Interview mr. A.B.B. (Ben) Beelaard	89
Interview mr. P.L.G. (Jeremy) Rens	93

Hoofdstuk 1: Inleiding

1.1. Probleemanalyse

In de praktijk komt het vaak voor dat twee of meer personen betrokken zijn bij hetzelfde strafbare feit. In de tenlastelegging wordt dan gesproken over het 'tezamen en in vereniging met een ander of anderen' plegen van het misdrijf. Als twee mensen elk voor zich net niet de (gehele) delictsomschrijving vervullen maar dat samen wel doen, dan is het aangewezen dat deze deelnemers allebei 'hangen' voor hetzelfde feit.¹ Dat staat bekend als 'medeplegen' en hierop richt dit onderzoek zich.

De zogeheten Nijmeegse scooterzaak heeft veel stof doen opwaaien.² Twee mannen hadden het voornemen een hotel te overvallen. Terwijl ze op een scooter op de vlucht waren voor de politie, negeerde ze een rood licht en reden ze een voetganger dood. In hoger beroep beweerde de oudste verdachte (destijds 19 jaar) dat niet hij, maar de jongste verdachte (destijds 18 jaar) de scooter bestuurde. De jongste verdachte ontkende dat hij de scooter bestuurde. Omdat niet kon worden vastgesteld wie de scooter had bestuurd tijdens de dollemansrit door Nijmegen waarbij het slachtoffer werd doodgereden, werden beide mannen door het gerechtshof vrijgesproken. Het gerechtshof noemde het een 'onbevredigende' uitspraak. Het Openbaar Ministerie ging in cassatie. De Hoge Raad oordeelde eind 2013 dat het feit dat niet was vast te stellen wie de scooter bestuurde, een veroordeling voor het doodrijden van de man niet in de weg hoefde te staan. De zaak werd terugverwezen naar het hof. De twee mannen werden op 20 juni 2016 door het hof 's-Hertogenbosch alsnog allebei veroordeeld voor medeplegen van doodslag. De oudste verdachte kreeg een celstraf van 4 jaar, de jongste 3 jaar en 9 maanden. Volgens het hof stond vast dat beide mannen nauw hebben samengewerkt bij de voorbereiding van de overval voorafgaand aan hun vluchtpoging. Tegen deze uitspraak werd weer cassatie ingesteld, dit maal door de advocaat van één van de verdachten. De inhoudelijke behandeling door de Hoge Raad moet nog plaatsvinden. Zo is na 6 jaar nog steeds geen einde gekomen aan deze strafzaak.

Deze zaak is een goed voorbeeld van waarom de deelnemingsvorm medeplegen in de rechtswetenschap al vaak aan de orde is gesteld.³ Het begrip 'medeplegen' is wel opgenomen in de wet, namelijk in artikel 47 van het Wetboek van Strafrecht (Sr), maar is hierin niet nader uitgelegd. De wetgever heeft de uitleg van het begrip 'medeplegen' overgelaten aan jurisprudentie, waardoor niet vaststaat welke gedragingen medeplegen opleveren. Zo heeft deze deelnemingsvorm zich sterk ontwikkeld sinds de inwerkingtreding van ons Wetboek van Strafrecht in 1886. Dit maakt dat er onduidelijkheid heerst rondom het begrip, ook rondom de afgrenzing met medeplichtigheid.⁴

Medeplichtigheid is ook wel opgenomen in de wet, namelijk in art. 48 Sr, maar de gedragingen die medeplichtigheid opleveren staan ook niet vast. Er wordt regelmaat in cassatie geklaagd bij de Hoge Raad over de grenzen van medeplegen en medeplichtigheid, omdat deze in de praktijk

¹ Mevis 2013, p.880.

² Laatste uitspraken: Hof 's-Hertogenbosch 20-06-2016, ECLI:NL:GHSHE:2016:2428 (oudste verdachte) en ECLI:NL:GHSHE:2016:2429 (jongste verdachte).

³ M.A. Docter 2015.

⁴ Zo pleitte A.J. Blok in 1893 in zijn proefschrift *'Over het onderscheid tusschen medeplegen en medeplichtig zijn'* al voor afschaffing van het onderscheid tussen medeplegen en medeplichtigheid.

diffuus lijken te zijn. De Hoge Raad heeft de afgelopen jaren een aantal arresten gewezen waarmee een strakkere grenslijn werd getrokken tussen medeplegen aan de ene kant en medeplichtigheid aan de andere kant.

Op 2 december 2014⁵ heeft de Hoge Raad een overzichtsarrest gewezen om meer helderheid te geven over medeplegen en de afbakening met medeplichtigheid.⁶ Hoewel de Hoge Raad er zelf al op wijst dat de vraag wanneer sprake is van medeplegen zich niet in algemene zin laat beantwoorden maar een beoordeling van de concrete omstandigheden van het geval vergt, zijn met dit arrest wel aandachtspunten geformuleerd die handvatten moeten bieden om het medeplegen meer inzichtelijk af te grenzen van de medeplichtigheid.⁷ Echter riepen deze handvatten ook weer vragen op, wat advocaten-generaal Hofstee en Spronken aanleiding gaf om een conclusie te nemen waarin zij mogelijke onduidelijkheden nog in kaart brengen.⁸

De opdrachtgever van dit onderzoek, mr. Breetveld van Beelaard Breetveld Advocaten, wil in kaart gebracht hebben hoe het toetsingskader dat door de Hoge Raad is uiteengezet er nu precies uitziet en of de feitenrechters deze criteria ook daadwerkelijk gebruiken met het aannemen van medeplegen. Als duidelijk is welke aspecten een rol spelen bij het oordeel van de rechter of sprake is van medeplegen, kan de wijze van verdediging van cliënten hierop worden aangepast.

1.2. Doelstelling en vraagstelling

Het doel van dit onderzoek is de strafrechtadvocaten van Beelaard Breetveld Advocaten een overzicht te geven van het toetsingskader van medeplegen zoals uiteengezet door de Hoge Raad en hoe deze aspecten in de praktijk door feitenrechters van Den Haag (rechtbank en gerechtshof) worden toegepast. Zo zal een overzicht worden geschetst van de feiten en omstandigheden die van belang zijn voor het aannemen van medeplegen.

De resultaten van dit onderzoek kunnen bijdragen aan het voorzien van cliënten in een goede voorlichting en een juist advies, bijvoorbeeld op het gebied van de te verwachten strafmaat en het aannemen van een juiste proceshouding. Bovendien kunnen de resultaten van dit onderzoek bijdragen aan de verdediging, doordat de advocaten met deze kennis voor de rechter gemotiveerder kunnen bepleiten waarom een cliënt niet als medepleger dient te worden aangemerkt (maar als medeplichtige) en zou moeten worden vrijgesproken.

De hoofdvraag van dit onderzoek luidt:

Welk advies kan, op grond van jurisprudentieonderzoek, gegeven worden aan de strafrechtadvocaten van Beelaard Breetveld Advocaten over de wijze van verdediging van cliënten aan wie medeplegen ten laste wordt gelegd?

Om de centrale vraag te kunnen beantwoorden, zal eerst antwoord moeten worden gegeven op een viertal deelvragen, welke zijn verdeeld over de theoretische en praktijkgerichte hoofdstukken van dit onderzoek.

⁵ HR 2 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3474

⁶ Op het arrest van de Hoge Raad van 24 maart 2015 na, waarin de uitspraak uit 2014 werd herhaald en toegepast (ECLI:NL:HR:2015:713).

⁷ Anker 2015, p. 238

⁸ E.J. Hofstee & T.N.B.M. Spronken, ECLI:NL:PHR:2016:233 & ECLI:NL:PHR:2016:234

1. Wat houdt medeplegen in volgens wet en literatuur?
2. Hoe ziet het huidige toetsingskader van medeplegen eruit, volgens het overzichtsarrest van de Hoge Raad en de conclusies van advocaten-generaal Hofstee en Spronken?
3. Op grond van welke feiten en omstandigheden wordt medeplegen aangenomen door de feitenrechters van de rechtbank en het gerechtshof Den Haag?
4. Wat is voor Beelaard Breetveld Advocaten de huidige wijze van verdediging van cliënten aan wie medeplegen ten laste wordt gelegd?

1.3. Onderzoeksmethoden

Dit onderzoek is een combinatie van theorie- en praktijkonderzoek. Iedere deelvragen wordt via een andere methode in een apart hoofdstuk behandeld.

Theoretisch onderzoek

In hoofdstuk 2 wordt door middel van theoretisch onderzoek uitgelegd wat medeplegen inhoudt volgens wet en literatuur. Allereerst wordt gekeken naar de wetsgeschiedenis en de bedoeling van de wetgever aan de hand van de Memorie van Toelichting (MvT).⁹ Er wordt ingegaan op de vraag waarom medeplegen strafbaar is gesteld, hoe medeplegen is opgenomen in de wet en hoe het onderscheid tussen medeplegen en medeplichtigheid vroeger werd uitgelegd. Daarna wordt geschetst wat medeplegen volgens de huidige wetgeving inhoudt. De algemene en specifieke beginselen die van toepassing zijn op medeplegen worden met behulp van recente literatuur behandeld. Tevens wordt de ontwikkeling van medeplegen behandeld aan de hand van belangrijke standaardarresten van de Hoge Raad, zoals het Wormerveerse brandstichting-arrest en het Containerdiefstal-arrest.

In hoofdstuk 3 wordt door middel van theoretisch onderzoek uiteengezet hoe het toetsingskader van medeplegen er volgens de Hoge Raad uitziet. Het standaardarrest van de Hoge Raad uit 2014 wordt als rechtsbron gebruikt om dit beeld te kunnen schetsen.¹⁰ Het aanvullende arrest van de Hoge Raad uit 2015 wordt tevens meegenomen in dit hoofdstuk.¹¹ Om het overzicht volledig te krijgen wordt ook gebruik gemaakt van de conclusies van A-G Hofstee & A-G Spronken.¹²

De bevindingen van hoofdstuk 2 en hoofdstuk 3 geven een overzicht van de criteria die van belang zouden moeten zijn bij het oordeel van de rechter of sprake is van medeplegen. Dit overzicht is in hoofdstuk 4 als tussenconclusie opgenomen in dit onderzoek.

Praktijkonderzoek

In dit onderzoek is met behulp van twee methoden praktijkonderzoek gedaan: jurisprudentieanalyse en interviews.

⁹ Kamerstukken II 1878/79, 110, 3.

¹⁰ HR 2 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3474

¹¹ Hoge Raad 24 maart 2015, ECLI:NL:HR:2015:713/716/718.

¹² E.J. Hofstee & T.N.B.M. Spronken, ECLI:NL:PHR:2016:233 & ECLI:NL:PHR:2016:234

Jurisprudentieonderzoek

In hoofdstuk 5 wordt de vraag beantwoord op grond van welke feiten en omstandigheden Haagse rechters oordelen dat sprake is van medeplegen. Om dit te achterhalen is een jurisprudentieonderzoek gedaan. Er zijn 60 uitspraken van feitenrechters geanalyseerd om een overzicht te kunnen geven van de aspecten die worden meegewogen met het wel of niet aannemen van medeplegen. De uitspraken zijn op veel gebieden gelijkwaardig, zodat er een goede vergelijking kan worden gemaakt. Ten eerste zijn alle uitspraken van feitenrechters (rechtbanken en gerechtshoven) van Den Haag. Bijna alle cliënten van de strafrechtadvocaten komen uit Den Haag en moeten voor de Haagse rechter verschijnen. Het is het meest interessant voor de strafrechtadvocaten om te weten hoe deze rechters oordelen. Nu er een groot aantal uitspraken is over medeplegen, kan deze specifieke selectie worden gemaakt. Daarnaast bevatten de uitspraken zowel veroordelingen als vrijspraken, zodat het verschil in overwegingen van rechters aan bod kan komen.

De uitspraken zijn met behulp van filters opgezocht in de databank van de Nederlandse Rechterlijke Macht, www.rechtspraak.nl. De zoekterm is 'medeplegen' en er is gefilterd op het rechtsgebied (strafrecht) en de instanties (rechtbank Den Haag & gerechtshof Den Haag). De geselecteerde uitspraken zijn van na 2 december 2014, dus na het standaardarrest van de Hoge Raad. Uit de 380 resultaten (239 uitspraken van de rechtbank, 141 uitspraken van het hof) is een selectie gemaakt van 60 uitspraken.

Er zijn dus veel uitspraken te vinden op het gebied van medeplegen. De uitspraken bevatten echter veel verschillende tenlasteleggingen, zoals diefstal, mishandeling of drugshandel. Deze verschillende misdrijven zijn slecht met elkaar te vergelijken omdat de aard van de gedragingen heel uiteenlopend zijn en er bovendien grote verschillen zijn in strafsoort (boete of vrijheidsbeneming), hoogte van de straf, motivering van de rechter etc. Het was voor de opdrachtgever wel gewenst om meerdere soorten tenlasteleggingen te onderzoeken, omdat de strafbare feiten waarvoor cliënten van Beelaard Breetveld Advocaten worden verdacht ook erg uiteen lopen. Om wel op al deze gebieden een advies te kunnen geven en een conclusie te kunnen trekken maar geen appels met peren te vergelijken, zijn de 60 uitspraken verdeeld in 3 categorieën: geweldsmisdrijven, vermogensmisdrijven en misdrijven in strijd met de Opiumwet.

Geweldsmisdrijven

Onder de categorie 'geweldsmisdrijven' vallen alle strafbare feiten zoals vastgelegd in titel 14, 18 t/m 21 en 23 van het Wetboek van Strafrecht.¹³ De tenlasteleggingen in de uitspraken van deze categorie bevatten seksueel misbruik, moord, doodslag, (zware) mishandeling en afpersing.

Vermogensmisdrijven

Onder de categorie 'vermogensmisdrijven' vallen alle misdrijven zoals vastgelegd in titel 10 t/m 12, 22, 30 en 30A.¹⁴ De tenlasteleggingen in de uitspraken van deze categorie bevatten valsheid in geschriften, diefstal, beroving, verduistering, heling en witwassen.

Misdrijven in strijd met de Opiumwet

Onder deze categorie vallen de misdrijven die in strijd zijn met het verbod op het bereiden,

¹³ Titel 14: misdrijven tegen de zeden; Titel 18: misdrijven tegen persoonlijke vrijheid; Titel 19: misdrijven tegen het leven gericht; Titel 20: mishandeling; Titel 21: veroorzaken van dood of van lichamelijk letsel door schuld; Titel 23: afpersing en afdreiging.

¹⁴ Titel 10 t/m 12: valsheid in munt- en bankbiljetten, zegels en merken, geschriften; Titel 22: diefstal en stroperij; Titel 30: begunstiging; Titel 30A: witwassen.

bewerken, verwerken, verkopen, afleveren, verstrekken, vervoeren of aanwezig hebben van middelen die genoemd worden op de lijst I (harddrugs) en lijst II (softdrugs) van de Opiumwet. De tenlasteleggingen in de uitspraken van deze categorie bevatten voornamelijk drugshandel, drugsbezit en drugskweek.

Een overzicht van de geselecteerde uitspraken is apart opgenomen in de literatuurlijst.

Van het totaal aantal uitspraken (380) zijn 60 uitspraken geanalyseerd, dus een steekproef van ruim 15%. Het praktijkonderzoek dekt dus niet alle uitspraken en is derhalve niet 100% valide. Dat is echter ook niet het doel van het onderzoek. Het doel is om een duidelijk beeld te kunnen schetsen van veel voorkomende aspecten en de onderliggende motivatie van de rechters. Met deze steekproef is dat wel haalbaar.

Interviews

In hoofdstuk 6 wordt de vraag beantwoord wat voor de strafrechtadvocaten van Beelaard Breetveld Advocaten de huidige wijze van verdediging is van cliënten aan wie medeplegen ten laste wordt gelegd.

Om dit te achterhalen hebben de drie strafrechtadvocaten van Beelaard Breetveld Advocaten, te weten mr. Breetveld, mr. Beelaard en mr. Rens, meegewerkt aan een interview. De advocaten hebben allemaal dezelfde vragen gekregen, gericht op hun ervaringen, manier van aanpak en de knelpunten die zij ervaren. Ook kregen ze ieder drie casussen voorgelegd waarbij steeds is gevraagd hoe zij in die specifieke gevallen de verdediging zouden aanpakken en wat hun verwachting is van het oordeel van de rechter (medeplegen of geen medeplegen). De casussen zijn gebaseerd op uitspraken die deel uitmaken van de jurisprudentieanalyse, uit elke categorie één uitspraak.

Hoofdstuk 2: Medeplegen volgens wetgeving en literatuur

In dit hoofdstuk wordt behandeld wat medeplegen inhoudt volgens wet en literatuur. Allereerst wordt gekeken naar de wetsgeschiedenis en de bedoeling van de wetgever aan de hand van de MvT. Er wordt ingegaan op de vraag waarom medeplegen strafbaar is gesteld, hoe medeplegen is opgenomen in de wet en hoe het onderscheid tussen medeplegen en medeplichtigheid vroeger werd uitgelegd. Daarna wordt geschetst wat medeplegen volgens de huidige wetgeving inhoudt. De algemene en specifieke beginselen die van toepassing zijn op medeplegen worden met behulp van recente literatuur behandeld. Tevens wordt de ontwikkeling van medeplegen behandeld aan de hand van belangrijke standaardarresten van de Hoge Raad.

2.1. Wetsgeschiedenis

De deelnemingsvormen zoals wij deze nu kennen maken al sinds de invoering in 1886 deel uit van het Wetboek van Strafrecht. Ten tijde van de totstandkoming van ons Wetboek van Strafrecht kende veel verwante rechtsstelsels al een deelnemingsregeling, zoals het Noord-Duitse ‘Strafgesetzbuch’¹⁵. Om ook in ons land andere vormen van betrokkenheid bij een delict (dan het ‘gewone plegen’) onder de strafwet te brengen, construeerde de wetgever in titel V een aantal strafbare deelnemingsvormen.¹⁶ Zoals in dit gehele onderzoek ligt ook in dit hoofdstuk de focus op de deelnemingsvorm medeplegen en de afbakening met medeplichtigheid.

De basisvereisten voor strafrechtelijke aansprakelijkheid zijn weliswaar geënt op een model van strafrechtelijke aansprakelijkheid waarbij één rechtssubject een delict pleegt, maar in de praktijk zijn bij veel strafbare feiten meerdere personen betrokken. Die betrokkenheid kan zo substantieel zijn dat deze strafwaardig wordt. Deelneming van meerdere personen aan een strafbaar feit kan het delict bovendien een dreigender lading geven en ernstiger van karakter maken.¹⁷ De strafbaarstelling van deelneming aan een delict berust dus eigenlijk op het idee dat degenen die een bijdrage leveren aan de totstandkoming van een delict gestraft moeten kunnen worden, voor zover deze gedragingen zijn aan te merken als doen plegen, medeplegen, uitlokken of medeplichtigheid.¹⁸

In het oorspronkelijke regeringsontwerp (O.R.O.) van het Nederlandse Wetboek van Strafrecht werd onderscheid gemaakt tussen *daders* (art. 57 O.R.O.) en *medepligtigen* (art. 58 O.R.O.).

Artikel 57 O.R.O. luidde:

Als daders van een strafbaar feit worden gestraft:

1. Zij die het feit plegen of doen plegen of opzettelijk tot het plegen daarvan medewerken;
2. Zij die door giften, beloften, misbruik van gezag, geweld, bedreiging of misleiding het feit opzettelijk uitlokken.

Ten aanzien der laatsten komen, bij het bepalen der straf, alleen die handelingen in aanmerking die zij opzettelijk hebben uitgelokt, benevens hare gevolge.

¹⁵ Remmelink 1996, p. 423.

¹⁶ De Jong 2007, p. 113.

¹⁷ De Hullu 2015, p. 431.

¹⁸ Dolman in: T&C Strafrecht 2014, art. 47 Sr, aant. 3.

Artikel 58 O.R.O. luidde:

Als medepligtigen aan een misdrijf worden gestraft

1. Zij die opzettelijk behulpzaam zijn bij het plegen van het misdrijf;
2. Zij die opzettelijk gelegenheid, middelen of inlichtingen verschaffen tot het plegen van het misdrijf.

Uit de Memorie van Toelichting (MvT) bij het Wetboek van Strafrecht¹⁹ blijkt dat het daderschap volgens de wetgever uiteen viel in: *“plegen, doen plegen en opzettelijk medewerken tot het plegen”*. Die laatste categorie staat nu bekend als medeplegen. De wetgever sprak destijds echter niet over ‘medeplegers’ maar over ‘mededaders’. Mededaders waren volgens de wetgever *“zij die met anderen datgene verrigten wat het strafbare feit uitmaakt, en alzoo opzettelijk tot het plegen daarvan medewerken.”* Het gaat volgens de wetgever dus om het gezamenlijk verrichten van een strafbaar feit. Daarmee werd voorzien in de situatie dat de samenwerkende personen niet als plegers kunnen worden gestraft, omdat zij ieder voor zich niet alle bestanddelen van het delict vervullen.

De wetgever maakte destijds dus ook al onderscheid tussen medeplegers en medepligtigen (in twee losse artikelen). Toen het oorspronkelijke regeringsontwerp werd voorgelegd aan een door de Tweede Kamer ingestelde Commissie van Rapporteurs, bleek dat zij het onderscheid echter toen al *“moeijelijk te vatten”* vonden.²⁰ In de memorie legde de wetgever het onderscheid uit: Wat de mededader van de medepligtige onderscheid, is dat de eerstgenoemde rechtstreeks deelneemt aan de uitvoering van het feit wat door de wet met straf is bedreigd of aan de handeling die het misdrijf uitmaken, terwijl de laatstgenoemde bij het verrichten van de handeling slechts opzettelijk hulp verleent.²¹

De Commissie was van mening dat de uitleg van de wetgever in de memorie de zaak niet ophelderde. Want *“iemand die opzettelijk behulpzaam is, werkt ook opzettelijk mede”*. De Commissie vond bovendien dat het onderscheid niet zo gering was als de wetgever meende. Volgens hen moest de mededader gezien worden als iemand die deelneemt aan alle constitutieve elementen van het misdrijf, dus de materiële gedraging, wederrechtelijkheid, schuld en strafwaardigheid.²² De medepligtige maakt de voltooiing van het misdrijf voor de dader slechts gemakkelijker.

Om misverstanden en verwarring te voorkomen wilde de Commissie de woorden *“of opzettelijk tot het plegen daarvan medewerken”* in artikel 57 O.R.O. laten vervallen. Volgens de Commissie vallen hen die aan de handelingen rechtstreeks deelnemen, vanzelf onder hen die het feit plegen en dus onder het eerste deel van het artikel. Het onderscheid met medepligtigen zou daardoor des te scherper uitkomen. De minister begreep de bedenkingen van de Commissie, maar met het voorstel om dit deel te schrappen, zonder daarvoor iets in de plaats te stellen, kon hij zich niet verenigen. Taalgeleerde prof. M. de Vries stelde vervolgens de vraag of in de terminologie van de wet het woord ‘medeplegen’ gepaster zou zijn.²³ De wetgever antwoordde bevestigend en

¹⁹ Kamerstukken II 1878/79, 110, 3, p. 71.

²⁰ Smidt 1891, p. 436.

²¹ Kamerstukken II 1878/79, 110, 3, p. 72.

²² Van den Wyngaert 2006, p. 148.

²³ Smidt 1891, p. 438.

wijzigde het voornoemde deel van artikel 57 in het woord 'medeplegen', omdat dat precies uitdrukte wat werd bedoeld.

2.2. Huidige wetgeving

Medeplegen is voor de hedendaagse strafrechtspleging de belangrijkste deelnemingsvorm. Het komt in de rechtspraak veel voor en is het sterkst met plegen verwant.²⁴ De grondslag van medeplegen en medeplichtigheid bevindt zich tegenwoordig nog altijd in titel V van het Wetboek van Strafrecht (Sr): deelneming aan strafbare feiten. De huidige wettekst luidt:

Artikel 47 Sr:

1. Als daders van een strafbaar feit worden gestraft:
 - 1°. zij die het feit plegen, doen plegen of medeplegen;
 - 2°. zij die door giften, beloften, misbruik van gezag, geweld, bedreiging, of misleiding of door het verschaffen van gelegenheid, middelen of inlichtingen het feit opzettelijk uitlokken.
2. Ten aanzien van de laatsten komen alleen die handelingen in aanmerking die zij opzettelijk hebben uitgelokt, benevens hun gevolgen.

Artikel 48 Sr:

Als medeplichtigen van een misdrijf worden gestraft:

1. zij die opzettelijk behulpzaam zijn bij het plegen van het misdrijf;
2. zij die opzettelijk gelegenheid, middelen of inlichtingen verschaffen tot het plegen van het misdrijf.

2.2.1. Accessoriteit

Bovengenoemde artikelen 47 en 48 bevatten zelf geen delictsomschrijving, maar moeten in combinatie met een delictsomschrijving worden gehanteerd. Anders gezegd: je wordt niet verdacht van medeplegen, maar bijvoorbeeld van medeplegen van diefstal. Alleen als een delictsomschrijving is vervuld, als daadwerkelijk een strafbaar feit is begaan, leiden de artikelen tot strafbaarheid van de erin genoemde deelnemers.²⁵ Het gronddelict hoeft overigens niet te zijn voltooid, een strafbare poging daartoe (in de zin van art. 45) of strafbare voorbereiding daarvan (in de zin van art. 46) is ook voldoende.²⁶

De accessoriteit geldt voor zowel medeplegen als medeplichtigheid. Het gezamenlijk naar een strafbaar feit toewerken is niet als medeplegen strafbaar zo lang er geen delict tot stand wordt gebracht. Tegelijkertijd is het bieden van een helpende hand (medeplichtigheid) alleen strafbaar als de hoofddader het beoogde misdrijf daadwerkelijk pleegt.²⁷

²⁴ De Hullu 2015, p. 451.

²⁵ De Jong 2007, p. 116.

²⁶ Dolman in: T&C Strafrecht 2014, art. 47 Sr, aant. 5.

²⁷ De Jong 2007, p. 116.

In bepaalde gevallen is medeplegen een onderdeel van de delictsomschrijving en levert dit een strafverzwarringsgrond op. Dit is bijvoorbeeld het geval bij art. 311 lid 1 Sr ('diefstal door twee of meer verenigde personen'). De zinsnede "*door twee of meer verenigde personen*" duidt hier op medeplegen.²⁸ Dit artikel geeft de mogelijkheid om diefstal in vereniging zwaarder te straffen dan 'gewoon' diefstal (art. 310 Sr.), vanwege de grotere dreiging die uitgaat van het gezamenlijk handelen. Zo'n wettelijke strafverzwarende omstandigheid komt vaker voor, huisvredebreuk²⁹ is hier ook een voorbeeld van.

2.2.2. Opzet

Alle deelnemingsvormen van art. 47 en 48 Sr worden gekenmerkt door opzettelijk handelen. Voor zowel de strafbaarheid van medeplegen als medeplichtigheid geldt een tweeledige opzeteis:

1. Opzet op de betrokkenheid
2. Opzet op het tot stand gekomen strafbare feit.

Art. 48 Sr (medeplichtigheid) bevat uitdrukkelijk het bestanddeel 'opzet'. De medeplichtige moet steeds *opzettelijk behulpzaam zijn* bij het plegen van een misdrijf. De woordvolgorde impliceert dat niet alleen bewezen moet worden dat de medeplichtige bewust handelde (opzet op de betrokkenheid), maar ook dat hij zich er van bewust was daarmee bij te dragen aan een misdrijf (opzet op het tot stand gekomen strafbare feit).³⁰

In de bewoordingen van art. 47 Sr (medeplegen) ontbreekt echter de opzeteis. Toch dient het bestanddeel van opzet hier wel in te worden gelezen. In het geval van medeplegen houdt de eerste eis (opzet op de betrokkenheid) in dat de medeplegers opzet moeten hebben op de samenwerking. De medeplegers moeten het strafbare feit samen willen plegen. Deze bewuste samenwerking kan bijvoorbeeld worden bewezen door een vooraf gemaakt plan. De tweede eis, opzet op het tot stand gekomen strafbare feit, houdt in dat moet worden aangenomen dat het opzet van iedere medepleger op die bestanddelen moet zijn gericht waarop ook de pleger normaliter opzet moet hebben. Dus voor het medeplegen van doodslag moet iedere medepleger opzet hebben op de dood van het slachtoffer. De opzeteis kan, in tegenstelling tot de delictsomschrijving, niet worden verdeeld over de verschillende medeplegers.

De opzeteis kan ook beperkend werken. Iemand kan immers niet voor meer worden gestraft dan voor hetgeen waar zijn opzet op was gericht. Het is goed denkbaar dat de ene medepleger tijdens de uitvoering verder gaat dan was afgesproken. De rechter zal dan goed moeten nagaan wat de daadwerkelijke bedoeling van de medeverdachte was, en dus tot hoe ver zijn opzet reikte. De rechter dient te toetsen of er voorwaardelijk opzet kan worden aangenomen, dus of er op basis van het gemaakte plan kan worden aangenomen dat de medepleger de mogelijkheid willens en wetens op de koop heeft toegenomen.³¹ Als een verdachte tijdens de gezamenlijke uitvoering onverwacht verder gaat dan was afgesproken, en de medeverdachte zijn rol in de uitvoering blijft vervullen, dan kan worden aangenomen dat de tweede medeverdachte, door

²⁸ Dolman in: T&C Strafrecht 2014, art. 47 Sr, aant. 7 onder k.

²⁹ Art. 138 lid 4 Sr

³⁰ Mevis 2013, p. 888.

³¹ De Jong 2007, p. 121.

zich niet te distantiëren van de ander zijn handelingen, ter plaatse aan het opzetvereiste voldoet. In dat geval werkt de opzeteis juist verruimend.

2.2.3. Van ‘rechtstreeks deelnemen’ naar ‘een volledige en nauwe samenwerking’ naar ‘een nauwe en bewuste samenwerking’

Dat medeplegen een samenwerking vereist, is in de MvT al duidelijk uiteengezet. In de jurisprudentie zijn grote verschuivingen geweest over de uitleg hoe die samenwerking eruit moet zien.

Zoals blijkt uit de MvT moest de medepleger, ter afgrenzing van de medeplichtige, ‘rechtstreeks deelnemen’ aan de uitvoering van het delict. Deze door de wetgever aangegeven koers wordt in de vroege rechtspraak ook gevolgd door de Hoge Raad.³² In 1888 omschrijft de Hoge Raad medeplegen nog als ‘rechtstreeks deelnemen’ aan de uitvoering van het grondfeit.³³

In 1983 kwam hier verandering in door het standaardarrest genaamd ‘Wormerveerse brandstichting’³⁴. Hierin oordeelde de Hoge Raad dat er sprake was van medeplegen omdat er tussen de medeplegers een “*zoo volledig en zoo nauwe samenwerking*” was. In de zaak die tot dit arrest leidde werd verdachte veroordeeld voor het medeplegen van brandstichting. In casu leek degene die de zaak aan de Hoge Raad voorlegde de minst belangrijke rol in de uitvoering te hebben gespeeld. Deze man en zijn medeverdachte hadden elkaar ’s nachts ontmoet met het plan een schuur in brand te steken. Aangekomen bij de schuur hield hij de trap vast waar zijn medeverdachte op klom. Hij gaf nog een bosje stroo aan omdat het hooi op zolder te vochtig was volgens medeverdachte. Uiteindelijk lukte het de medeverdachte toch gewoon met lucifers het hooi aan te steken. Toen de mannen zagen dat het hooi brandde, zijn ze samen weer vertrokken. De Hoge Raad veroordeelde verdachte voor het medeplegen van brandstichting, ook al had hij de uitvoeringshandeling van brandstichting niet verricht. De Hoge Raad overwoog:

“dat toch, ook in verband met de gemaakte afspraak om te zamen den brand te stichten, de samenwerking tusschen de beide personen zoo volledig en zoo nauw is geweest, dat het ten slotte min of meer toevallig was dat medeverdachte de brandende lucifer bij het hooi heeft gebracht; dat dan ook de handelingen van verdachte, zooals hiervoren zijn omschreven, niet het karakter van hulpverlening dragen (verwijzing naar medeplichtigheid), maar van een tezamen en in vereeniging voltooide brandstichting.”

De Hoge Raad keek dus niet alleen naar wie (welk deel van) de delictsomschrijving heeft vervuld, maar ook naar wat daaraan vooraf was gegaan, namelijk het gezamenlijk gemaakte plan om brand te stichten. Ook wijst de Hoge Raad op de inwisselbaarheid van de rollen, namelijk de toevalligheid van wie de uitvoeringshandelingen heeft verricht. Het meewegen van al deze feiten en omstandigheden was voor die tijd nieuw.

De ‘volledige en nauwe samenwerking’ die hier wordt benadrukt is in latere rechtspraak een prominente rol blijven spelen. Tegenwoordig spreekt de Hoge Raad echter over een “*nauwe en bewuste samenwerking*”. De reden hiervoor kan zijn dat het woord ‘volledig’ in ‘volledige en nauwe samenwerking’ impliceert dat alleen degene die bij de uitvoering van het strafbare feit

³² Postma 2014.

³³ HR 20 februari 1888, W 5524.

³⁴ HR 29 oktober 1934, NJ 1934, 1673.

aanwezig is geweest medepleger kan zijn.³⁵ Dit is echter geen vereiste en wordt behandeld in de volgende paragraaf. Het woord 'bewust' in 'een nauwe en bewuste samenwerking' doelt op de eerder besproken eerste opzeteis: opzet op de betrokkenheid. Medeplegen vereist dus in ieder geval ook opzet op de samenwerking, en dat vertaalt zich in het criterium van een *bewuste* samenwerking.³⁶

2.2.4. Aanwezigheid bij de uitvoering

De gezamenlijke uitvoering staat doorgaans op de voorgrond omdat het medeplegen meestal gaat om het fysiek handelen, dus de gewone manier om een delictsgedraging te plegen.³⁷ Aanwezigheid bij de uitvoering van het strafbare feit is wel een indicatie voor een nauwe en bewuste samenwerking, maar tegenwoordig geen vereiste meer. Als de samenwerking met anderen op een andere manier voldoende nauw en bewust was (bijvoorbeeld voorafgaand aan de uitvoering) kan toch sprake zijn van medeplegen, ondanks dat de betreffende medepleger niet aanwezig is geweest bij de daadwerkelijke uitvoering van het delict.

Deze ontwikkeling is in de jaren '80 van de twinstigste eeuw ingezet. De eisen van fysieke betrokkenheid en lijfelijke aanwezigheid bij de uitvoering van het delict zijn losgelaten sinds het in 1981 gewezen Containerdiefstal-arrest³⁸. In deze zaak was verdachte zelf niet aanwezig was bij de uitvoering van het delict, maar wel actief in de voorbereiding. Hij had er tot in detail voor gezorgd dat anderen de door hem uitgezochte containers konden stelen. Hij had de middelen verschaft, het plan gemaakt en aanwijzingen gegeven. Hij was de regisseur van het geheel en dat gaf de Hoge Raad aanleiding om wel medeplegen aan te nemen. De Hoge Raad heeft met dit arrest ruimte geboden om alle betrokkenen die meedoen op basis van een taakverdeling (bijvoorbeeld het brein en de uitvoerder) aansprakelijk te houden voor het begane strafbare feit. Zo is het dus mogelijk dat een medepleger in fysieke zin niet of nauwelijks betrokken is bij de delictsuitvoering.

De medepleger hoeft dus niet tevens fysiek pleger te zijn. Bij voldoende samenwerking is veroordeling als medepleger mogelijk, vanzelfsprekend onder de voorwaarde dat ander(en) wel de bestanddelen heeft/hebben vervuld zodat een strafbaar grondfeit heeft plaatsgevonden. Gemakshalve zegt men dat een verdeling van de bestanddelen dus mogelijk is, maar dat betekent niet dat elke medepleger minstens één bestanddeel moet vervullen.³⁹

2.2.5. Rolverdeling

Uit literatuur blijkt ook dat onder bepaalde omstandigheden in het midden kan blijven wie van de betrokkenen wat heeft gedaan, als maar vaststaat dat het door één van de samenwerkende betrokkenen is gedaan. Dat kan voor de praktijk van de strafrechtspleging een erg belangrijke regel zijn, bijvoorbeeld bij elkaar tegensprekende of beschuldigende medeverdachten.

Dit was het geval bij de eerder besproken Nijmeegse scooter-zaak⁴⁰, waar de Hoge Raad eind 2013 oordeelde dat het feit dat niet was vast te stellen wie de scooter bestuurde, een

³⁵ De Hullu 2015, p. 437.

³⁶ De Hullu 2015, p. 465.

³⁷ De Hullu 2015, p. 454.

³⁸ HR 17 november 1981, NJ 1983, 84.

³⁹ De Hullu 2015, p. 467

⁴⁰ Hof 's-Hertogenbosch 20-06-2016, ECLI:NL:GHSHE:2016:2428/2429

veroordeling voor het doodrijden van de man niet in de weg hoefde te staan. De twee mannen werden door het Hof vervolgens alsnog allebei veroordeeld voor het doodrijden van de voetganger.

Het accent van de beoordeling van medeplegen ligt op de samenwerking en minder op de vraag wie welke handeling heeft verricht. Sterker nog, in de bewezenverklaring van een op medeplegen toegespitste tenlastelegging behoeft niet te worden vermeld of en zo ja, welke handelingen de verdachte zelf dan wel zijn mededader(s) heeft/hebben verricht.⁴¹

2.2.6. Groepsaansprakelijkheid

Ondanks dat in bepaalde gevallen in het midden kan blijven wie van de betrokkenen wat heeft gedaan, kan de constructie van medeplegen volgens Mevis niet gebruikt worden om een soort groepsaansprakelijkheid te creëren: de groep deed het, en de individuele bijdrage van elk der deelnemers aan de uiteindelijke criminele daad, interesseert ons verder niet. Een soort hoofdelijke aansprakelijkheid waarbij degenen wiens strafrechtelijke aansprakelijkheid niet kan worden vastgesteld 'lijden' onder de wens de groep te veroordelen, omdat daarbinnen enkelen wel strafrechtelijk aansprakelijk moet worden geacht.⁴² Dat voelt onrechtvaardig en kan ook niet de bedoeling zijn.

Dat vond het Hof in 2007 ook. In de zogenaamde Nomads-zaak stond vast dat binnen een besloten groep van de leden van een motorclub drie mensen waren doodgeschoten. Welke leden bij het uiteindelijke doden van de slachtoffers betrokken waren geweest bleef onduidelijk, omdat alle leden zwegen. In eerste aanleg veroordeelde de rechtbank 12 leden van de motorclub tot een gevangenisstraf van 6 jaar voor het medeplegen van doodslag.⁴³ Het OM ging in hoger beroep tegen deze uitspraak. In hoger beroep werden ze vrijgesproken van medeplegen van moord dan wel doodslag.⁴⁴ Het hof overwoog:

“Ook als het hof buiten twijfel zou achten dat de levensberovingen in aanwezigheid van nagenoeg alle verdachten in de meetingroom hebben plaatsgevonden, dan nog kan niet worden vastgesteld wie van de verdachten zich al dan niet heeft aangesloten bij het opzet van diegenen die de dood van de slachtoffers hebben gewild en uitgevoerd. (...) Dat laat echter onverlet dat de niet-schutters niet schuldig zijn aan de levensberovingen. Geen rechtsstaat kan zich permitteren dat onschuldigen worden bestraft. Dat is een grondbeginsel dat óók moet gelden indien het meebrengt dat wel-schuldigen aan zeer ernstige misdrijven vrijuit gaan. Juist in deze strafzaak zal dat laatste voor velen, onder wie met name de nabestaanden van de slachtoffers, buitengewoon bitter en moeilijk te aanvaarden zijn. Dat is zeer begrijpelijk, maar onvermijdelijk.”

Het OM ging in cassatie, maar trok het cassatieberoep in omdat zij na bestudering van de uitspraak tot de conclusie kwam dat het feitencomplex waarop het hof Amsterdam haar uitspraak had gebaseerd, de *Hoge Raad* geen ruimte gaf om tot een andere conclusie over de bewezenverklaring te komen. Cassatie werd door het OM dus niet zinvol geacht.⁴⁵

⁴¹ HR 6 juli 2004, NJ [2004, 443](#).

⁴² Mevis 2013, p. 884.

⁴³ Rechtbank Amsterdam 17 maart 2005, ECLI:NL:RBAMS:2005:AT0873.

⁴⁴ Hof Amsterdam 15 juni 2007, ECLI:NL:GHAMS:2007:BA7689, m.nt. Y. Buruma.

⁴⁵ Persbericht OM 20 januari 2009, *OM trekt cassatieberoep Nomadszaak in*, www.om.nl.

De rechtbank had met een feitelijk enigszins betwistbare kunstgreep een oplossing gevonden die zowel recht deed aan de wens de zaak niet onvergolden te laten, als aan het recht van de verdachten om te mogen zwijgen. Het Hof heeft de veilige weg gekozen met de onaangename consequentie dat een drievoudige liquidatie straffeloos kon blijven. Volgens Buruma maakte het Hof deze correcte maar hoogst onbevredigende keuze omdat men zich anders bezondigt aan het scheppen van een niet te verantwoorden groepsaansprakelijkheid.⁴⁶

2.2.7. Niet distantiëren

Het niet weggaan, oftewel zich distantiëren, op belangrijke momenten speelt ook vaak een rol bij het aannemen van medeplegen. In bepaalde uitspraken⁴⁷ wordt gezegd dat van een bij de uitvoering van een delict aanwezige verdachte onder omstandigheden kan worden verlangd dat hij een ander ervan weerhoudt een delict te begaan dan wel op z'n minst zich daarvan distantieert. Anders gezegd: strafrechtelijke aansprakelijkheid in de vorm van medeplegen wordt hier niet alleen gebaseerd op het handelen van verdachte, maar ook op diens nalaten.⁴⁸

Dit argument mag volgens de Hoge Raad echter op zichzelf geen grote betekenis hebben. In 2009 oordeelde de Hoge Raad bijvoorbeeld dat het louter aanwezig zijn en zich niet distantiëren van een door een ander gepleegde vernieling, ieder voor zich en in onderlinge samenhang bezien voor het aannemen van medeplegen onvoldoende zijn.⁴⁹ De opvattingen in de literatuur sluiten hierbij aan. Zo wijst Knigge in zijn noot onder het Van Mechelen-arrest⁵⁰ al op mogelijke angst voor vergelding van een medeverdachte waardoor het 'erbij blijven' begrijpelijk kan zijn. Bovendien is het volgens Mevis soms simpelweg niet mogelijk om nog te distantiëren door een plotselinge snelle escalatie waardoor een verdachte de tijd niet meer heeft zich te verwijderen van het door zijn medeverdachte uitgeoefende geweld.⁵¹

2.2.8. Andere verschillen tussen medeplegen en medeplichtigheid

Zoals uit dit hoofdstuk blijkt is de het verschil tussen medeplegen en medeplichtigheid niet altijd even duidelijk. Wel maakt de wetsgeschiedenis duidelijk dat men een zekere afgrenzing tussen medeplegen en medeplichtigheid wilde. Wat tegenwoordig als medeplegen wordt gezien, was dat vroeger niet en kon wellicht hooguit onder medeplichtigheid worden gerekend.⁵² De verschuiving in jurisprudentie is mogelijk omdat de wet niet nader aangeeft welke gedragingen 'medeplegen' oplevert en welke niet. De wetgever heeft vrijheid aan rechtspraak en wetenschap willen laten om tot nadere invulling te komen, mede omdat de wetgever zich niet 'onnodig in details kan begeven'.⁵³

Voor de rechter zal de vraag steeds luiden 'Was het slechts medeplichtigheid (behulpzaam zijn/ondersteunen) of was het (al) medeplegen?'. In beide gevallen kan de deelneming de vorm hebben van 'meedoen bij de uitvoering'. Maar het verschil bestaat dus in de intensiteit van dat

⁴⁶ Noot Y. Buruma bij uitspraak Hof Amsterdam 15 juni 2007, ECLI:NL:GHAMS:2007:BA7689.

⁴⁷ Zoals in HR 12 april 2005, NJ 2005, 577, m.nt. PMe.

⁴⁸ Mevis 2013, p. 882.

⁴⁹ HR 22 december 2009, NJ 2010, 193.

⁵⁰ HR 9 juni 1992, NJ 1992, 722 m.nt. Knigge.

⁵¹ Zoals in HR 26 oktober 2004, ECLI:NL:HR:2004:AR2187, NJ 2004, 682, m.nt. Mevis.

⁵² Mevis 2013, p. 884.

⁵³ De Hullu 2015, p.451.

meedoen.⁵⁴ De afgrenzing tussen medeplegen en medeplichtigheid moet echter wel worden bewaakt. Het onderscheid is zeer van belang op een aantal perspectieven.

Ten eerste is het medeplegen van een overtreding wel strafbaar, maar medeplichtigheid aan een overtreding niet. Dat blijkt uit art. 52 Sr.⁵⁵ De bepaling lijkt overbodig omdat uit de tekst van art. 48 Sr reeds volgt dat slechts medeplichtigheid aan misdrijven strafbaar is. De reden voor deze aparte bepaling is dat de wetgever duidelijk wilde maken dat het lagere wetgevers (zoals gemeenten, provincies, waterschappen) niet toegestaan is medeplichtigheid aan overtredingen strafbaar te stellen.⁵⁶

Daarnaast ligt bij medeplichtigheid het strafmaximum volgens de wet lager. Medeplegen wordt gelijkwaardig aan het plegen behandeld en van een even zwaar strafmaximum voorzien, zo blijkt uit artikel 47 Sr. Maar uit de wettekst van artikel 49 blijkt dat de straf van medeplichtigen met een derde wordt verminderd.⁵⁷ Het medeplegen werd even strafwaardig geacht als het plegen van het delict en is daarom met dezelfde maximumstraf bedreigd. Medeplichtigheid werd, gezien de geringere bijdrage van de medeplichtige aan het delict, minder strafwaardig geacht.⁵⁸

2.3. Samenvatting

De deelnemingsvormen zoals wij deze nu kennen maken al sinds de invoering in 1886 deel uit van het Wetboek van Strafrecht. De wetgever maakte destijds al onderscheid tussen medeplegen en medeplichtigheid. De medepleger nam volgens de wetgever rechtstreeks deel aan de uitvoering van het strafbare feit, terwijl de medeplichtige bij het verrichten van de handeling slechts opzettelijk hulp verleent. Een door de Tweede Kamer ingestelde Commissie vond het onderscheid niet duidelijk. In het oorspronkelijke regeringsontwerp werd gesproken over *'opzettelijk tot het plegen van een strafbaar feit medewerken'*. Op aandringen van de Commissie werd dat vervangen door *'medeplegen'*. Met deze term zou de afgrenzing met medeplichtigheid scherper uitkomen.

Voor alle deelnemingsvormen geldt het accessoriteitsbeginsel, wat inhoudt dat betrokkenheid pas strafbaar is als ook daadwerkelijk een bepaald strafbaar feit is begaan. De artikelen waarin de deelnemingsvormen zijn opgenomen bevatten zelf geen delictsomschrijving, maar moeten in combinatie met een delictsomschrijving worden gehanteerd. Soms is medeplegen wel een onderdeel van de delictsomschrijving en levert dit een strafverzwaringsgrond op, zoals bij art. 311 lid 1 Sr ('diefstal door twee of meer verenigde personen'), vanwege de grotere dreiging die uitgaat van het gezamenlijk handelen.

Voor zowel de strafbaarheid van medeplegen als medeplichtigheid geldt een tweeledige opzeteis: de deelnemer moet opzet hebben op de betrokkenheid en opzet op het tot stand gekomen strafbare feit.

In de loop der tijd is een duidelijke verruiming in de rechtspraak over medeplegen waarneembaar. Volgens de wetgever was het criteria voor medeplegen een 'rechtstreekse

⁵⁴ Mevis 2013, p. 887.

⁵⁵ Art. 52 Sr: Medeplichtigheid aan overtreding is niet strafbaar.

⁵⁶ Dolman in: T&C Strafrecht 2014, art. 52 Sr.

⁵⁷ Art. 49 lid 1 Sr: Het maximum van de hoofdstraffen op het misdrijf gesteld wordt bij medeplichtigheid met een derde verminderd.

⁵⁸ Dolman in: T&C Strafrecht 2014, art. 47 Sr, aant. 7 onder g.

deelname' aan de uitvoering van het delict. De rechtspraak volgde deze koers destijds ook. Totdat de Hoge Raad in 1983 met het Wormerveerse brandstichting-arrest voor het eerst het criteria 'volledig en nauwe samenwerking' gebruikte en dit een prominente rol bleef spelen in latere rechtspraak. Tegenwoordig spreekt de Hoge Raad echter over een 'nauwe en bewuste samenwerking', omdat het woord 'volledig' in 'volledige en nauwe samenwerking' impliceert dat alleen degene die bij de uitvoering van het strafbare feit aanwezig is geweest medepleger kan zijn. Dit is echter onjuist en brengt ons bij de tweede verruiming die in de rechtspraak over medeplegen waarneembaar is: lijfelijke aanwezigheid. Dit is sinds het Containerdiefstal-arrest geen vereiste meer voor het aannemen van medeplegen. Een derde verruiming houdt in dat sinds de Nijmeegse scooter-zaak tegenwoordig in bepaalde gevallen in het midden blijven wie van de betrokkenen wat heeft gedaan. Echter kan het dit niet gebruikt worden om een soort groepsaansprakelijkheid te creëren, zo blijkt uit de zogenaamde Nomads-zaak.

Het verschil tussen medeplegen en medeplichtigheid is niet altijd even duidelijk, maar moet wel worden bewaakt. Het onderscheid is namelijk van belang voor de strafhoogte, omdat de straf van medeplichtigen vanwege de geringere bijdrage met een derde wordt verminderd. Bovendien is medeplegen van een overtreding wel strafbaar, maar medeplichtigheid aan een overtreding niet.

Hoofdstuk 3: Toetsingskader Hoge Raad

In dit hoofdstuk zal de vraag worden beantwoord hoe het huidige toetsingskader van medeplegen eruit ziet volgens de Hoge Raad, oftewel welke feiten en omstandigheden de rechters zouden moeten meewegen met hun oordeel of sprake is van medeplegen.

3.1. Overzichtsarrest 2 december 2014

Op 2 december 2014⁵⁹ heeft de Hoge Raad een overzichtsarrest gewezen op het gebied van medeplegen. De Hoge Raad zag dat het in de praktijk een belangrijke en moeilijke vraag is wanneer de samenwerking tussen de daders zo nauw en bewust is geweest dat van medeplegen mag worden gesproken. De regelmaat waarin in cassatie over deze problematiek bij de Hoge Raad wordt geklaagd, bevestigt deze constatering.⁶⁰

In dit arrest laat de Hoge Raad zich voornamelijk uit over de vraag wanneer de samenwerking zo nauw en bewust is geweest dat sprake is van medeplegen, en waarmee de rechter met de toetsing hiervan rekening kan houden. Die vraag laat zich volgens de Hoge Raad echter niet in algemene zin beantwoorden, maar vergt een beoordeling van de concrete omstandigheden van het geval. Algemene regels kunnen daarom niet worden gegeven, maar de Hoge Raad kan met betrekking tot dit thema, mede gelet op zijn eerdere rechtspraak, wel enige aandachtspunten formuleren.⁶¹

Casus

Het gerechtshof Amsterdam heeft bij arrest van 27 juli 2012 verdachte veroordeeld tot een werkstraf van 200 uren wegens (kortom) ‘medeplegen van afpersing’ en ‘medeplegen van diefstal’.⁶² Verdachte zou tezamen met twee andere mannen het plan hebben gehad om iemand te beroven. Ze zijn op scooters op zoek gegaan naar een geschikt slachtoffer. Om de diefstal te vergemakkelijken namen ze twee balletjespistolen mee, die niet van echte vuurwapens te onderscheiden zijn. Deze heeft verdachte twee weken voor de beroving aan zijn medeverdachten gegeven. Toen de mannen de geschikte personen op een bankje zagen zitten, hebben ze de scooters op 5 meter afstand van hen geparkeerd. Zoals afgesproken bleef verdachte bij de scooters staan, terwijl de twee andere mannen een gesprek aangingen met de slachtoffers. Vervolgens hebben ze de slachtoffers, onder bedreiging van de op vuurwapens gelijkende voorwerpen (de balletjespistolen), gedwongen hun waardevolle spullen in te leveren. Nadat de slachtoffers dit hadden gedaan, zijn de drie mannen gezamenlijk weer vertrokken op de scooters.

Beoordeling

De raadsman van verdachte betoogde in hoger beroep dat de verdachte niet als medepleger van het ten laste gelegde feit kon worden aangemerkt, doch hoogstens als (niet ten laste gelegde) medeplichtige, omdat verdachte niet wist van de plannen van de daders en dus geen opzet heeft gehad op het strafbare feit. Bovendien heeft verdachte zich volgens zijn raadsman voldoende gedistantieerd door op 5 meter afstand te blijven staan.⁶³

⁵⁹ HR 2 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3474.

⁶⁰ De Rechtspraak, *Handvatten voor afbakening medeplegen en medeplichtigheid*, Den Haag 2016.

⁶¹ HR 2 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3474, ro 3.1.

⁶² Hof Amsterdam 17 juli 2012, nr. 23/001370-09.

⁶³ HR 2 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3474, ro 2.3.

Anders dan de raadsman was het hof van oordeel dat verdachte wel als medepleger van het ten laste gelegde feit kon worden aangemerkt, nu er een voldoende nauwe en bewuste samenwerking tussen de betrokken personen was⁶⁴ en verdachte aan de totstandkoming van het delict een wezenlijke bijdrage had geleverd. Het onderliggende argument van het Hof was dat van verdachte zijn lijfelijke aanwezigheid een zekere mate van dreiging uitging, hij zich niet had gedistantieerd en had ingestemd met het plan zolang hij bij de scooters mocht blijven staan.⁶⁵

De Hoge Raad stelde dat het Hof onvoldoende had gemotiveerd waarom er dan sprake was van medeplegen in plaats van medeplichtigheid. Als het tenlastegelegde medeplegen in de kern niet bestaat uit een gezamenlijke uitvoering, maar uit gedragingen die met medeplichtigheid in verband kunnen worden gebracht (zoals het verstrekken van inlichtingen, op de uitkijk staan, helpen bij de vlucht), dan rust op de rechter de taak om nauwkeurig te motiveren in het geval dat hij toch tot een bewezenverklaring van het medeplegen komt.

Bij de vorming van zijn oordeel dat niet slechts sprake is van medeplichtigheid, maar van de voor medeplegen vereiste nauwe en bewuste samenwerking, kan de rechter rekening houden met onder meer: de intensiteit van de samenwerking, de onderlinge taakverdeling, de rol in de voorbereiding, de uitvoering of de afhandeling van het delict, het belang van de rol van de verdachte, diens aanwezigheid op belangrijke momenten en het zich niet terugtrekken op een daartoe geëigend tijdstip.

De Hoge Raad heeft nagelaten een uitgebreidere uitleg te geven over deze aspecten. Desondanks valt er wel het nodige over uit te leggen. Hieronder zullen ze achtereenvolgend kort worden besproken.

Intensiteit van de samenwerking

Met intensiteit van de samenwerking wordt bedoeld hoe sterk het samenwerkingsverband tussen de verdachte en zijn medeverdachte(n) is. Des te sterker het samenwerkingsverband, des te eerder medeplegen wordt aangenomen.

Zowel bij medeplichtigheid als bij medeplegen kan de deelneming de vorm hebben van 'meedoen bij de uitvoering'. Het verschil bestaat echter in de intensiteit van dat meedoen. De medeplichtige wil een ander slechts behulpzaam zijn, terwijl de medepleger er echt op uit is om het delict samen te begaan. De rechter zal aan de hand van de feitelijke omstandigheden van de afzonderlijke strafzaak en hetgeen daaruit af te leiden is, moeten aantonen dat de intensiteit van de samenwerking zodanig was dat medeplegen bewezen kan worden geacht.⁶⁶

Onderlinge taakverdeling

Met onderlinge taakverdeling wordt bedoeld dat iedere medepleger zijn eigen onderdeel van het strafbare feit pleegt. Oftewel, een verdeling van de bestanddelen over de medeplegers is mogelijk. Behalve het scenario dat beide medeplegers een deel van de delictsomschrijving vervullen, is het ook mogelijk dat één van de betrokkene de gehele delictsomschrijving vervuld en de ander helemaal niet, maar slechts taken uitvoert die niet in de delictsomschrijving staan.

⁶⁴ Het criteria dat al in 1934 uiteen is gezet door de Hoge Raad in het Wormerveerse brandstichting-arrest (HR 29 oktober 1934, NJ 1934, 1673).

⁶⁵ HR 2 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3474, ro 2.3.

⁶⁶ Mevis 2013, p. 887.

Sinds het Containerdiefstal-arrest⁶⁷ heeft de Hoge Raad ruimte geboden om alle betrokkenen die meedoen op basis van een taakverdeling (bijvoorbeeld het brein en de uitvoerder) aansprakelijk te houden voor het begane strafbare feit.

Zoals reeds in paragraaf 2.2.5. is uiteengezet kan onder bepaalde omstandigheden zelfs in het midden blijven wie van de betrokkenen wat heeft gedaan, zolang vaststaat dat het door één van de samenwerkende betrokkenen is gedaan.

Rol in de voorbereiding, uitvoering of afhandeling van het delict

Om van medeplegen te kunnen spreken, zal de deelnemer op z'n minst tijdens één van de genoemde momenten een bijdrage moeten leveren. Een voorbeeld van een rol in de voorbereiding is het maken van het plan dat moet worden uitgevoerd. Het daadwerkelijk uitoefenen van geweld is een voorbeeld van een rol in de uitvoering van een geweldsdelict. Een rol in de afhandeling kan bijvoorbeeld zijn het besturen van de vluchtauto.

De Hoge Raad benadrukt met dit criterium nogmaals dat medeplegen niet alleen in de vorm van een lijfelijke aanwezigheid bij de uitvoering van het delict kan geschieden, maar veel meer beheerst dan dat. Het ontbreken van een bijdrage in de uitvoeringsfase van het delict, kan dus worden gecompenseerd door een zwaarwegender rol in de voorbereidende fase of afhandeling van het delict.

Belang van de rol van verdachte

Met dit criterium bedoelt de Hoge Raad dat de rechter kan nagaan hoe belangrijk de rol van de verdachte is geweest om tot de uiteindelijke totstandkoming van het delict te komen. De rechter kan de vraag stellen of het feit ook gepleegd zou zijn als de verdachte zijn rol niet had uitgevoerd.

Aanwezigheid van verdachte op belangrijke momenten

Het aanwezig zijn op belangrijke momenten kan er op wijzen dat je afwist van het plan om een strafbaar feit te begaan en daar dus bij betrokken bent.

Zo oordeelde het gerechtshof in onderhavige casus bijvoorbeeld dat de aanwezigheid van verdachte bij de uitvoering van de diefstal (samen met de andere omstandigheden) genoeg was om medeplegen aan te nemen, doordat van verdachte zijn lijfelijke aanwezigheid een zekere mate van dreiging uitging.

Het zich niet terugtrekken op een daartoe geëigend tijdstip.

Dit criterium houdt het zich niet distantiëren in, zoals uitgebreid besproken in paragraaf 2.2.7. In bepaalde uitspraken wordt gezegd dat van een bij de uitvoering van een delict aanwezige verdachte onder omstandigheden kan worden verlangd dat hij een ander ervan weerhoudt een delict te begaan dan wel op z'n minst zich daarvan distantieert.⁶⁸ De Hoge Raad stipt echter wel aan dat aan het zich niet distantiëren op zichzelf geen grote betekenis toekomt, omdat het er om gaat dat de verdachte een wezenlijke bijdrage moet hebben geleverd aan het delict. Het niet distantiëren moet meer gezien worden als een aanvullend criterium, welke op zichzelf onvoldoende is om medeplegen aan te nemen, maar tezamen met andere criteria wel voor het

⁶⁷ HR 17 november 1981, NJ 1983, 84.

⁶⁸ Zoals in HR 12 april 2005, NJ 2005, 577, m.nt. PMe.

aannemen van medeplegen kan zorgen. Dit was bijvoorbeeld het geval in het Van Mechelen-arrest.⁶⁹

Naast deze 6 criteria liet de Hoge Raad zich uit over het volgende. De Hoge Raad oordeelde dat de bijdrage van de medepleger in de regel zal worden geleverd tijdens het begaan van het strafbare feit in de vorm van een gezamenlijke uitvoering van het feit, maar ook kan worden geleverd in de vorm van verscheidene gedragingen voor en/of tijdens en/of na het strafbare feit.

De Hoge Raad heeft nagelaten wat hij precies verstaat onder een gezamenlijke uitvoering en gedragingen voor en/of tijdens en/of na het strafbare feit. A-G Hofstee en A-G Spronken gaan hier in hun conclusie op in. Dit wordt behandeld in paragraaf 3.3. van dit hoofdstuk.

De Hoge Raad besloot de uitspraak te vernietigen en terug te verwijzen naar het hof Amsterdam, waar de zaak op het bestaande hoger beroep opnieuw moest worden berecht en afgedaan.

3.2. Aanvulling arrest 24 maart 2015

Het arrest riep enkele vragen op. Daarop gaf de Hoge Raad in haar arrest van 24 maart 2015 antwoord.⁷⁰

Allereerst was in de onderhavige zaak geen sprake van ‘medeplegen’ in de zin van art. 47 Sr, maar van diefstal met geweld “door twee of meer verenigde personen”, zoals geregeld in art. 312 tweede lid Sr. Zoals in paragraaf 2.2.1. reeds is uiteengezet, is aan deze kwalificatie een strafverhogend gevolg verbonden.⁷¹

In zijn aan het arrest voorafgaande conclusie stipt A-G Hofstee aan dat de Hoge Raad in het arrest van 12 december 2014 geen onderscheid maakt tussen medeplegen in de zin van art. 47 Sr en de bijzondere delictsomschrijving “door twee of meer verenigde personen” van art. 312 Sr. De Hoge Raad noemt namelijk steeds het woord ‘medeplegen’ waardoor het erop lijkt dat zij de bijzondere delictsomschrijving van art. 312 Sr hiernaar transformeert. Hofstee stelt de vraag of er voortaan tussen het leerstuk van de deelnemingsfiguur “medeplegen” aan de ene kant en de genoemde bijzondere delictsomschrijvingen aan de andere kant geen (noemenswaardig) streng onderscheid meer geldt.⁷²

De Hoge Raad antwoordt bevestigend. Indien medeplegen een bestanddeel vormt van de delictsomschrijving (bijvoorbeeld door de woorden ‘door twee of meer verenigde personen’ of ‘in vereniging’), moet het in vergelijkbare zin gaan om een nauwe en bewuste samenwerking en een bijdrage van voldoende gewicht.⁷³

De tweede aanvulling gaat over het beoordelen van medeplegen als sprake is van een geringe rol of ontbreken van enige rol van verdachte in de uitvoering van het delict.

De Hoge Raad stelt dat “als sprake is van een geringe rol of ontbreken van enige rol van verdachte in de uitvoering van het delict, kan dit wel gecompenseerd worden, bijvoorbeeld door

⁶⁹ HR 9 juni 1992, NJ 1992, 722 m.nt. Knigge.

⁷⁰ Hoge Raad 24 maart 2015, ECLI:NL:HR:2015:713/716/718.

⁷¹ Conclusie mr. Hofstee 20-01-2015, ECLI:NL:PHR:2015:309, aant. 12.

⁷² Conclusie mr. Hofstee 20-01-2015, ECLI:NL:PHR:2015:309, aant. 22.

⁷³ Hoge Raad 24 maart 2015, ECLI:NL:HR:2015:713, ro 3.2.2.

een grote(re) rol in de voorbereiding”. Zo kan er toch zijn voldaan aan het vereiste van “bewuste en nauwe samenwerking” en kan medeplegen worden aangenomen.

In de bewijsvoering moet dan wel bijzondere aandacht worden besteed aan de vraag waarom wel zo bewust en nauw is samengewerkt dat van medeplegen kan worden gesproken.⁷⁴ Hier geldt dus ook die extra motiveringsplicht voor de rechter.

Dit oordeel van de Hoge Raad sluit aan bij de conclusie uit het literatuuronderzoek (paragraaf 2.2.4.), dat het niet of nauwelijks aanwezig zijn bij de uitvoering van het delict ‘gecompenseerd’ kan worden door andere omstandigheden.

3.3. Conclusie advocaten-generaal Hofstee en Spronken

Omdat Hofstee en Spronken van mening waren dat het door de Hoge Raad uiteengezette toetsingskader in de praktijk nog veel vragen oproept, schreven zij in 2016 in zeven cassatiezaken een conclusie waarin ze proberen zichtbaar te maken welke begrippen en criteria een rol spelen en waar de mogelijke probleempunten zitten.⁷⁵

Het grootste probleempunt en de kern van de conclusie is het verschil tussen een ‘gezamenlijke uitvoering’ en ‘verscheidene gedragingen voor, tijdens en na het strafbare feit’.

De Hoge Raad overweegt in zijn arrest van 2 december 2014 namelijk dat de bijdrage van de medepleger in de regel zal worden geleverd in de vorm van een gezamenlijke uitvoering, maar ook kan bestaan in de vorm van verscheidene gedragingen voor en/of tijdens en/of na het strafbare feit. Met ‘verscheidene gedragingen tijdens het strafbare feit’ wordt blijkbaar bedoeld op gedragingen die niet onder de gezamenlijke uitvoering van het feit te brengen zijn. Maar wat wordt er dan bedoeld met deze handelingen? Dat roept op zijn beurt de vraag op wat de Hoge Raad in dit verband bedoelt met een ‘gezamenlijke uitvoering’. Gaat het dan om de fysieke uitvoering die lijfelijke aanwezigheid veronderstelt?⁷⁶

Die laatste vraag kan bevestigend worden beantwoordt. Zoals ook uit paragraaf 2.2.4. blijkt wordt met een gezamenlijke uitvoering de ‘gewone’ manier van samen fysiek handelen bedoeld, oftewel het samen doen.⁷⁷ Dat levert al voldoende aanwijzingen op voor een wezenlijke bijdrage en derhalve voor medeplegen.⁷⁸

Hofstee en Spronken concluderen echter dat ‘de gezamenlijke uitvoering’ uit verschillende fasen kan bestaan en meer bestrijkt dan alleen gedragingen die feitelijk tijdens de verwezenlijking van het feit plaatsvinden. Zo was in het arrest van de Hoge Raad van 7 april 2015⁷⁹ sprake van een bijdrage geleverd voorafgaand aan de feitelijke inbraak. De verdachte had zijn medeverdachte opgesloten in een meterkast in het magazijn van een supermarkt zodat deze na sluitingstijd de alarmkabels kon doorknippen. Het hof had de gedraging als een uitvoeringshandeling van de inbraak aangemerkt, zodat volgens het hof sprake was van een bewuste en nauwe samenwerking. Zo lijkt de conclusie gerechtvaardigd dat onder de gezamenlijke uitvoering niet alleen valt de handelingen tijdens het materiële feit, maar ook de handelingen die daar direct

⁷⁴ Hoge Raad 24 maart 2015, ECLI:NL:HR:2015:713, ro 3.2.3.

⁷⁵ Parket bij de Hoge Raad 5 april 2016, ECLI:NL:PHR:2016:233.

⁷⁶ Parket bij de Hoge Raad 5 april 2016, ECLI:NL:PHR:2016:233, ro 4.10.

⁷⁷ De Hullu 2015, p. 454

⁷⁸ Parket bij de Hoge Raad 5 april 2016, ECLI:NL:PHR:2016:233, r.o 4.7.

⁷⁹ HR 7 april 2015, ECLI:NL:HR:2015:883.

aan voorafgaan. Een voorbeeld van eenzelfde soort constructie, maar waarbij de gezamenlijke uitvoering zich uitstrekt tot handelingen die verricht zijn ná het plegen van het grondfeit, vonden Hofstee en Spronken ook.

Kortom, met gezamenlijke uitvoering wordt de ‘gewone’ manier van gezamenlijk fysiek handelen bedoeld, maar behelst ook de fase direct voorafgaand en direct na het verwezenlijken van het strafbare feit.

Volgens Hofstee en Spronken kan de tweede categorie van andere handelingen ‘voor, tijdens of na’ het strafbare feit dan alleen zinvol worden ingevuld, als onder de uitvoering van het strafbare feit de fysieke uitvoering wordt verstaan die zich over een min of meer af te bakenen periode afspeelt.⁸⁰

Een voorbeeld van een zaak die valt onder de tweede categorie kan gevonden worden in HR 13 oktober 2015.⁸¹ Het hof veroordeelde verdachte voor medeplegen van openlijke geweldpleging door meerdere malen met vuurwapens te schieten op een woning, ook al had verdachte zelf niet aan het schieten deelgenomen. Wel had de verdachte het adres van de woning gegeven, was hij met de anderen naar de woning gereden, had hij daar tweemaal op de voordeur geklopt, de naam van de bewoner geroepen en de groep getalsmatig versterkt. De Hoge Raad bevestigde het oordeel van het hof dat dit voldoende bijdrage was voor het aannemen van medeplegen.

Kortom, het verschil tussen een ‘gezamenlijke uitvoering’ en ‘verscheidene gedragingen voor, tijdens en na het strafbare feit’ zit hem dus in het fysiek handelen.

3.4. Samenvatting

In zijn arrest van 2 december 2014 oordeelt De Hoge Raad dat op de rechter de taak rust om nauwkeurig te motiveren waarom hij tot een bewezenverklaring van medeplegen komt, als het tenlastegelegde medeplegen in de kern niet bestaat uit een gezamenlijke uitvoering, maar uit gedragingen die met medeplichtigheid in verband kunnen worden gebracht. Bij de vorming van zijn oordeel dat niet slechts sprake is van medeplichtigheid, maar van de voor medeplegen vereiste nauwe en bewuste samenwerking, kan de rechter rekening houden met onder meer: de intensiteit van de samenwerking, de onderlinge taakverdeling, de rol in de voorbereiding, de uitvoering of de afhandeling van het delict, het belang van de rol van de verdachte, diens aanwezigheid op belangrijke momenten en het zich niet terugtrekken op een daartoe geëigend tijdstip.

De Hoge Raad oordeelde tevens dat de bijdrage van de medepleger in de regel zal worden geleverd tijdens het begaan van het strafbare feit in de vorm van een gezamenlijke uitvoering van het feit, maar ook kan worden geleverd in de vorm van andere gedragingen voor en/of tijdens en/of na het strafbare feit.

In hun conclusie lieten Hofstee & Spronken zich uitgebreid uit over het verschil tussen deze twee varianten. Onder ‘gezamenlijke uitvoering’, die zich bovendien kan uitstrekken over meer fasen, dient te worden verstaan de fysieke uitvoering waarbij de verdachte aanwezig is geweest en een uitvoeringshandeling heeft verricht. De tweede variant is dan dus een restcategorie waarbij

⁸⁰ Parket bij de Hoge Raad 5 april 2016, ECLI:NL:PHR:2016:233, ro 4.13.

⁸¹ Hoge Raad 13 oktober 2015, ECLI:NL:HR:2015:3029.

medeplegen ondanks de afwezigheid van een fysieke uitvoeringshandeling kan worden aangenomen.

Hoofdstuk 4: Tussenconclusie

Het combineren van de resultaten uit hoofdstuk 2 en 3 geeft een totaalbeeld van de aspecten die de rechters zouden moeten meewegen met het aannemen van medeplegen. In het kader van de overzichtelijkheid wordt dat in deze tussenconclusie uiteengezet.

I. Accessoriteit:

Betrokkenheid is pas strafbaar als ook daadwerkelijk een strafbaar feit is begaan, althans een strafbare poging daartoe of strafbare voorbereiding daarvan. De rechter dient na te gaan of de delictsomschrijving is vervuld, zodat dit kan leiden tot strafbaarheid van de deelnemers.

II. Opzet:

Voor de strafbaarheid van medeplegen geldt een tweeledige opzeteis:

- a) de medepleger moet opzet hebben op de samenwerking;
- b) de medepleger moet opzet hebben op de totstandkoming van het strafbare feit.

III. Nauwe en bewuste samenwerking

Bij de vorming van zijn oordeel dat sprake is van de voor medeplegen vereiste nauwe en bewuste samenwerking, kan de rechter rekening houden met onder meer:

- a) de intensiteit van de samenwerking;
- b) de onderlinge taakverdeling;
- c) de rol in de voorbereiding, de uitvoering of de afhandeling van het delict;
- d) het belang van de rol van de verdachte;
- e) diens aanwezigheid op belangrijke momenten en;
- f) het zich niet terugtrekken op een daartoe geëigend tijdstip.

IV. Intellectuele/materiële bijdrage van voldoende gewicht

De rechter dient na te gaan of de intellectuele/materiële bijdrage van de deelnemer aan het strafbare feit van voldoende gewicht is geweest om tot het aannemen van medeplegen te komen. De bijdrage van de medepleger kan worden uitgesplitst in twee varianten:

- a) De bijdrage van de medepleger zal in de regel worden geleverd tijdens het begaan van het strafbare feit in de vorm van een gezamenlijke uitvoering van het feit;
- b) De bijdrage van de medepleger kan ook worden geleverd in de vorm van verscheidene gedragingen voor en/of tijdens en/of na het strafbare feit.

Onder 'gezamenlijke uitvoering' dient te worden verstaan de fysieke uitvoering waarbij de verdachte aanwezig is geweest en (een) uitvoeringshandeling(en) heeft verricht. De andere variant is de restcategorie waarbij medeplegen ondanks de afwezigheid van een fysieke uitvoeringshandeling wel kan worden aangenomen.

Hoofdstuk 5: Resultaten jurisprudentieanalyse

Door middel van een jurisprudentieanalyse zal in dit hoofdstuk de vraag worden beantwoord op grond van welke feiten en omstandigheden Haagse rechters oordelen dat sprake is van medeplegen.

Om die vraag te beantwoorden zijn 60 uitspraken van de rechtbank Den Haag en het gerechtshof Den Haag geanalyseerd op de aspecten die de rechters volgens de tussenconclusie (zie hoofdstuk 4) zouden moeten meewegen met het aannemen van medeplegen. Om te voorkomen dat appels met peren worden vergeleken, zijn de uitspraken verdeeld over drie categorieën: geweldsmisdrijven, vermogensmisdrijven en drugsmisdrijven. In iedere categorie zijn 10 uitspraken van de rechtbank en 10 uitspraken van het gerechtshof geanalyseerd. Een overzicht van de gebruikte jurisprudentie en de bijbehorende ECLI-nummers is apart opgenomen in de literatuurlijst.

Het volledige analyseschema is bijgevoegd aan dit onderzoek als bijlage 2.⁸² De aspecten, ook wel topics genoemd, zijn in het analyseschema aangegeven met een letter- en cijfercombinatie en ieder in een eigen kleur gemarkeerd. Op deze manier zijn bepaalde details achteraf altijd gemakkelijk te raadplegen. De legenda, die is bijgevoegd als bijlage 1, kan worden gebruikt om na te gaan welke code/kleur voor welk (sub)topic staat.⁸³

Sommige uitspraken bevatten meerdere strafbare feiten. Zo had de verdachte in uitspraak 17 zich schuldig gemaakt aan medeplegen van doodslag, medeplegen van diefstal en medeplegen van het voorhanden hebben van vuurwapens. In het kader van de overzichtelijkheid is ervoor gekozen om per uitspraak steeds slechts één van de strafbare feiten, de best gemotiveerde en daarmee meest relevante, mee te nemen in de analyse. Dat was bij uitspraak 17 het medeplegen van doodslag, waardoor deze uitspraak is geplaatst onder de categorie geweldsmisdrijven. In de tweede kolom genaamd 'accessoriteit' staat steeds weergegeven welke strafbaar feit is meegenomen in de analyse en of deze is voltooid, er een strafbare poging toe is gedaan of sprake was van een strafbare voorbereiding.

De resultaten van de jurisprudentieanalyse worden in dit hoofdstuk besproken, op volgorde van topics zoals deze eerder zijn gepresenteerd in de tussenconclusie. De kwantitatieve resultaten, hoe vaak welk topic is voorgekomen, staan (per categorie) weergegeven in onderstaande tabel.

Aspect	Geweld	Vermogen	Drugs	Totaal
Veroordeling voor medeplegen	15	18	17	50
Vrijspraak van medeplegen	5	2	3	10
Accessoriteit	20	20	20	60
Accessoriteit: voltooid	17	17	17	51
Accessoriteit: voorbereiding	0	1	3	4
Accessoriteit: poging	3	2	0	5

⁸² Vanaf pagina 54.

⁸³ Pagina 53.

Opzet op de samenwerking	4	1	0	5
Opzet op de totstandkoming van het strafbare feit	15	1	7	23
Sprake van een nauwe en bewuste samenwerking	15	18	13	46
Geen sprake van een nauw en bewuste samenwerking	4	2	1	7
N&B: intensiteit van de samenwerking	2	2	0	4
N&B: onderlinge taakverdeling	4	8	2	14
N&B: rol in de voorbereiding	4	10	4	18
N&B: rol in de uitvoering	15	14	12	41
N&B: rol in de afhandeling	3	10	3	16
N&B: belang van de rol van verdachte	1	1	3	5
N&B: aanwezigheid op belangrijke momenten	6	8	4	18
N&B: zich niet terugtrekken	5	0	0	5
Bijdrage van voldoende gewicht	16	14	4	34
Bijdrage: gezamenlijke uitvoering	12	8	4	24
Bijdrage: gedragingen voor/tijdens/na het strafbare feit	4	6	0	10

5.1. Accessoriteit

In alle zaken heeft de rechter gekeken of een delictsomschrijving is vervuld, dus welk strafbaar feit wettelijk en overtuigend bewezen kan worden en of sprake is van een voltooiing van dat gronddelict (51x⁸⁴), de voorbereiding daarvan (4x⁸⁵) of een poging daartoe (5x⁸⁶). Het is logisch dat de rechter dit keer op keer nagaat. Immers, als het strafbare feit niet heeft plaatsgevonden, mag de rechter ook geen medeplegen aannemen.

5.2. Opzet

Op de samenwerking

Slecht in 5 van de 60 uitspraken heeft de rechter opzet op de samenwerking behandeld.⁸⁷ De rechter nam steeds aan dat sprake was van opzet op de samenwerking als verdachte conform de in een plan bepaalde taakverdeling zijn eigen rol uitvoerde en zijn medeverdachten hun rol liet uitvoeren. Oftewel, als vaststond dat de manier van samenwerking was vastgelegd in een plan of als uit de uitvoering bleek dat over de samenwerking afspraken zijn gemaakt, dan oordeelde de rechter dat verdachte opzet had op de samenwerking.

Op de totstandkoming van het strafbare feit

In 23 van de 60 uitspraken heeft de rechter de opzet op de totstandkoming van het strafbare feit behandeld.⁸⁸ Bij de geweldsmisdrijven kwam dit het vaakst voor, namelijk in 15 van de 20 uitspraken. In deze categorie toetste de rechter steeds of kon worden aangenomen dat verdachte (op z'n minst voorwaardelijk) opzet had op het gevolg voor het slachtoffer. Bij doodslag en zware mishandeling keek de rechter of verdachte bewust de aannemelijke kans heeft aanvaard dat het slachtoffer door de geweldshandelingen zou komen te overlijden of zwaar lichamelijk letsel zou worden toegebracht. In de gevallen dat verdachte zelf geweldshandelingen had verricht, bestond hier bij de rechter geen twijfel over en werd de opzeteis direct aangenomen. In de gevallen dat verdachte zelf geen fysieke handelingen had

⁸⁴ Uitspraken: 1, 2, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 57, 58, 60.

⁸⁵ Uitspraken: 29, 49, 56, 59.

⁸⁶ Uitspraken: 3, 4, 16, 21, 27.

⁸⁷ Uitspraken: 1, 2, 4, 10, 31.

⁸⁸ Uitspraken: 1, 2, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 12, 13, 15, 17, 18, 19, 20, 31, 47, 48, 49, 52, 56, 59, 60.

verricht, was dit minder vanzelfsprekend. De rechter keek dan vaak naar wat verdachte afwist van het plan en of hij bijvoorbeeld wetenschap had van de aanwezigheid van een vuurwapen. Als bleek dat verdachte wist wat zou (kunnen) gebeuren, kon de verdachte die niet zelf geweld heeft uitgeoefend volgens de rechter voor het uiteindelijk toegebrachte letsel toch verantwoordelijk worden gehouden.

Het is opvallend dat in uitspraak 21 t/m 30 helemaal niet is gesproken over opzet, noch op de samenwerking, noch op de totstandkoming van het strafbare feit. Dit betreft alle uitspraken van de Rechtbank in de categorie vermogensmisdrijven. Het ging hier voornamelijk om diefstallen. Het is aannemelijk dat de rechter de opzet niet nadrukkelijk benoemt, als uit de fysieke handelingen van verdachte (het wegnemen van goederen) overduidelijk blijkt dat hij opzet had op de diefstal. In de zaken waar dit minder vanzelfsprekend was, werd de opzeteis wel behandeld.

5.3. Nauwe en bewuste samenwerking

De jurisprudentieanalyse bevestigt de uitspraak van de Hoge Raad uit 2014 waarin zij aangeven dat een nauwe en bewuste samenwerking het belangrijkste criterium is voor het aannemen van medeplegen. In maar liefst 46 van de 60 zaken heeft de rechter medeplegen aangenomen omdat sprake was van een nauwe en bewuste samenwerking.⁸⁹ Als reden voor het oordeel dat sprake is van een nauwe en bewuste samenwerking, noemde de rechter steeds minimaal één van de zes aspecten die de Hoge Raad in zijn overzichtsarrest benoemde: de intensiteit van de samenwerking, de onderlinge taakverdeling, de rol in de voorbereiding, de uitvoering of de afhandeling van het delict, het belang van de rol van de verdachte, diens aanwezigheid op belangrijke momenten of het zich niet terugtrekken op een daartoe geëigend tijdstip. Meestal betrof het een combinatie van een deel van deze aspecten. In subparagraaf 1 tot en met 8 van deze paragraaf wordt iedere aspect apart behandeld.

In 7 van de 60 uitspraken oordeelde de rechter dat geen sprake was van een nauwe en bewuste samenwerking en sprak de rechter de verdachte op grond daarvan vrij.⁹⁰ In deze uitspraken speelde twee criteria de hoofdrol: de rol van de verdachte in de uitvoering en de aanwezigheid van verdachte op belangrijke momenten. In 5 uitspraken oordeelde de rechter dat geen sprake was van een nauwe en bewuste samenwerking omdat de rol van de verdachte in de uitvoering te klein was⁹¹. Uit deze uitspraken blijkt dat een te kleine rol in de uitvoering bijvoorbeeld is: het besturen van de auto waarin medeverdachten zich bevinden, het vasthouden van het slachtoffer tot medeverdachte arriveert en het slachtoffer onverwachts doodschiet, of een enkele keer geld aannemen van mensen die regelmatig drugs kopen omdat de dealer die het normaliter aanneemt niet in de woning aanwezig is.

In de andere 2 zaken was er behalve de aanwezigheid van verdachte bij het strafbare feit, geen enkel bewijs.⁹² De rechter oordeelde dat dit niet voldoende is om te mogen spreken van een nauwe en bewuste samenwerking. Het hof verwoorde dit in uitspraak 37 als volgt:

⁸⁹ Uitspraken: 1, 2, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 48, 49, 51, 52, 53, 55, 58, 60.

⁹⁰ Uitspraken: 3, 4, 16, 19, 32, 37, 54.

⁹¹ Uitspraken: 3, 4, 19, 32, 54.

⁹² Uitspraken: 16, 37.

‘Als al kan worden vastgesteld dat verdachte één van de personen is die door getuige is gezien bij de woning en de auto, dan nog blijft in het ongewisse wat zich daaraan voorafgaand heeft afgespeeld en wat de aard en de omvang van verdachte zijn bijdrage aan het delict is geweest, laat staan of de samenwerking zo nauw en bewust is geweest om van medeplegen te kunnen spreken’

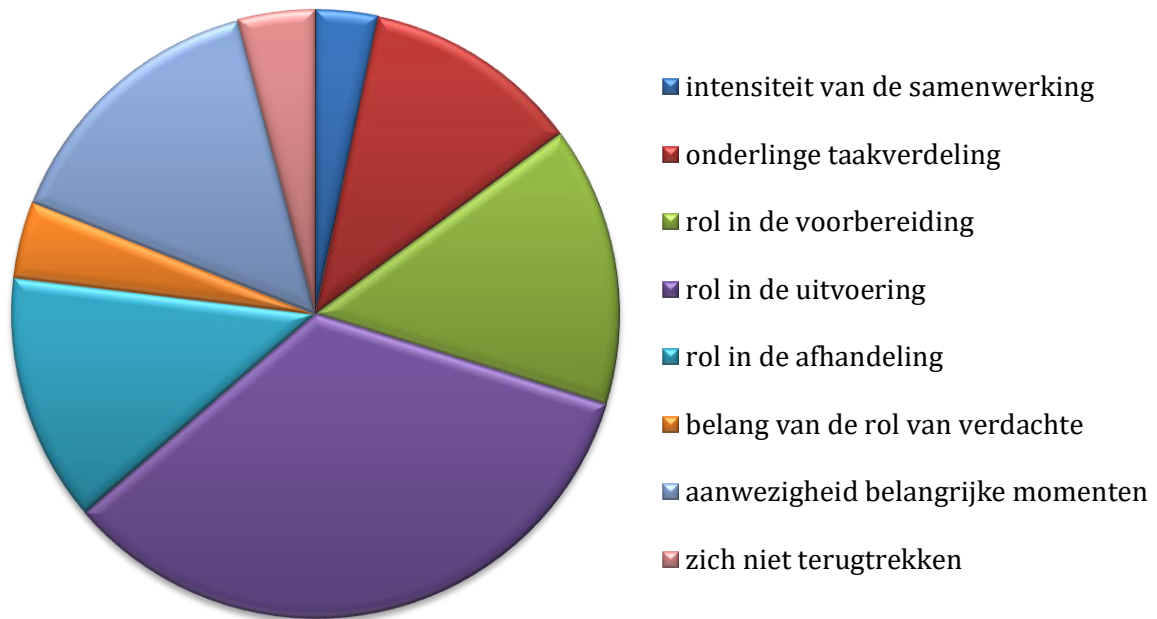
In 7 van de 60 uitspraken kwam het criterium nauwe en bewuste samenwerking helemaal niet ter sprake.⁹³ Van deze uitspraken ging het in 3 gevallen om een vrijspraak. In uitspraak 47 en uitspraak 56 ging het in beide gevallen om een verdenking van invoer van cocaïne. In beide zaken werd de verdachte vrijgesproken omdat er geen sprake was van opzet op de totstandkoming van het strafbare feit. De rechter oordeelde dat de omstandigheden weliswaar verdacht waren, maar dat er onvoldoende concrete aanknopingspunten waren om aan te nemen dat verdachte wist dat de container werd gebruikt om cocaïne in Nederland in te voeren. Het criterium van een nauwe en bewuste samenwerking kwam niet meer ter sprake, omdat de opzeteis ontbrak en daarom al geen medeplegen kon worden aangenomen.

In de overige 4 uitspraken waar het criterium nauwe en bewuste samenwerking niet voorkwam, maar verdachte wel is veroordeeld voor medeplegen, werden overige aspecten genoemd waardoor er volgens de rechter sprake was van medeplegen. Zo oordeelde de rechter zowel in uitspraak 44 als in uitspraak 57 dat verdachte kon worden aangemerkt als medepleger van het voorhanden hebben van een aantal kilo hennep, omdat de hennep zich in de machtssfeer van de verdachten bevond, namelijk in de auto waarin verdachten reden en in de woning waarin verdachten woonden. De samenwerking tussen verdachte en zijn medeverdachte kwam helemaal niet ter sprake, dus werd ook niet besproken of deze samenwerking nauw en bewust was.

⁹³ Uitspraken: 11, 44, 47, 50, 56, 57, 59.

De zes door de Hoge Raad genoemde aspecten zijn allemaal voorgekomen in de uitspraken, maar niet allemaal op even frequent, zoals in onderstaande cirkeldiagram in één oogopslag is te zien.

Aspecten nauwe en bewuste samenwerking

5.3.1. Intensiteit van de samenwerking

Dit aspect is het minst voorgekomen in de geanalyseerde uitspraken, maar in de zaken waarin het voorkwam hechtte de rechter er wel veel gewicht aan. Slechts in 4 van de 60 uitspraken werd de intensiteit van de samenwerking meegewogen met het oordeel of sprake is van een nauwe en bewuste samenwerking.⁹⁴ De rechter oordeelde steeds dat sprake was van een intense samenwerking omdat verdachte en zijn medeverdachte(n) middels een gezamenlijk vooropgezet plan handelde. Zoals in uitspraak 15, waar volgens de rechter sprake was van een intense samenwerking omdat verdachte en zijn medeverdachte afspraken hadden gemaakt om gescheiden naar de ontmoeting met het slachtoffer te gaan, zodat medeverdachte kon ingrijpen als hij vanaf een afstand zag dat verdachte hulp nodig had met het mishandelen van het slachtoffer.

5.3.2. De onderlinge taakverdeling

Dit aspect is relatief vaak behandeld in de geanalyseerde uitspraken. In 14 van de 60 uitspraken oordeelde de rechter dat door de aanwezigheid van een onderlinge taakverdeling sprake was van een nauwe en bewuste samenwerking.⁹⁵ In de categorie vermogensmisdrijven kwam dit aspect het meest voor, namelijk 7 van de 20 keer. In deze categorie was vaak sprake van een van te voren gemaakt plan waarin werd voorzien in een duidelijke afbakening van rollen. Uitspraak 26 is hier een goed voorbeeld van. Bij deze woningoverval tipte verdachte zijn medeverdachten

⁹⁴ Uitspraken: 10, 15, 22, 23.

⁹⁵ Uitspraken: 1, 2, 8, 10, 23, 24, 25, 26, 32, 34, 37, 38, 41, 45.

dat er in een bepaalde woning waardevolle spullen waren en regelde hij ter bevordering van de overval voor zijn medeverdachten een stroomstootwapen. Bij de daadwerkelijke uitvoering bleef hij in de auto wachten, omdat hij bekend was bij de slachtoffers en hij anders herkend zou worden. Achteraf deelde hij mee in de buit. Er was in deze zaak overduidelijk sprake van een goed doordachte taakverdeling, om de woningoverval zo soepel mogelijk te laten verlopen. Volgens de rechter was daardoor sprake van een nauwe en bewuste samenwerking. Net zoals bij het aspect van ‘de intensiteit van de samenwerking’, is bij dit aspect het vooraf gemaakte plan dus weer van belang.

De jurisprudentieanalyse bevestigt de stelling dat onder bepaalde omstandigheden zelfs in het midden kan blijven wie van de betrokkenen wat heeft gedaan, zolang vaststaat dat het door één van de samenwerkende betrokkenen is gedaan. Dit was bijvoorbeeld het geval in uitspraak 10. De rechter oordeelde:

“Gezien de hiervoor omschreven rolverdeling bij het bedenken en uitvoeren van het plan, was sprake van een nauwe en bewuste samenwerking tussen verdachte en medeverdachte. (...) De rechtbank kan niet met voldoende zekerheid vaststellen of verdachte of medeverdachte of beiden de verwondingen aan het slachtoffer hebben toegebracht. (...) Voor zover maar één van de betrokkenen het geweld heeft toegepast, geldt dat de ander dit aan hem heeft overgelaten, waarbij hij de controle over het precieze geweld dat zou worden gebruikt uit handen heeft gegeven. (...) Dat het slachtoffer door het geweld tegen zijn hoofd zwaar lichamelijk letsel zou oplopen, is een zo waarschijnlijke mogelijkheid dat ook de deelnemer aan het plan die niet zelf geweld heeft uitgeoefend, voor het uiteindelijk toegebrachte letsel verantwoordelijk kan worden gehouden.”

5.3.3. Rol in de voorbereiding

In 18 van de 60 uitspraken was de rol van verdachte in de voorbereiding een reden voor de rechter om te oordelen dat sprake was van een nauwe en bewuste samenwerking.⁹⁶ Dit aspect is door de rechter op allerlei manieren ingevuld, bijvoorbeeld het maken van een plan, overleg voeren met medeverdachten, het in contact brengen van medeverdachten, het regelen/ter beschikking stellen van allerlei benodigdheden voor de uitvoering (vervoer, wapens, personeelspas) en het tippen van medeverdachten.

Alleen bij de drugsmisdrijven lijkt dit aspect vaak op dezelfde manier te worden uitgelegd, namelijk dat verdachte een rol in de voorbereiding heeft gehad als hij de huurder was van het pand waarin de drugs werden gevonden/gekweekt. De rechter rekende het de verdachte steeds zwaar toe dat hij het met die voorbereidingshandeling mogelijk heeft gemaakt dat de drugs in het geheim konden worden gekweekt.

5.3.4. Rol in de uitvoering

De rol in de uitvoering is met stipt het belangrijkste aspect voor de rechter om te oordelen dat sprake is van een nauwe en bewuste samenwerking. In 41 van de 60 uitspraken werd de rol van

⁹⁶ Uitspraken: 10, 13, 17, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 29, 34, 36, 39, 40, 46, 48, 51, 58.

verdachte in de uitvoering besproken.⁹⁷ Uiteraard liepen de rollen in de uitvoering die verdachten speelden in de uitspraken erg uiteen, dus zijn er ook ontzettend veel handelingen aangemerkt als een rol in de uitvoering. De vanzelfsprekende uitvoeringshandeling bij een geweldsmisdrijf is bijvoorbeeld het schoppen of slaan van het slachtoffer, wat in veel uitspraken voorkwam. Maar er zijn veel meer uitvoeringshandelingen te bedenken, die minder vanzelfsprekend zijn. Zo hoeft de rol van verdachte in de uitvoering bij een diefstal niet automatisch het wegnemen van de goederen te zijn, maar kan dit zich bijvoorbeeld ook uiten in het in ontvangst nemen en bewaren van de gestolen goederen, zoals in uitspraak 36. Die rol in de uitvoering was volgens de rechter net zo significant als het daadwerkelijk binnengaan van de winkel. Immers, doordat verdachte de goederen in zijn tas bewaarde, konden zijn medeverdachten opnieuw goederen stelen in andere winkels.

5.3.5. Rol in de afhandeling

In 16 van de 60 uitspraken woog de rechter de rol van verdacht in de afhandeling mee met zijn oordeel of sprake was van een nauwe en bewuste samenwerking.⁹⁸ Net zoals bij de rol in de uitvoering, werden er veel verschillende handelingen aangemerkt als een rol in de afhandeling. Maar bij de vermogensmisdrijven kwam dit aspect vaak op dezelfde manier naar voren. De rechter oordeelde daarbij namelijk steeds dat verdachte een belangrijke rol in de afhandeling had als hij een deel van de opbrengst had gekregen of in de buit had gedeeld. In uitspraak 54 oordeelde de rechter zelfs dat geen sprake was van een nauwe en bewuste samenwerking omdat uit de bewijsmiddelen niet kon worden afgeleid dat verdachte zelf in financieel opzicht had geprofiteerd van de drugshandel.

5.3.6. Belang van de rol van verdachte

In slechts 5 van de 60 uitspraken keek de rechter naar het belang van de rol van verdachte.⁹⁹ De rechter noemde dit aspect in deze uitspraken omdat de rol van verdachte cruciaal was voor het daadwerkelijk tot stand komen van het strafbare feit. Zo was de verdachte in uitspraak 46 chauffeur van de vrachtwagen bij een drugsmokkel, welk strafbaar feit zonder zijn medewerking nooit was voltooid. En in uitspraak 26 tipte verdachte zijn medeverdachten dat ze in een bepaalde woning een grote buit konden stelen, zodat de rechter oordeelde dat de inbraak nooit had plaatsgevonden als verdachte die informatie niet had verschaft.

5.3.7. Aanwezigheid op belangrijke momenten

Dit aspect is relatief vaak meegewogen door de rechter met het oordeel of sprake was van een nauwe en bewuste samenwerking, namelijk 18 van de 60 keer.¹⁰⁰

Als de aanwezigheid van verdachte bij het strafbare feit het enige bewijs was van betrokkenheid, was dit volgens de rechter onvoldoende om te mogen spreken van een nauwe en bewuste samenwerking. Dit was bijvoorbeeld het geval in uitspraak 16. Verdachte was aanwezig toen het slachtoffer werd doodgeschoten, maar wist niet af van het vuurwapen en er was geen vooraf

⁹⁷ Uitspraken: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 33, 35, 36, 38, 40, 41, 42, 45, 46, 48, 51, 52, 53, 54, 55, 58, 60.

⁹⁸ Uitspraken: 10, 13, 20, 25, 26, 27, 28, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 51, 54.

⁹⁹ Uitspraken: 9, 26, 46, 49, 53.

¹⁰⁰ Uitspraken: 1, 2, 10, 12, 14, 16, 21, 22, 27, 28, 33, 35, 37, 38, 42, 43, 55, 58.

gemaakt plan om op het slachtoffer te schieten. De enkele aanwezigheid van verdachte bij de schietpartij was volgens de rechter onvoldoende om te mogen spreken van een nauwe en bewuste samenwerking met de dader.

In combinatie met andere aspecten zorgde de aanwezigheid op belangrijke momenten wel vaak voor het oordeel dat sprake was van een nauwe en bewuste samenwerking. In uitspraak 21 was er bijvoorbeeld bewijs van de aanwezigheid van verdachte bij een plofkraak doordat hij op de camerabeelden te zien was. Dit was samen met zijn eigen verklaring dat hij zijn auto ter beschikking had gesteld aan zijn medeverdachten, genoeg voor de rechter om aan te nemen dat sprake was van een nauwe en bewuste samenwerking.

5.3.8. Zich niet terugtrekken op een daartoe geëigend tijdstip

In 5 van de 60 uitspraken oordeelde de rechter dat sprake was van een nauwe en bewuste samenwerking omdat verdachte zich onder andere niet had gedistantieerd van het strafbare feit.¹⁰¹ Het is opvallend dat dit aspect alleen is voorgekomen bij de geweldsmisdrijven, dus helemaal niet in de vermogens- en drugsmisdrijven. Het is aannemelijk dat de rechter bij geweldsmisdrijven meer gewicht toekent aan dit aspect, omdat er grote lichamelijke gevolgen kunnen zijn voor de slachtoffers. Door betrokken te blijven bij het strafbare feit, keurt een verdachte dit gevolg als het ware goed.

5.4. Bijdrage van voldoende gewicht

In 34 van de 60 uitspraken heeft de rechter getoetst of de bijdrage van verdachte van voldoende gewicht is geweest om van medeplegen te mogen spreken.¹⁰² De jurisprudentieanalyse bevestigt dus de uitspraak van de Hoge Raad uit 2014 waarin zij aangeven dat ‘een intellectuele/materiële bijdrage van voldoende gewicht’ een belangrijk criterium is voor het aannemen van medeplegen.

5.4.1. In de vorm van een gezamenlijke uitvoering

De jurisprudentieanalyse bevestigt ook de stelling van de Hoge Raad dat de bijdrage van de medepleger in de regel zal worden geleverd tijdens het begaan van het strafbare feit, in de vorm van een gezamenlijke fysieke uitvoering. Dit was namelijk in 24 van deze 34 uitspraken het geval.¹⁰³ Dit zijn ook de uitspraken waarin de rechter het “gemakkelijkst” medeplegen kon aannemen, omdat verdachte zelf een (groot) deel van de delictsomschrijving had vervuld. Bij de geweldsmisdrijven is dit bijvoorbeeld het schoppen/slaan van het slachtoffer, bij vermogensmisdrijven is dit bijvoorbeeld het wegnemen van goederen uit een woning, en bij drugsmisdrijven is dit bijvoorbeeld het wegnemen van drugs uit de ingevoerde container.

5.4.2. In de vorm van andere gedragingen voor en/of tijdens en/of na het strafbare feit.

In de overige 10 uitspraken was geen sprake van een gezamenlijke fysieke uitvoering, maar van andere gedragingen voor en/of tijdens en/of na het strafbare feit.¹⁰⁴ In deze uitspraken was het minder vanzelfsprekend voor de rechter om medeplegen aan te nemen. De verdachten waren in

¹⁰¹ Uitspraken: 1, 5, 7, 12, 13.

¹⁰² Uitspraken: 1, 2, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 20, 21, 23, 24, 26, 27, 28, 30, 33, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 42, 43, 54, 55.

¹⁰³ Uitspraken: 1, 2, 5, 6, 7, 8, 10, 12, 13, 14, 15, 18, 21, 23, 27, 30, 33, 37, 38, 40, 42, 43, 54, 55.

¹⁰⁴ Uitspraken: 9, 11, 17, 20, 24, 26, 28, 35, 36, 39.

deze uitspraken namelijk (territoriaal gezien) niet aanwezig bij de fysieke uitvoering, dus moest de link tussen de verdachte en het strafbare feit op een andere manier worden gevonden.

De eerste manier om deze link te leggen, is als verdachte voorafgaand aan het strafbare feit een intellectuele bijdrage heeft geleverd, bijvoorbeeld door het presenteren van een plan of het verschaffen van informatie. Dit was het geval in uitspraak 20. De verdachte in deze zaak presenteerde een gedetailleerd en praktisch plan dat zag op het later die avond overeenkomstig dat plan gepleegde geweld door zijn medeverdachten. De rechter oordeelde dat de intellectuele bijdrage van verdachte van zodanig gewicht was, dat de omstandigheid dat verdachte de bewuste avond niet fysiek aanwezig was bij het strafbare feit, niet aan een bewezenverklaring van medeplegen in de weg stond.

De tweede manier om deze link te leggen, is als verdachte tijdens het strafbare feit bepaalde andere gedragingen heeft verricht, die niet zijn te kwalificeren als een fysieke uitvoering. Dit was bijvoorbeeld het geval in uitspraak 26. In deze zaak bleef verdachte tijdens een woninginbraak in de auto wachten, terwijl hij continu in telefonisch contact stond met zijn medeverdachten. Op deze manier zou hij niet herkend worden door de slachtoffers, maar konden zijn medeverdachten wel gebruik maken van de informatie die verdachte had over de woning, de buit en de slachtoffers. Bovendien kon verdachte zijn medeverdachten op deze manier waarschuwen als zij zich moesten terugtrekken.

De laatste manier waarop de link kan worden gelegd tussen verdachte en het strafbare feit, is een bijdrage na het strafbare feit. In de vermogens- en drugsmisdrijven was hier volgens de rechter vaak sprake van omdat verdachte had gedeeld in de opbrengst. Een ander voorbeeld van een bijdrage na het strafbare feit, is een ontmoeting tussen verdachte en zijn medeverdachten na het strafbare feit, om te bespreken hoe het plan is uitgevoerd.

5.5. Overige aspecten

De rechter woog ook een andere gedraging mee met zijn oordeel of sprake was van medeplegen, welke niet onder één van bovenstaande categorieën valt. De rechter gaf namelijk in 4 van de 40 gewelds- en vermogensmisdrijven aandacht aan het feit dat de verdachte achteraf geen hulpdiensten voor de slachtoffers had ingeschakeld, zelfs niet als hem duidelijk moet zijn geweest dat zij er slecht aan toe waren en/of hun leven op het spel stond.¹⁰⁵ In combinatie met andere aspecten, zorgde dit in deze zaken voor een veroordeling voor medeplegen.

5.6. Samenvatting

De jurisprudentieanalyse bevestigt de stelling van de Hoge Raad dat een nauwe en bewuste samenwerking het belangrijkste criterium is voor het aannemen van medeplegen. In ruim 2/3de van de geanalyseerde uitspraken toetste de rechter de feiten aan dit criterium. Bij de vorming van zijn oordeel of sprake is van de voor medeplegen vereiste nauwe en bewuste samenwerking, hield de rechter vaak rekening met de door de Hoge Raad in zijn overzichtsarrest genoemde aspecten.

De rol van verdachte in de uitvoering werd door de rechter het vaakst meegewogen, namelijk in ruim tweederde van de uitspraken. Er zijn heel veel handelingen als ‘rol in de uitvoering’

¹⁰⁵ Uitspraken: 7, 12, 13, 25.

aangemerkt, niet alleen de vanzelfsprekende uitvoeringshandelingen (zoals het slaan van een slachtoffer bij geweldsmisdrijven). Een voorbeeld van een minder vanzelfsprekende rol in de uitvoering is het buiten een winkel in ontvangst nemen en bewaren van gestolen goederen, waardoor medeverdachten zonder de eerste buit opnieuw goederen konden stelen in andere winkels.

Daarna werd de rol van verdachte in de voorbereiding en de afhandeling het meest behandeld. De rol in de voorbereiding is door de rechter op allerlei manieren ingevuld, zoals het maken van een plan. De rol van verdachte in de afhandeling kwam vooral bij vermogensmisdrijven veel aan bod, namelijk als verdachte had gedeeld in de buit.

De aanwezigheid van verdachte op belangrijke momenten kwam even vaak voor in de uitspraken. Als de aanwezigheid van verdachte bij het strafbare feit het enige bewijs was van betrokkenheid, was dit volgens de rechter echter onvoldoende om te mogen spreken van een nauwe en bewuste samenwerking. Enkel in combinatie met andere aspecten, leidde dit tot het oordeel dat sprake was van een nauwe en bewuste samenwerking.

Daaropvolgend was het aspect van de taakverdeling het belangrijkste, wat in een kwart van de uitspraken een rol speelde. In deze uitspraken was vaak sprake van een van te voren gemaakt plan waarin werd voorzien in een duidelijke afbakening van rollen, wat voor de rechter een reden is om te oordelen dat sprake is van een nauwe en bewuste samenwerking.

In slechts een aantal uitspraken, bovendien alleen bij geweldsmisdrijven, was het aspect 'het zich niet terugtrekken op een daartoe geëigend tijdstip' van belang voor het oordeel of sprake was van een nauwe en bewuste samenwerking. De aspecten 'belang van de rol van verdachte' en 'intensiteit van de samenwerking' zij het minst voorgekomen in de uitspraken.

De rechter toetste in meer dan de helft van de uitspraken of de intellectuele of materiële bijdrage van verdachte van voldoende gewicht was om van medeplegen te mogen spreken. De stelling van de Hoge Raad dat de bijdrage van de medepleger in de regel wordt geleverd in de vorm van een gezamenlijke fysieke uitvoering wordt door de jurisprudentieanalyse bevestigd. In tweederde van deze uitspraken was dat het geval. In de andere uitspraken werd de verdachte veroordeeld voor medeplegen omdat zijn bijdrage van voldoende gewicht was vanwege andere gedragingen voor en/of tijdens en/of na het strafbare feit.

Behalve de door de Hoge Raad genoemde criteria, hield de rechter bij geweldsmisdrijven ook vaak rekening met het feit dat verdachte achteraf geen hulpdiensten had ingeschakeld voor de slachtoffers die er slecht aan toe waren. In combinatie met andere aspecten, leidde dit in een aantal gevallen tot een veroordeling voor medeplegen.

Hoofdstuk 6: Resultaten interviews

Op 15 mei 2017 hebben de drie strafrechtadvocaten van Beelaard Breetveld Advocaten in het kader van dit onderzoek meegewerkt aan een interview. Aan mr. Breetveld, mr. Beelaard en mr. Rens zijn vragen gesteld gericht op hun ervaringen en het te weten komen wat de huidige wijze is waarop de advocaten hun cliënten verdedigen. Tevens zijn de knelpunten die de advocaten ervaren achterhaald, zodat daar in de aanbevelingen rekening mee kan worden gehouden.

Alle advocaten gaven aan dat medeplegen in een groot deel van de strafzaken voorkomt. Daarom krijgen ze ook regelmatig te maken met cliënten die worden verdacht van het medeplegen van een strafbaar feit. De advocaten gaven allemaal aan dat medeplegen zich in hun praktijk het meest voordoet bij diefstallen en openlijke geweldpleging.

6.1. Knelpunten

Mr. Breetveld gaf aan soms moeilijkheden te ervaren met het bijstaan van cliënten omdat er verschuivingen optreden in de jurisprudentie. Mr. Breetveld is al 39 jaar advocaat. Volgens hem werd er vroeger bijvoorbeeld meer gekeken naar de totale gedragingen van de groep. Toen werd een cliënt vaak al als medepleger aangemerkt als hij/zij enkel aanwezig was bij het strafbare feit. Tegenwoordig merkt mr. Breetveld dat de rechter weer meer kijkt naar het individu, waarbij cliënt een substantiële bijdrage moet hebben geleverd aan het strafbare feit om voor medeplegen te worden veroordeeld. Er valt volgens hem dus winst te behalen op het gebied van duidelijkheid.

Mr. Beelaard gaf aan dat medeplegen in zijn dossiers meestal geen discussiepunt is. Veelal is er meer dan genoeg bewijs om aan te tonen dat verdachte medepleger is, zeker als sprake is van een gezamenlijke fysieke uitvoering. Desalniettemin komt het in zijn zaken ook wel eens voor dat niet direct vaststaat of de rol van verdachte van voldoende gewicht is geweest of dat sprake is van een nauwe en bewuste samenwerking. Volgens mr. Beelaard valt er met name winst te behalen in de zaken waarvan je op basis van de feiten merkt dat het op het grensgebied tussen medeplegen en medeplichtigheid ligt.

Mr. Rens gaf aan soms moeilijkheden te ervaren met het bijstaan van cliënten, omdat de dossiers waarin sprake is van medeplegen vaak veel omvangrijker zijn dan de dossiers waarin dit niet voorkomt. Er gaat volgens hem dan al meer tijd zitten in het nagaan wie welke rol heeft gespeeld in de groep, nog daargelaten welke handelingen zijn cliënt zelf heeft verricht. Hij wil continu het belang van zijn cliënt in gedachte houden, terwijl hij de belangen van de medeverdachten ook niet wil schaden. Volgens hem valt er winst te behalen op het effectiever bijstaan van cliënten.

6.2. Manier van aanpak

Alle advocaten gaven aan dat zij steeds vanaf het begin van een strafzaak alert zijn op de positie van hun cliënt en proberen te bewijzen dat de rol van cliënt in het geheel zo klein mogelijk was.

Mr. Breetveld gaf aan dit al tijdens het eerste verhoor te doen door met zijn vraagstelling een afstand te creëren tussen zijn cliënt en het strafbare feit. Hij stelt onder andere vragen als: op welke afstand stond je, heb jij je op enige wijze gedistantieerd, heb je jouw afkeuring uitgesproken of wist je van het plan om het strafbare feit te plegen? Bovendien zal mr. Breetveld

daar ook direct bewijs bij proberen te zoeken. Als zijn cliënt aangeeft zijn afkeuring te hebben uitgesproken, staat dat misschien in een sms-bericht op zijn telefoon. Die kleine details kunnen het verschil maken, dus die probeert hij te achterhalen.

Mr. Beelaard gaf aan dezelfde aanpak te hanteren, maar tevens afspraken te maken met zijn cliënt over de feiten waarover hij/zij zich wel en niet moet uitlaten. Volgens hem zijn er soms feiten die je beter kunt achterhouden, omdat het voor de rechter de doorslag kan geven om medeplegen aan te nemen.

Ook mr. Rens gaf aan vanaf het eerste verhoor op zoek te gaan naar alle punten in een zaak die in het voordeel zijn van zijn cliënt. Dan kan hij op zitting insteken waar ruimte is en uitvergroten wat in het voordeel is van cliënt. Mr. Rens gaf net als mr. Beelaard aan dat hij zijn cliënt wel eens adviseert om over bepaalde feiten niets te verklaren, bijvoorbeeld over een eventueel gemaakt plan. Hij vertelde: *“Het is niet handig om te verklaren dat je weken of maanden bezig bent geweest om een plan op te zetten, want dat is een essentieel onderdeel om tot medeplegen te komen”*.

6.3. Belangrijke aspecten

Aan de hand van een lijst met de aspecten die volgens de Hoge Raad van belang zijn (zie bijlage ...), is aan de advocaten gevraagd welke aspecten zij doorgaans aanvoeren in hun verdediging. Er zijn een aantal overeenkomsten gevonden, maar ook verschillen.

Alle advocaten gaven aan de aspecten die de Hoge Raad heeft genoemd wel te gebruiken.

Als advocaat ga je, in de woorden van mr. Breetveld, niet op zoek naar de realiteit, maar naar elementen om cliënt vrij te krijgen. Als cliënt zich heeft gedistantieerd, voer je dat uiteraard aan. Zo niet, dan benoem je dat ook niet specifiek. Dat geldt ook voor de aan- of afwezigheid van een plan, de aanwezigheid van verdachte op belangrijke momenten en alle andere aspecten in het rijtje, zo stelt mr. Breetveld.

Ook mr. Beelaard stelt altijd alle feiten en omstandigheden te benoemen waarom volgens hem geen sprake is van medeplegen, en de aspecten op het lijstje horen daarbij. Mr. Beelaard gaf echter wel aan niet letterlijk in de woorden van de Hoge Raad te spreken. Hij gaf als voorbeeld dat hij vaak de aan- of afwezigheid van een plan benoemt, wat de rechter meestal ziet als een rol in de voorbereiding, maar wat mr. Beelaard niet met die woorden aanvoert.

Mr. Rens gaf ook aan de criteria van de Hoge Raad te gebruiken. Hij kijkt bijvoorbeeld altijd op welke manier de bijdrage van cliënt aan het strafbare feit is geleverd: in de vorm van een gezamenlijke fysieke uitvoering of in de vorm van andere gedragingen voor, tijdens of na het strafbare feit. Als geen sprake is van een gezamenlijke uitvoering, zijn de andere aspecten volgens hem nog belangrijker, dus kijkt hij bijvoorbeeld naar de aanwezigheid van een plan of taakverdeling.

Behalve de door de Hoge Raad aangevoerde criteria, is er volgens mr. Rens één belangrijk aspect dat vaak wordt meegewogen door rechters met het oordeel of sprake is van medeplegen. Bij vermogensdelicten is het volgens hem vaak van belang of cliënt heeft meegedeeld in de opbrengst. De rechters zien dat volgens hem vaak als rol in de afhandeling van het delict, wat de doorslaggevende factor kan zijn voor het aannemen van medeplegen.

6.4. Casussen

Tijdens de interviews zijn aan de advocaten drie casussen voorgelegd. De casussen zijn gebaseerd op uitspraken die deel uitmaken van de jurisprudentieanalyse, uit elke categorie één uitspraak. Aan de advocaten is steeds gevraagd hoe zij de verdediging zouden aanpakken en wat hun verwachting is van het oordeel van de rechter (medeplegen of geen medeplegen).

Geweldsmisdrijf

In de eerste casus werd aan verdachte het medeplegen van doodslag ten laste gelegd. Hoe de casus is voorgelegd, is na te lezen in vraag 7 van ieder interview in bijlage 3.¹⁰⁶

Over de casus in de categorie geweldsmisdrijven waren de advocaten eensgezind. Ze noemde allemaal direct het feit dat verdachte afwist van het vuurwapen, maar dat het plan was om het slachtoffer te beroven en niet om het slachtoffer dood te schieten. Dat aanvoeren zou volgens hen de eerste stap zijn qua verdediging. De advocaten zeiden dat dit voor de rechter wel een reden zou kunnen zijn om voorwaardelijk opzet op de totstandkoming van het strafbare feit aan te nemen. Bovendien noemde alle advocaten dat sprake was van een vooraf gemaakt plan, wat ook niet in het voordeel van verdachte is. Tenslotte zeiden alle advocaten dat het hoofdargument zou moeten zijn dat verdachte op afstand van het schietincident stond, dus dat hij zich enigszins heeft gedistantieerd.

De rechter heeft, tegen de verwachting van mr. Beelaard en mr. Rens in, in deze uitspraak geoordeeld dat sprake was van medeplegen omdat verdachte voorwaardelijk opzet had op de totstandkoming van het strafbare feit en er sprake was van een plan. Ondanks dat verdachte op afstand was blijven staan, was zijn bijdrage volgens de rechter van voldoende gewicht.

Vermogensmisdrijf

In de tweede casus werd aan verdachte het medeplegen van diefstal met braak ten laste gelegd. Hoe de casus is voorgelegd, is na te lezen in vraag 8 van ieder interview in bijlage 3.¹⁰⁷

Alle advocaten verwachtte dat verdachte vrijgesproken zou worden van het medeplegen van de diefstal met braak, omdat er geen bewijs was dat verdachte aanwezig is geweest in de woning. Dat verdachte een betwistbaar sms-bericht heeft gestuurd en een deel van de opbrengst in zijn woning is gevonden, zou volgens de advocaten niet genoeg moeten zijn om medeplegen aan te nemen.

De rechter oordeelde echter dat wel sprake was van medeplegen, omdat verdachte zijn medeverdachte met het sms-bericht zou hebben getipt, en hij heeft meegedeeld in de buit (wat wordt gezien als een rol in de afhandeling). Tegen de verwachting van de advocaten in oordeelde de rechter dat, hoewel niet is vast komen te staan dat verdachte daadwerkelijk zelf bij de woning naar binnen is geweest en daar goederen heeft weggenomen, hij door middel van zijn handelingen toch een aanzienlijke en substantiële bijdrage geleverd aan de inbraak.

Drugsmisdrijf

In de derde casus werd aan verdachte het medeplegen van het voorhanden hebben van een

¹⁰⁶ Pagina 86, 90 en 95.

¹⁰⁷ Pagina 86, 91 en 95.

aantal kilo hennep ten laste gelegd. Hoe de casus is voorgelegd, is na te lezen in vraag 9 van ieder interview in bijlage 3.¹⁰⁸

De advocaten dachten dat het voor het aannemen van medeplegen niet genoeg zou zijn dat verdachte is gezien bij het verstoppen van de drugs in een Peugeot, waarna hij werd aangehouden terwijl hij in een andere auto achter de Peugeot aanreed. De advocaten zeiden in dit geval alle aspecten aan te voeren waar geen sprake van is, zodat de rechter niet tot een nauwe en bewuste samenwerking zou kunnen komen.

De rechter oordeelde echter, tegen de verwachting van de advocaten in, dat wel sprake was van medeplegen, omdat verdachte een rol zou hebben gehad in de gezamenlijke uitvoering en dat daarmee de bijdrage van verdachte van voldoende gewicht was om van medeplegen te mogen spreken.

6.5. Conclusie

De strafrechtadvocaten van Beelaard Breetveld Advocaten ervaren soms moeilijkheden met strafzaken waarin medeplegen een rol speelt, omdat er verschuivingen optreden in de jurisprudentie, de dossiers soms erg omvangrijk zijn en de zaak soms op het grensgebied tussen medeplegen en medeplichtigheid ligt.

Toch denken de advocaten wel goed overweg te kunnen met de criteria die de rechters volgens hen meewegen. De advocaten proberen altijd vanaf het begin van een strafzaak, vanaf het verhoor, alert te zijn op de positie van hun cliënt. Ze proberen de rol van hun cliënt in het geheel door middel van vragen te verzwakken. Daarbij adviseren ze cliënten om over voor hen negatieve aspecten (zoals een vooropgezet plan) geen uitspraak te doen.

Desalniettemin blijft het lastig om in te schatten hoe het oordeel van de rechter zal luiden, zo blijkt ook uit de casussen die de advocaten zijn voorgelegd. Waar de rechter in deze zaken rekening mee houdt laat zich nu eenmaal niet in algemene zin beantwoorden, maar vergt een beoordeling van de concrete omstandigheden van het geval.

¹⁰⁸ Pagina 87, 90 en 96.

Hoofdstuk 7: Conclusies

In de vorige hoofdstukken zijn door middel van literatuuronderzoek, jurisprudentieonderzoek en interviews de deelvragen van dit onderzoek behandeld. Aan de hand van deze bevindingen zal in dit hoofdstuk antwoord worden gegeven op de hoofdvraag van dit onderzoek:

Welk advies kan, op grond van jurisprudentieonderzoek, gegeven worden aan de strafrechtadvocaten van Beelaard Breetveld Advocaten over de wijze van verdediging van cliënten aan wie medeplegen ten laste wordt gelegd?

Hieronder zal aan de strafrechtadvocaten advies worden gegeven over de drie gebieden waarop de meeste winst valt te behalen: opzet, nauwe en bewuste samenwerking en de bijdrage van voldoende gewicht.

7.1. Opzet

Uit het onderzoek blijkt dat de rechter bij geweldsmisdrijven vaak toetst of de verdachte (voorwaardelijk) opzet heeft gehad op de totstandkoming van het strafbare feit en daarmee op het gevolg voor het slachtoffer. In de interviews gaven de advocaten bij de eerste casus aan dat het aanvoeren van afwezigheid van opzet bij geweldsmisdrijven soms de eerste stap is qua verdediging. In het verlengde daarvan kan het volgende advies in acht worden genomen.

In het geval dat cliënt zelf geweldshandelingen heeft verricht, zoals het schoppen of slaan van het slachtoffer, wordt door de rechter altijd geoordeeld dat sprake is van opzet op de totstandkoming van het strafbare feit en het gevolg voor het slachtoffer. De rechter oordeelt alsmaar dat de verdachte met het uitvoeren van geweldshandelingen bewust de aannemelijke kans aanvaardt dat aan het slachtoffer lichamelijk letsel word toegebracht of zou komen te overlijden. Het is in dit soort gevallen dan ook niet zinvol om hier in de verdediging nog aandacht aan te besteden.

Daarentegen is het wel zinvol om in de verdediging aandacht te besteden aan deze opzeteis als cliënt zelf geen geweldshandelingen heeft verricht. In dat geval zal de rechter met inachtneming van alle feiten moeten oordelen of een verdachte die niet zelf geweld heeft uitgeoefend toch verantwoordelijk kan worden gehouden voor het uiteindelijk toegebrachte letsel. Dat kan alleen als verdachte bewust de aannemelijke kans heeft aanvaard dat het slachtoffer door de geweldshandelingen van de ander zou komen te overlijden of aan hem zwaar lichamelijk letsel zou worden toegebracht. Om te bepalen of verdachte dat heeft aanvaard zal de rechter kijken in hoeverre verdachte wist wat zou (kunnen) gebeuren. In het kader daarvan is het verstandig vragen te beantwoorden als: was er een plan om het slachtoffer iets aan te doen en zo ja, wist cliënt af van dat plan? Of wist cliënt af van de aanwezigheid van een wapen? Als het antwoord op deze vragen 'nee' luidt, is het gunstig om dat aan te voeren. Dan zal de rechter eerder oordelen dat cliënt geen opzet heeft gehad op de totstandkoming van het strafbare feit, wat kan leiden tot een vrijspraak.

7.2. Bewuste en nauwe samenwerking

Uit de jurisprudentieanalyse is gebleken dat een nauwe en bewuste samenwerking inderdaad het belangrijkste criterium is voor het aannemen van medeplegen. Dit criterium dient dus een

prominente plek te hebben in de verdediging van iedere cliënt aan wie medeplegen ten laste wordt gelegd. De advocaten gaven in de interviews al aan dat zij dit criterium in hun verdediging gebruiken, maar over de invulling van dit criterium waren ze minder concreet.

De zes aspecten die de Hoge Raad in zijn overzichtsarrest heeft genoemd worden door rechters veel gebruikt om een oordeel te kunnen vellen over de aanwezigheid van een nauwe en bewuste samenwerking. Het ene aspect werd vaker en zwaarder meegewogen dan de ander, maar ze bleken in ieder geval allemaal van belang te zijn. Daarom is het verstandig om deze aspecten te gebruiken in de verdediging van cliënten aan wie medeplegen ten laste wordt gelegd. Het volgende advies kan helpen met het invullen van dit criterium in specifieke gevallen.

De meest belangrijke aspecten bleken de rol van verdachte in de voorbereiding, uitvoering en afhandeling te zijn. Om te voorkomen dat de rechter oordeelt dat er op grond van die rollen sprake is van een nauwe en bewuste samenwerking, is het raadzaam om de rol van cliënt in het geheel zo klein mogelijk te laten lijken. Dus als er geen bewijs is dat cliënt bij een diefstal heeft gedeeld in de opbrengst, wat de rechter ziet als rol in de afhandeling en wat mr. Rens in het interview ook aangaf als veelvoorkomend aspect, kun je dat aanvoeren. Als er geen bewijs is dat cliënt heeft geholpen met het maken van het plan, wat de rechter ziet als rol in de voorbereiding, kun je dat aanvoeren. Kortom, minimaliseer de betrokkenheid van cliënt bij de voorbereiding, uitvoering en afhandeling zoveel mogelijk.

Een minder voorkomend, maar toch belangrijk aspect is de aanwezigheid van cliënt bij het strafbare feit. Het is verstandig om te onthouden dat uit de jurisprudentieanalyse is gebleken dat het voor de rechter niet genoeg is om medeplegen aan te nemen als het enige bewijs is dat cliënt aanwezig was bij het strafbare feit. Dus als dat het geval is in een strafzaak, is het raadzaam om dit (met behulp van de uitspraken waarin dit naar voren is gekomen) aan te voeren.

Uit de jurisprudentieanalyse is gebleken dat rechters ook vaak kijken naar de onderlinge taakverdeling. Als volgens de rechter sprake is van een van te voren gemaakt plan waarin wordt voorzien in een duidelijke afbakening van rollen, zal medeplegen worden aangenomen op basis van een nauwe en bewuste samenwerking. Het is daarom raadzaam om te bestrijden dat hiervan sprake is en daar in de specifieke feiten van de strafzaak bewijs voor te zoeken.

Uit het jurisprudentieonderzoek blijkt tevens dat de rechter bij geweldsmisdrijven ook gewicht toekent aan het feit of verdachte zich heeft gedistantieerd van het strafbare feit. Mr. Breetveld gaf in het interview al aan dit aspect te gebruiken in zijn verdediging. Dat is dus een goede aanpak. Het is voor de andere advocaten raadzaam om ook bij cliënt te achterhalen of hij/zij zich op enige wijze heeft gedistantieerd en zo ja, dit aan te voeren als verdediging.

Naast deze conclusies is uit het jurisprudentieonderzoek naar voren gekomen dat de rechter het verdachte zwaar aanrekenet als hij/zij achteraf geen hulpdiensten inschakelt voor een slachtoffer die in kritieke toestand achterblijft. Als door de feiten van een strafzaak te verwachten is dat de rechter dit in aanmerking gaat nemen, is het raadzaam om hier in de verdediging van te voren al een verklaring voor te geven. Er zou kunnen worden aangevoerd dat verdachte bijvoorbeeld geen hulpdiensten heeft ingeschakeld uit angst voor de reactie van zijn medeverdachten of uit onwetendheid over de ernst van de situatie.

7.3. Bijdrage van voldoende gewicht, in welke vorm?

De rechter zal steeds kijken of de bijdrage van cliënt van voldoende gewicht is om van medeplegen te mogen spreken. Om te voorkomen dat de rechter oordeelt dat hiervan sprake is, is het ook weer goed om de rol van verdachte zoveel mogelijk te bagatelliseren, zodat de rol van cliënt eerder lijkt op dat van een medeplichtige dan dat van een medepleger. Als de rechter alsnog van oordeel is dat de bijdrage van cliënt wel van voldoende gewicht is om hem/haar voor medeplegen te veroordelen, dient de rechter dit deugdelijk te motiveren. Als de rechter dit nalaat, kan dit vervolgens in hoger beroep aangevochten worden.

Medeplegen wordt het vaakst aangenomen in zaken waarin sprake is van een gezamenlijke fysieke uitvoering. Het kan dus een goede aanpak zijn om als verdediging aan te tonen dat geen sprake was van een gezamenlijke uitvoering, bijvoorbeeld door het in twijfel trekken van (elkaar tegensprekende) getuigenverklaringen. Als er echter hardere bewijzen zijn, zoals camerabeelden, zal deze aanpak niet tot succes leiden. Maar indien je bij de rechter twijfel kunt laten ontstaan over de gezamenlijke uitvoering, valt er gemakkelijker te bepleiten dat cliënt geen voldoende aandeel heeft gehad aan het strafbare feit om van medeplegen te mogen spreken.

Als geen sprake is van een gezamenlijke uitvoering, zal de rechter kijken of cliënt door andere gedragingen voor, tijdens of na het strafbare feit een bijdrage van voldoende gewicht heeft geleverd. In dat geval is het vaak essentieel of cliënt een aandeel heeft gehad in het gemaakte plan. In dat licht kan het verstandig zijn om met cliënt af te spreken om zich niet uit te laten over zijn rol hierin, zodat de rechter minder bewijs heeft om te kunnen oordelen dat sprake is van medeplegen.

Hoofdstuk 8: Aanbevelingen

Zoals uit de conclusie is gebleken hangt de beste manier van verdediging van een cliënt aan wie medeplegen ten laste wordt gelegd altijd af van de casuïstiek van een zaak. Het is dus niet mogelijk om een algemeen beslisschema uiteen te zetten dat voor iedere cliënt gebruikt kan worden.

Het is wel mogelijk om de specifieke resultaten en conclusies van dit onderzoek om te zetten in een aantal algemene korte aanbevelingen, wat handvatten kan bieden aan de strafrechtadvocaten van Beelaard Breetveld Advocaten over de wijze van advisering van cliënten op het gebied van proceshouding en aspecten die rechters meewegen. Dat kan de verdediging van cliënten altijd bevorderen.

Het is goed om de huidige aanpak, het alert zijn op de positie van cliënt vanaf het begin, door te zetten. Dit kan later het verschil maken tussen genoeg of te weinig bewijs om medeplegen aan te nemen. Als je cliënt bijstaat vanaf de piketfase, adviseer hem/haar dan vanaf het eerste verhoor zo min mogelijk te verklaren over feiten die kunnen wijzen op een nauwe en bewuste samenwerking met de medeverdachte(n), zoals een vooraf gemaakt plan of een afgesproken taakverdeling. Zo zal er minder belastend bewijs zijn, waardoor cliënt in ieder geval eerder weer in vrijheid kan worden gesteld.

Adviseer cliënt zich tevens niet uit te laten over de uitvoeringshandelingen die hij/zij heeft verricht of te ontkennen dat hij uitvoeringshandelingen heeft verricht, zolang dit nog niet vaststaat. Als vast komt te staan dat cliënt een bijdrage heeft geleverd aan de gezamenlijke uitvoering, zal hij/zij door de rechter altijd veroordeeld worden voor het medeplegen. Probeer dit dus te voorkomen als daar ruimte voor is. Als zich in het dossier uiteindelijk geen ander bewijs bevindt dan de aanwezigheid van cliënt bij het strafbare feit, zal dat voor de rechter niet genoeg zijn om medeplegen aan te nemen.

Als de zaak uiteindelijk op zitting komt, is het goed om de huidige aanpak, het bewijzen dat de rol van cliënt in het geheel zo klein mogelijk was, door te zetten. Daarbij kunnen de resultaten van de jurisprudentieanalyse op het gebied van de nauwe en bewuste samenwerking in acht worden genomen. De zes aspecten die de Hoge Raad heeft genoemd in het overzichtsarrest worden door de rechters inderdaad meegewogen, dus dienen ook een prominente rol te hebben in de verdediging. De rechter gaat bijna altijd na wat de rol van verdachte is geweest in de voorbereiding, uitvoering en afhandeling van het strafbare feit is, dus het is verstandig voor de rechter te bepleiten dat die rollen van cliënt in het geheel slechts klein zijn geweest.

Bekijk behalve deze aspecten die altijd van belang zijn, ook of er nog bijzonderheden zijn die gelden voor cliënt. Zo kijkt de rechter bij geweldsmisdrijven in het bijzonder naar het feit of verdachte zich heeft gedistantieerd van het strafbare feit, en bij vermogensmisdrijven in het bijzonder naar de rol van verdachte in de afhandeling (bijvoorbeeld of hij heeft gedeeld in de buit).

Besteed behalve aan het criterium nauwe en bewuste samenwerking bij geweldsmisdrijven in de verdediging ook extra aandacht aan waar de opzet van cliënt op gericht was. Als cliënt zelf geen geweldshandelingen heeft verricht, bepleit dan dat geen sprake was van een plan om het slachtoffer iets aan te doen of dat cliënt in ieder geval geen wetenschap had van dit plan. Dan zal

de rechter minder snel oordelen dat cliënt bewust de aannemelijke kans heeft aanvaard dat het slachtoffer door de geweldshandelingen van de ander zou komen te overlijden of aan hem zwaar lichamelijk letsel zou worden toegebracht.

Kortom, de huidige aanpak van de strafrechtadvocaten van Beelaard Breetveld Advocaten is over het algemeen goed, maar kan met inachtneming van de conclusie en aanbevelingen wel worden verbeterd. Door deze aanbevelingen in acht te nemen kan er winst worden behaald in de zaken waar de bijdrage van cliënt op basis van de feiten op een grensgebied ligt van wel of geen medeplegen.

Literatuurlijst

Boeken

- J. de Hullu, *Materieel Strafrecht*, Deventer: Kluwer 2015.
- D.H. de Jong, Vormen van strafbare deelneming. In *Plegen en Deelnemen*, Deventer: Kluwer 2007.
- J.B.J. van der Leij, *Plegen en deelnemen*, Deventer: Kluwer 2007.
- P.A.M. Mevis, *Capita Strafrecht*, Nijmegen: Ars Aequi Libri 2013.
- A. Postma, *Facetten van medeplegen*, DD 2015/14.
- A. Postma, *Opzet en toerekening bij medeplegen*, Proefschrift Rijksuniversiteit Groningen 2014.
- J. Rummeling, *Inleiding tot de studie van het Nederlandse strafrecht*, Deventer: Kluwer 1996.
- J.W. Smidt, *Geschiedenis van het Wetboek van Strafrecht*, Heerlen 1891.
- C. van den Wyngaert, *Strafrecht, Strafprocesrecht & Internationaal Strafrecht in hoofdlijnen*, Maklu Uitgevers: Antwerpen/Apeldoorn 2006.

Tijdschriftartikelen

- H. Anker, *Grenzen aan Medeplegen*, Nieuwsbrief Strafrecht aflevering 3, Den Haag: Sdu 2015.
- M.A. Docter, *Medeplichtigheid versus medeplegen, wanneer slaat de balans door?*, DJ 2015/2734.

Kamerstukken

- Kamerstukken II 1878/79, 110, 3 (Memorie van Toelichting)

Rechtspraak

- Rechtbank Amsterdam 17 maart 2005, ECLI:NL:RBAMS:2005:AT0873.
- HR 20 februari 1888, W 5524.
- HR 29 oktober 1934, NJ 1934, 1673 (Wormerveerse brandstichting-arrest)
- HR 17 november 1981, NJ 1983, 84. (Containerdiefstal-arrest)
- HR 9 juni 1992, NJ 1992, 722.
- HR 6 juli 2004, NJ [2004, 443](#).
- HR 26 oktober 2004, ECLI:NL:HR:2004:AR2187.
- HR 12 april 2005, NJ 2005, 577.
- HR 22 december 2009, NJ 2010, 193.
- HR 2 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3474 (Overzichtsarrest)
- HR 24 maart 2015, ECLI:NL:HR:2015:713 (Aanvulling overzichtsarrest)
- HR 7 april 2015, ECLI:NL:HR:2015:883
- Hof Amsterdam 15 juni 2007, ECLI:NL:GHAMS:2007:BA7689.
- Hof Amsterdam 17 juli 2012, nr. 23/001370-09.
- Hof 's-Hertogenbosch 20-06-2016, ECLI:NL:GHSHE:2016:2428 (oudste verdachte Nijmeegse scooterzaak)
- Hof 's-Hertogenbosch 20-06-2016, ECLI:NL:GHSHE:2016:2429 (jongste verdachte Nijmeegse Scooterzaak)

Parket bij de Hoge Raad 5 april 2016, ECLI:NL:PHR:2016:233

Parket bij de Hoge Raad 5 april 2016, ECLI:NL:PHR:2016:234

Online

M.M. Dolman, *Tekst & Commentaar Strafrecht*, art. 47 (online, bijgewerkt tot 1 juli 2016)

Persbericht OM 20 januari 2009 , *OM trekt cassatieberoep Nomadszaak in*, www.om.nl.

De Rechtspraak, *Handvatten voor afbakening medeplegen en medeplichtigheid*, Den Haag 14 april 2016, online via <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Hoge-Raad-der-Nederlanden/Nieuws/Paginas/Handvatten-voor-afbakening-medeplegen-en-medeplichtigheid.aspx>.

Uitspraken jurisprudentieanalyse

Rechtbank

1. ECLI:NL:RBDHA:2015:1460
2. ECLI:NL:RBDHA:2015:1462
3. ECLI:NL:RBDHA:2015:7609
4. ECLI:NL:RBDHA:2015:8010
5. ECLI:NL:RBDHA:2016:5399
6. ECLI:NL:RBDHA:2016:5832
7. ECLI:NL:RBDHA:2016:5902
8. ECLI:NL:RBDHA:2016:14925
9. ECLI:NL:RBDHA:2016:11478
10. ECLI:NL:RBDHA:2017:770
21. ECLI:NL:RBDHA:2015:2024
22. ECLI:NL:RBDHA:2015:15517
23. ECLI:NL:RBDHA:2016:1401
24. ECLI:NL:RBDHA:2016:1718
25. ECLI:NL:RBDHA:2016:2793
26. ECLI:NL:RBDHA:2016:9102
27. ECLI:NL:RBDHA:2016:12655
28. ECLI:NL:RBDHA:2016:14010
29. ECLI:NL:RBDHA:2016:14873
30. ECLI:NL:RBDHA:2017:2610
41. ECLI:NL:RBDHA:2015:338
42. ECLI:NL:RBDHA:2015:15704
43. ECLI:NL:RBDHA:2016:1314
44. ECLI:NL:RBDHA:2016:13421
45. ECLI:NL:RBDHA:2016:5462
46. ECLI:NL:RBDHA:2016:12341
47. ECLI:NL:RBDHA:2016:15313
48. ECLI:NL:RBDHA:2016:11177
49. ECLI:NL:RBDHA:2016:15309
50. ECLI:NL:RBDHA:2017:2782

Gerechtshof

11. ECLI:NL:GHDHA:2015:1395
12. ECLI:NL:GHDHA:2016:4244
13. ECLI:NL:GHDHA:2016:4247
14. ECLI:NL:GHDHA:2016:163
15. ECLI:NL:GHDHA:2016:164
16. ECLI:NL:GHDHA:2016:2086
17. ECLI:NL:GHDHA:2016:1061
18. ECLI:NL:GHDHA:2016:2533
19. ECLI:NL:GHDHA:2016:4246
20. ECLI:NL:GHDHA:2017:544
31. ECLI:NL:GHDHA:2014:4016
32. ECLI:NL:GHDHA:2015:1455
33. ECLI:NL:GHDHA:2015:1752
34. ECLI:NL:GHDHA:2015:2594
35. ECLI:NL:GHDHA:2015:3659
36. ECLI:NL:GHDHA:2016:2262
37. ECLI:NL:GHDHA:2016:2377
38. ECLI:NL:GHDHA:2016:3208
39. ECLI:NL:GHDHA:2017:85
40. ECLI:NL:GHDHA:2017:81
51. ECLI:NL:GHDHA:2014:4266
52. ECLI:NL:GHDHA:2014:4264
53. ECLI:NL:GHDHA:2015:3654
54. ECLI:NL:GHDHA:2015:2337
55. ECLI:NL:GHDHA:2015:3262
56. ECLI:NL:GHDHA:2016:3295
57. ECLI:NL:GHDHA:2016:3985
58. ECLI:NL:GHDHA:2016:2465
59. ECLI:NL:GHDHA:2016:3902
60. ECLI:NL:GHDHA:2017:755

Bijlage 1: Legenda

Opzet

- 2A:** op de samenwerking
- 2B:** op de totstandkoming van het strafbare feit

Nauwe en bewuste samenwerking

- 3A:** de intensiteit van de samenwerking;
- 3B:** de onderlinge taakverdeling;
- 3C:** de rol in de voorbereiding (3Cv), de uitvoering (3Cu) of de afhandeling (3Ca) van het delict;
- 3D:** het belang van de rol van de verdachte;
- 3E:** diens aanwezigheid op belangrijke momenten;
- 3F:** zich niet terugtrekken op een daartoe geëigend tijdstip.

Bijdrage van voldoende gewicht

- 4A:** In de vorm van een gezamenlijke uitvoering (fysieke uitvoering); ze
- 4B:** In de vorm van gedragingen voor en/of tijdens en/of na het strafbare feit.

Bijlage 2: Analyseschema

Nr.	Accessoriteit (T1)	Opzet (T2)	Nauwe en bewuste samenwerking (T3)	Bijdrage van voldoende gewicht (T4)	Overige aspecten
1	Voltooide afpersing/bedreiging met geweld.	2A: verdachte heeft opzet gehad op de samenwerking: hij heeft zijn bijdrage geleverd aan de afgesproken taakverdeling. 2B: de uiterlijke verschijningsvormen (motorkleding) van de groep wijzen op een vooraf gemaakt plan. Zijn deelname aan dat plan en zijn proceshouding (zwijgrecht) wijzen op opzet op het grondfeit.	Nauwe en bewuste samenwerking 3B: er was sprake van een taakverdeling. 3Cu: verdachte zijn rol in de uitvoering was het deelnemen aan de overige gedragingen uit tenlastelegging (niet het gesprek, maar binnengaan clubhuis in motorkleding, creëren van een intimiderende situatie, stickers van motorclub plakken op clubhuis. 3E: verdachte was aanwezig in clubhuis. 3F: verdachte heeft zich op geen enige wijze gedistantieerd.	4A: verdachte deed mee aan fysieke uitvoering, door deel te nemen aan de overige gedragingen (dan het gesprek) heeft verdachte een wezenlijke bijdrage geleverd.	
2	Voltooide afpersing/bedreiging met geweld.	2A: aanwezig, er was een taakverdeling afgesproken. 2B: verdachte zijn uitvoeringshandelingen wijzen op opzet op kwaadschiks overnemen van clubhuis nadat dat op	Nauwe en bewuste samenwerking 3B: er was sprake van een taakverdeling, verdachte werd ondersteund door medeverdachten. 3Cu: verdachte had een grote rol in de uitvoering want hij heeft belangrijke	4A: verdachte deed mee aan de fysieke uitvoering. Verdachte heeft het gesprek gevoerd en de sleutel ingenomen.	

3		vriendschappelijke wijze niet was gelukt.	handelingen verricht (gesprek gevoerd, sleutel ingenomen). 3E: verdachte was aanwezig in clubhuis, aanwezig tijdens gesprek en aanwezig tijdens inname sleutel.		
	<u>Vrijspraak van medeplegen poging tot vrijheidsberoving met geweld</u>		Geen nauwe en bewuste samenwerking 3Cu: de rol van verdachte in de uitvoering is te klein (het besturen van de auto)		
	<u>Vrijspraak van medeplegen poging tot moord (wel medeplichtigheid aangenomen).</u>	2A: verdachte heeft opzet gehad op zijn bijdrage aan de samenwerking, te weten het vervoeren van medeverdachten, wat medeplichtigheid oplevert en geen medeplegen. 2B: verdachte had (voorwaardelijk) opzet op een steekpartij, wist van messen en fatale gevolgen die konden ontstaan.	Geen nauwe en bewuste samenwerking 3Cu: de rol van verdachte in de uitvoering is te klein (het besturen van de auto waar daders in zaten en er 'alleen maar bij staan')		
	<u>Voltooide zware mishandeling.</u>	2B: opzet op zware mishandeling: bewust aannemelijke kans aanvaard dat door schoppen en slaan lichamelijk letsel aan het slachtoffer zou worden toegebracht.	Nauwe en bewuste samenwerking 3Cu: verdachte heeft een rol in de uitvoering gehad door slachtoffer te slaan en schoppen 3E: verdachte heeft zich niet gedistantieerd en is daardoor ook aansprakelijk voor de door	4A fysieke uitvoering: verdachte heeft geweldshandelingen gepleegd (geschopt en geslagen).	

			medeverdachte gepleegde geweldshandelingen.		
6	Voltooide zware mishandeling	2B: verdachte had opzet op mishandeling door het slachtoffer meermalen te trappen en slaan.	Nauwe en bewuste samenwerking 3Cu: verdachte heeft een rol gehad in de uitvoering door tijdens de vechtpartij meermalen te trappen/slaan tegen hoofd en rug schouder van slachtoffer.	4A: verdachte was bij het fysieke geweld tegen slachtoffer aanwezig en heeft tevens in enige fase uitvoeringshandelingen verricht.	
7	Voltooide vrijheidsberoving met de dood ten gevolge.		Nauwe en bewuste samenwerking 3Cu: verdachte heeft een rol gehad in de uitvoering, namelijk het vervoeren en bewaken van het slachtoffer die er slecht aan toe was. 3F: verdachte is betrokken gebleven ook na overlijden, want hij heeft overleg gevoerd over wat er moest gebeuren met het lijkt.	4A: wezenlijke bijdrage aan fysieke uitvoering: - verdachte heeft mishandelde slachtoffer vervoerd naar plek waar hij zou worden vastgehouden. - verdachte is daar lange tijd bij slachtoffer gebleven zonder actie te ondernemen zoals het inschakelen van hulpdiensten. - verdachte heeft een andere bewaker ingeschakeld toen hij zelf weg ging.	Verdachte heeft geen hulpdiensten ingeschakeld, zelfs toen hem duidelijk moet zijn geworden dat het slachtoffer er slecht aan toe was.
8	Voltooide zware mishandeling	2B: het dossier bevat onvoldoende aanwijzing dat verdachte opzet had op de dood van het slachtoffer. Verdachte had wel opzet op het toebrengen van zwaar lichamelijk letsel.	Nauwe en bewuste samenwerking 3B: sprake van een taakverdeling. Het maakt niet uit of verdachte of de andere man is geweest die het letsel heeft veroorzaakt, aangezien de geweldshandelingen van de mededader zowel aan de verdachte als zijn medepleger kunnen worden toegerekend.	4A: er is sprake van een gezamenlijke optreden, verdachte en zijn medeverdachte hebben het slachtoffer allebei geslagen.	

			3Cu: verdachte had een rol in de uitvoering, hij heeft het slachtoffer geslagen met stokken.		
9	Voltooide ontucht met minderjarige.	2B: opzet op binnendringen lichaam want verdachte heeft op de foto's moeten zien dat dit gebeurt.	Nauwe en bewuste samenwerking 3Cu verdachte had een rol in de uitvoering: - verdachte had een half jaar lang skype- en chat contact met medeverdachte, waarbij zij foto's uitwisselden van het slachtoffer. - verdachte voerde overleg met medeverdachte over het verspreiden van de foto's. 3D het belang van de rol van verdachte was groot, de foto's werden genomen op zijn uitdrukkelijke verzoek.	4B: hoewel territoriaal gezien geen sprake is van een gezamenlijke uitvoering, is de bijdrage van verdachte op afstand vanuit Nederland (naar VS) van zodanig gewicht dat deze kan worden aangemerkt als medeplegen.	
10	Voltooide zware mishandeling.	2A: opzet op samenwerking is af te leiden uit het vastgelegde plan. 2B: opzet op zware mishandeling door uitoefenen hevige geweldshandelingen. Dat slachtoffer door het geweld tegen zijn hoofd zwaar lichamelijk letsel op zou lopen, is een zo waarschijnlijke mogelijkheid	Nauwe en bewuste samenwerking 3A: sprake van een intense samenwerking want er is een plan bedacht en verdachte en medeverdachte hebben dit samen uitgevoerd. 3B er is sprake van een taakverdeling: - er kan niet met voldoende zekerheid vastgesteld worden of verdachte of medeverdachte of beide de	4A sprake van een gezamenlijke uitvoering: zowel verdachte als medeverdachte waren aanwezig bij de fysieke uitvoering van het geweld tegen het slachtoffer.	

		dat ook de deelnemer aan het plan die niet zelf geweld heeft uitgeoefend, voor het uiteindelijk toegebrachte letsel verantwoordelijk kan worden gehouden.	verwondingen aan slachtoffer hebben toegebracht, maar beide zijn aansprakelijk. - er volgt een duidelijke rolverdeling uit het vastgelegde plan. 3Cv: verdachte had een rol in de voorbereiding. Hij heeft een uitgebreid plan gemaakt om het slachtoffer te mishandelen zodat het zou lijken op een overval. 3Ca: ook na het toepassen van geweld is verdachte verder gegaan met de uitvoering plan. Hij is zoals de bedoeling was pas uren later met slachtoffer naar het ziekenhuis gegaan. 3E: verdachte was aanwezig toen de geweldshandelingen tegen slachtoffer werden verricht		
11	<u>Vrijspraak van</u> voltooide uitbuiting d.m.v. werven voor prostitutie.			4B: intellectuele bijdrage van verdachte achter de schermen is van onvoldoende significantie om van medeplegen te spreken: de enkele veronderstelde aanwezigheid van verdachte bij het vervoer van aangeefster om een ID op te halen (voor werk) en een getapt telefoongesprek dat hier op ziet is onvoldoende.	
12	Voltooide doodslag	2B: verdachte had opzet op de dood van het slachtoffer	Nauwe en bewuste samenwerking	4A: wezenlijke bijdrage aan gezamenlijke uitvoering door	Verdacht heeft niet getracht om hulp in

		omdat hij bewust de aannemelijke kans heeft aanvaard dat slachtoffer zou overlijden, door zijn aandeel in het geweld, zich niet te distantiëren en niet terug te gaan om het slachtoffer te bevrijden.	3Cu: verdachte had een rol in de uitvoering: aandeel in geweld. 3E: verdachte was aanwezig in de woning van het slachtoffer tijdens het geweld. 3F: verdachte heeft zich niet gedistantieerd van het toegepaste geweld.	- met medeverdachte de woning binnen te gaan - op zoek te gaan naar snoeren om slachtoffer mee vast te binden - geholpen met boeien slachtoffer - sporen weggepoetst - niet teruggekeerd naar woning - geen hulp ingeschakeld	te schakelen voor het slachtoffer, terwijl hij bewust was van de ernst van de situatie.
13	Voltooide doodslag	2B: verdachte had voorwaardelijk opzet op de dood van het slachtoffer: verdachte wist van een wapen, wist dat het slachtoffer oud was en los gemaakt moest worden, maar is betrokken en heeft geen hulp ingeschakeld, dus bewust de kans aanvaard dat het slachtoffer zou komen te overlijden.	Nauwe en bewuste samenwerking 3Cu: verdachte heeft een rol gehad in de voorbereiding, namelijk het in contact brengen van zijn medeverdachten zodat het strafbare feit kon worden uitgevoerd. 3Cu: verdachte had een rol in de uitvoering, hij is blijven wachten met een auto zodat zijn medeverdachten het plaats delict daarmee konden verlaten. 3Ca: verdachte had een rol in de afhandeling: hij is weggevlucht met zijn medeverdachten. 3F: verdachte heeft zich niet gedistantieerd.	4A: verdachte heeft een wezenlijke bijdrage geleverd aan de gezamenlijke uitvoering door: - zijn medeverdachten in contact te brengen zodat het feit strafbare uitgevoerd zou worden; - deel uit te blijven maken van de groep voor tijdens en na de uitgevoerde confrontatie.	Verdachte heeft niet getracht om hulp in te schakelen voor het slachtoffer.
14	Voltooide verheling van overlijden door een lijk weg te		Nauwe en bewuste samenwerking 3Cu: verdachte heeft een rol gehad in de uitvoering door het slachtoffer in	4A: de bijdrage van verdachte aan de gezamenlijke uitvoering is van voldoende gewicht geweest: verdachte heeft het slachtoffer	

	voeren en te begraven.		te pakken in plastic en het lijk een aantal passen gedragen. 3E: verdachte was aanwezig bij het wegdragen van het lijk.	ingepakt in plastic zakken en een paar passen getild.	
15	Voltooide doodslag	2B: verdachte had opzet op de dood van het slachtoffer want ze kon verwachten en ging er vanuit dat de ontmoeting uit de hand zou lopen en tot geweldpleging zou leiden.	Nauwe en bewuste samenwerking 3A: sprake van een intense samenwerking omdat verdachte en medeverdachte afspraken hadden gemaakt om gescheiden naar de ontmoeting te gaan zodat medeverdachte op achtergrond zou blijven en dat verdachte eerst zou handelen. 3Cu: verdachte heeft een rol gehad in de uitvoering door met een mes in de nek van slachtoffer te steken en aarde in de mond van het slachtoffer te stoppen.	4A: de bijdrage van verdachte aan de gezamenlijke uitvoering is van voldoende gewicht doordat zij: - met een mes het slachtoffer in zijn nek heeft gestoken; - aarde in de mond van het slachtoffer heeft gestopt.	
16	<u>Vrijspraak van poging doodslag</u>		Geen nauwe en bewuste samenwerking want: - er was tussen verdachte en medeverdachte geen afspraak dat er op het slachtoffer geschoten zou worden - verdachte wist niet af van een vuurwapen - de enkele aanwezigheid van verdachte bij het strafbare feit is onvoldoende (3E)		
17	Voltooide doodslag	2B: voorwaardelijk opzet op de dood want verdachte wist	Nauwe en bewuste samenwerking	4B: bijdrage van voldoende gewicht vanwege het gedrag van verdachte	

		dat medeverdachte een vuurwapen mee had.	3Cv verdachte had een rol in de voorbereiding, want hij heeft medeverdachte gevraagd een wapen te regelen. 3Cu verdachte had een rol in de uitvoering, want hij is met slachtoffer naar de plek gereden waar medeverdachte hem vroeg naar toe te gaan en waar het slachtoffer uiteindelijk is doodgeschoten.	voorafgaand aan/tijdens strafbare feit.	
18	Voltooide zware mishandeling.	2B : opzet op zware mishandeling want slachtoffer had zwaar lichamelijk letsel dankzij het door verdachte en medeverdachten uitgeoefende geweld jegens hem.	Nauwe en bewuste samenwerking 3Cu verdachte had een rol in de uitvoering: verdachte heeft slachtoffer geschopt en geslagen.	4A bijdrage van voldoende gewicht nu verdachte bij de fysieke uitvoering van het geweld tegen slachtoffer aanwezig is geweest en tevens in enige fase uitvoeringshandelingen heeft verricht.	
19	<u>Vrijpraak van medeplegen van voltooide doodslag.</u>	2B : geen opzet op de dood van het slachtoffer - de verdachte zijn bedrage was enkel het in bedwang houden (vasthouden) van het slachtoffer tot medeverdachte er was; - verdachte had geen wetenschap van vuurwapen.	Geen nauwe en bewuste samenwerking - verdachte zijn enige bijdrage is het vasthouden van slachtoffer totdat medeverdachte bij slachtoffer arriveert en hem plotseling doodschiet. - verdachte had geen wetenschap van vuurwapen of opzet van medeverdachte om slachtoffer te doden.		
20	Voltooide zware mishandeling met voorbedachte rade.	2B : verdachte had opzet op zware mishandeling of in ieder geval opzet in globale zin op het gebruik van geweld jegens slachtoffer, want	Bewuste en nauwe samenwerking 3Cv: verdachte presenteerde een gedetailleerd en praktisch plan dat ziet op het later die avond	4B gedragingen voor/tijdens/na strafbare feit: 'de intellectuele bijdrage van verdachte is van zodanig gewicht, dat de omstandigheid dat verdachte	

21		verdachte heeft gezegd dat slachtoffer kapot geslagen moest worden.	overeenkomstig dat plan gepleegde geweld door zijn medeverdachten. 3ca: verdachte maakt de afspraak om later te horen hoe het plan is afgelopen, welk gesprek later daadwerkelijk plaatsvindt.	de bewuste avond niet aanwezig was bij het strafbare feit niet aan een bewezenverklaring van medeplegen in de weg staat.'	
	Poging tot diefstal d.m.v. braak (plofkraak)		Nauwe en bewuste samenwerking 3Cv: verdachte heeft verklaard de reservesleutel van het busje (waarmee op de geldautomaat is ingereeden) aan medeverdachte te hebben gegeven. 3Cu: uit verklaringen blijkt dat verdachte de plofkraak heeft uitgevoerd. 3E: uit camerabeelden blijkt dat verdachte aanwezig was tijdens de plofkraak.	4A: verdachte heeft een significante en wezenlijke bijdrage gehad in de fysieke uitvoering.	
	Voltooide brandstichting (met oogmerk verzekeringsgeld op te strijken)		Nauwe en bewuste samenwerking 3A: er was sprake van een intense samenwerking door het gezamenlijk vooropgezette plan. Nadat medeverdachte en verdachte hier samen over hadden gesproken, heeft verdachte uiteindelijk met dit plan ingestemd. 3Cv: verdachte en medeverdachte hebben persoonlijke eigendommen		

23			uit het restaurant weggehaald en de vogels uit het restaurant in veiligheid gebracht 3Cu: medeverdachte en verdachte hebben samen de deur dichtgedrukt nadat de benzine was aangestoken. 3E: medeverdachte en verdachte waren beiden in het restaurant aanwezig toen de brand werd gesticht		
	Voltooide diefstal met bedreiging (beroving)		Nauwe en bewuste samenwerking 3A: de verdachte en medeverdachte hebben zich tegenover de aangever gemanifesteerd als personen die hem gezamenlijk beroofden. De verdachten handelden in samenwerking, ze hebben gezamenlijk gehandeld gedurende het hele feit. 3B: in feite hebben de verdachte en medeverdachte onderling inwisselbare rollen vervuld bij het plegen van het feit. 3Cu: verdachte heeft een rol gehad in de uitvoering door: - dwingende opmerkingen te maken; - in de rugzak van aangever te zoeken naar spullen van waarde; - aangever te fouilleren;	4A: verdachte heeft een wezenlijke bijdrage geleverd aan de fysieke uitvoering van het delict.	

24	Voltooide diefstal met geweld en bedreiging (winkeloverval)		- goederen van aangever te pakken/aan te nemen. Nauwe en bewuste samenwerking 3B: sprake van een onderlinge taakverdeling: verdachte doet zich als medewerker van de winkel tijdens en na de overval voor als slachtoffer, terwijl de drie daders daadwerkelijk de overval plegen. 3Cv: verdachte heeft een rol gehad in de voorbereiding: - verdachte heeft vooraf met (een van) de daders zowel de kluisprocedure als het tijdstip en de wijze waarop de overal moest plaatsvinden besproken. - verdachte heeft de daders gelegenheid gegeven om met haar personeelspas binnen te treden.	4B: verdachte heeft met haar handelingen een intellectuele en materiële wezenlijke bijdrage aan de tenlastegelegde overval geleverd. - zij heeft vooraf met (een van) de daders zowel de kluisprocedure als het tijdstip en de wijze waarop de overal moest plaatsvinden besproken. - zij heeft de daders gelegenheid gegeven om met haar personeelspas binnen te treden.	
	Voltooide diefstal met vrijheidsberoving (woningoverval)		Nauwe en bewuste samenwerking 3B: verdachte heeft ten aanzien van de rolverdeling verklaard dat zij min of meer gelijkwaardige rollen hadden. 3Cv: verdachte en zijn medeverdachten hebben elkaar volgens afspraak voor de overval ontmoet.		Verdachte heeft de woning verlaten in de wetenschap dat de slachtoffers vastgebonden waren, zonder hulp in te schakelen. Verdachte wist dat er tijdens de overval voortdurend een

			3Cu: verdachte heeft tijdens de overval een actieve rol gehad door met handschoenen aan en een bivakmuts op de slachtoffers te overmeesteren, vast te binden en vervolgens de woning te doorzoeken. 3Ca: Verdachte had als vooruitzicht een deel van de buit.		wapen aanwezig was.
26	Voltooid diefstal met geweld en bedreiging (woningoverval)		Nauwe en bewuste samenwerking 3B: in het plan was voorzien in een duidelijke afbakening van rollen: medeverdachten voerden uit, terwijl verdachte in de auto zou blijven omdat hij anders herkend zou worden door slachtoffers. 3Cv: verdachte werkte in de voorbereiding nauw samen, blijkt het overleg waarover de verdachte heeft verklaard, het regelen van het vuurwapen en ter beschikking stellen van het stroomstootwapen. 3Cu: verdachte bleef wel betrokken bij de uitvoering van de overval door medeverdachte telefonisch aan te sporen om weg te gaan. 3Ca: na de overval heeft verdachte de buit verdeeld.	4B: verdachte heeft een zodanig belangrijke bijdrage aan de overval geleverd dat sprake is van medeplegen: Voor: Informatie verschaft aan en overleg gevoerd met medeverdachten, vuurwapen geregeld, stroomstootwapen ter beschikking gesteld; Tijdens: In de auto blijven wachten, in telefonisch contact gestaan met medeverdachte; Na: In de auto weggereden, de buit verdeeld en €2.000 overgehouden aan de overval.	

			3D: verdachte heeft een essentiële rol gespeeld omdat het plan voor de overval pas is gemaakt nadat verdachte de twee overvallers had getipt.		
27	Poging tot beroving		Nauwe en bewuste samenwerking 3E: verdachte is bewust van het voornemen van medeverdachte en instemmend aanwezig gebleven toen de medeverdachte afstapte en de aangever bedreigde en de telefoon van aangever opeiste. 3Cu: daarnaast heeft hij de aangever aangespoord om zijn telefoon af te geven en aldus ook actief uitvoering gegeven aan het plan. 3Ca: vervolgens is hij met de medeverdachte achterop weggereden	4A: de bijdrage van verdachte aan de totstandkoming van het feit is van voldoende betekenis geweest.	
28	Voltooide diefstal (woninginbraak)		Nauwe en bewuste samenwerking 3E: verdachte was aanwezig toen zijn medeverdachte de woning observeerde en over de schutting klon 3Ca: verdachte heeft meegeholpen de buit te dragen en in de opbrengst gedeeld.	4B: verdachte heeft een bijdrage aan de diefstal geleverd die van voldoende gewicht was om van medeplegen te kunnen spreken.	
29	Voorbereiding van diefstal met geweld (beroving)		Nauwe en bewuste samenwerking		

			3Cv: verdachte heeft een rol gehad in de voorbereiding - appjes verstuurd aan medeverdachten dat ze die dag ging beroven - het plan gemaakt en daartoe een wapen meenemen 3Cu: de omstandigheid dat de rol van verdachte bij de daadwerkelijke uitvoering van het plan nog niet duidelijk was en hij wellicht slechts op de uitkijk zou staan, staat een bewezenverklaring van de voorbereiding niet in de weg.		
30	Voltooide diefstal met geweld en bedreiging (beroving)		Nauwe en bewuste samenwerking 3Cu: rol in de uitvoering: - verdachte heeft de telefoon uit de handen van de aangever getrokken, medeverdachte heeft de portemonnee gepakt. De diefstal van de portemonnee en telefoon is het resultaat van een samenwerking. - verdachte en medeverdachten hebben woorden gebruikt om aangever te bedreigen.	4A: verdachte heeft een zodanig wezenlijke bijdrage geleverd aan de diefstal dat sprake is van medeplegen.	
31	Voltooide afpersing/diefstal met geweld en bedreiging (beroving)	2A+2B: het opzet van verdachte was erop gericht om die avond samen met medeverdachte iemand af te persen of te beroven	Nauwe en bewuste samenwerking 3Cu: verdachte heeft uitvoering gegeven aan het plan om iemand te beroven door tot twee keer toe samen met medeverdachte erop uit te gaan, wetende dat medeverdachte een op		

			een vuurwapen gelijkend voorwerp bij zich had. Dat verdachte bij de afpersingen zelf geen bedreigings- of geweldshandelingen heeft verricht in de richting van slachtoffers maakt dat niet anders.		
32	<u>Vrijpraak van</u> voltooide oplichting		Geen nauwe en bewuste samenwerking 3B: er was sprake van een taakverdeling. Verdachte verzorgde de administratie en medeverdachte hield zich bezig met de verkoopactiviteiten. Medeverdachte benaderde en interesseerde potentiële inleggers in het risicoloos storten van geldbedragen op spaarrekeningen, terwijl het geld in werkelijkheid werd geïnvesteerd in bedrijven. Verdachte had hier geen bemoeienis mee en wist niet dat medeverdachte onder valse voorstellingen producten aanbood.		
33	Voltooide valsheid in geschriften		Nauwe en bewuste samenwerking 3Cu: rol in de uitvoering: - verdachte was degene die het initiatief nam tot deze bespreking, waarin werd afgesproken dat 'een aantal acties ondernomen moest worden om de administratie van de	4A: de inbreng van verdachte was van voldoende gewicht om van medeplegen te kunnen spreken.	

34			vennootschap op orde te brengen', zoals overeenkomsten opstellen die betrekking hadden op de overboekingen (van 11 miljoen euro) die al hadden plaatsgevonden. Verdachte had tijdens deze besprekingen vooral het woord en gaf aan wat er allemaal geregeld moest worden. - verdachte en medeverdachten hebben een overeenkomst getekend en naar valsheid geantedateerd. 3E: verdachte was aanwezig bij de bespreking met zijn medeverdachten.		
	Voltooide brandstichting		Nauwe en bewuste samenwerking 3B: verdachte heeft aan zijn medeverdachten de opdracht gegeven om brand te stichten en daarvoor een beloning van €30.000 afgesproken. 3Cv: voorafgaand aan de brand heeft verdachte zijn medeverdachten de afstandsbediening gegeven van het toegangshek van zijn perceel en medegedeeld wanneer hij en zijn vrouw niet thuis zouden zijn. 3Ca: na de brand heeft verdachte een deel van de beloofde geldsom aan zijn medeverdachten betaald.		
	Voltooide opzetheling		Nauwe en bewuste samenwerking	4B: verdachte heeft een wezenlijke bijdrage geleverd aan de	

36			3Cu: verdachte gaf adviezen/opdrachten met betrekking tot de wijze van onderhandelen en heeft het in die contacten over 'we' en niet 'jullie'. 3E: kort na de betalingen was verdachte aanwezig in de woning van medeverdachte 3Ca: verdachte heeft een deel van de opbrengst gekregen.	tenlastegelegde feiten. Hij was actief betrokken bij de voorbereiding en heeft zijn medeverdachten geadviseerd hoe te handelen. Hij werd voortdurend op de hoogte gehouden en ontving voor zijn rol een geldbedrag. Dat hij niet lijfelijk aanwezig was bij de onderhandelingen en uiteindelijke overdracht van de schilderijen, doet aan het vorenstaande niet af.	
	Voltooide winkeldiefstallen		Nauwe en bewuste samenwerking 3B: medeverdachten zijn de winkels ingegaan, verdachte bleef steeds buiten wachten. 3Cv: verdachte en zijn medeverdachten hebben gezamenlijk het plan gemaakt om Nutrilon te stelen, nadat verdachte aan medeverdachte vertelde dat hij iemand wist aan wie babymelkpoeder kon worden verkocht. 3Cu: verdachte heeft de gestolen goederen steeds in ontvangst genomen en in een tas bewaard. 3Ca: verdachte heeft gedeeld in de buit en zijn medeverdachten geld gegeven voor de aan hem gegeven gestolen Nutrilon.	4B: verdachte heeft met zijn handelen een significante bijdrage geleverd aan de ten laste gelegde diefstallen. Immers, doordat verdachte de goederen in zijn tas bewaarde, konden zijn medeverdachten opnieuw goederen stelen in andere winkels. Dat verdachte niet is meegegaan de winkels in, maakt het oordeel niet anders.	

37	<u>Vrijspraak van</u> voltooide diefstal met braak		Geen nauwe en bewuste samenwerking 3E: alleen aanwezig zijn (gezien worden) bij de woning waar de diefstal is gepleegd, is niet voldoende.	4A: Het hof is van oordeel dat niet buiten redelijke twijfel kan worden gesteld dat verdachte aan de diefstal een zodanige gewichtige bijdrage heeft geleverd dat sprake is van medeplegen. Immers, als al kan worden vastgesteld dat verdachte en medeverdachte A – naast medeverdachte B – twee van de drie personen waren die door getuige 1 zijn gezien bij de woning en de auto, dan nog blijft in het ongewisse wat zich daaraan voorafgaand heeft afgespeeld en wat de aard en de omvang van verdachte zijn bijdrage aan het delict is geweest, laat staan of die bijdrage van voldoende gewicht is om van medeplegen te kunnen spreken.	
38	Voltooide winkeldiefstal		Nauwe en bewuste samenwerking 3B: er was kennelijk een onderlinge taakverdeling. Verdachte en medeverdachte 1 (zijn vrouw) lieten de spullen in de kar zitten bij de kassa, en medeverdachte 2 (zijn neef) scande deze producten expres niet. 3E: verdachte was aanwezig tijdens de uitvoeringshandelingen 3Cu: verdachte heeft een grote rol gehad bij de diefstal, als zijnde degene	4A: sprake van een gezamenlijke uitvoering	

			die winkelwagen met daarin de goederen naar kassa heeft gereden, heeft nagelaten de goederen op de band e leggen en vervolgens met de goederen de winkel uit is gereden. 3Ca: verdachte en zijn medeverdachte 1 (zijn vrouw) hebben nadien gedeeld in de opbrengsten van de diefstal.		
39	Voltooide diefstal met braak (woninginbraak)		Nauwe en bewuste samenwerking 3Cv: verdachte heeft medeverdachten getipt om aldaar op het gekozen tijdstip en in dat specifieke huis in te breken. Hij spreekt in zijn whatsapp berichten met het woordje 'we'. 3Ca: dat verdachte heeft meegedeeld in de buit blijkt uit het feit dat een deel van de gestolen goederen is aangetroffen in de woning waar verdachte op dat moment verbleef.	4B: hoewel niet is vast komen te staan dat verdachte daadwerkelijk zelf bij de woning naar binnen is geweest en daar goederen heeft weggenomen, heeft hij door middel van zijn handelingen toch een aanzienlijke en substantiële bijdrage geleverd aan de inbraak.	
40	Voltooide diefstal d.m.v. computervredebreuk		Nauwe en bewuste samenwerking 3Cv: verdachte heeft een rol gehad in de voorbereiding van het delict: - overleg gevoerd/intensief contact gehad met medeverdachte over het uitbesteden van de besmeting van de computers aan een derde. Verdachte speelt hierin een initiërende rol. 3Cu: verdachte zijn rol in de uitvoering bestond uit het aankopen	4A: de bijdrage van verdachte bestaat in de kern uit een gezamenlijke uitvoering van het ontwerpen en vervaardigen van een webinject.	

41			van een webinject, opdracht geven aan zijn medeverdachte voor het herschrijven, meerdere aanwijzingen en correcties doorgeven, afbeeldingen ontwerpen die werden gebruikt in het webinject. 3Ca: verdachte heeft de onkosten voor het ontwikkelen en de inzet van de malware (mede)betaald.		
	Voltooide hennephandel		Nauwe en bewuste samenwerking 3B: er was sprake van een taakverdeling; verdachte heeft medeverdachte verzocht bewaarder/bewaker te worden van het pand waarin de hennepplanten stonden. 3Cu: verdachte heeft een rol gehad in de uitvoering - verdachte heeft contact gelegd tussen medeverdachte 2 en degenen die de hennepplanten verzorgden. 3Ca: verdachte heeft de energienota betaald.		De hennepkwekerij bevond zich in de woning waarover verdachte zeggenschap had.
	Voorhanden hebben van drie kilo hennep (voltooid)		Nauwe en bewuste samenwerking 3Cu: verdachte en zijn medeverdachten hebben allemaal een rol gehad in de uitvoering - gezamenlijke handelingen: verdachte en medeverdachten	4A: sprake van een gezamenlijke uitvoering en daarmee is de bijdrage van verdachte van voldoende gewicht geweest om van medeplegen te mogen spreken.	

			hebben gezamenlijk de pakketten hennep in de Peugeot te verbergen. - reisbewegingen: verdachte bestuurde de Peugeot waarin de drugs lagen, medeverdachten bestuurde een Volvo. De auto's hebben tot aan de aanhouding steeds achter elkaar aan gereden. - uit tapgesprekken blijkt dat zij communiceerden over een drugstransport. 3E: verdachte was aanwezig in de loods toen de drugs in de auto werden verborgen.		
43	Voltooide hennepkweek		Nauwe en bewuste samenwerking 3E: verdachte is (regelmatig) aanwezig geweest in het pand waar de hennep werd gekweekt - verhuurder heeft de verdachte herkend als één van de personen die vanaf het begin regelmatig aanwezig waren. - Deze verklaring wordt ondersteund door technisch bewijs, te weten het aantreffen van DNA van verdachte op een bekertje in het pand. - Ook uit de zendmastgegevens van het telefoonnummer van verdachte blijkt dat hij enkel	4A: Verdachte heeft een concrete en significante rol gespeeld bij gezamenlijke uitvoering van de hennepkweek.	

			en alleen tijdens de periode dat de hennepdrogerij in werking was, gebruik maakt van een zendmast in de directe omgeving van het pand.		
44	Voorhanden hebben van 6,6 kilo hennep (voltooid)				De grote hoeveelheid hennep is aangetroffen in het voertuig waarin medeverdachte en verdachte zijn aangehouden. De hennep bevond zich in de machtssfeer van verdachte, waarbij verdachte een zekere mate van wetenschap van de aanwezigheid van de hennep moet hebben gehad.
45	Voltooide hennepkweek		Nauwe en bewuste samenwerking 3B: er was sprake van een taakverdeling. Verdachte was de investeerder, de kwekerij behoorde aan hem toe. De verzorging en onderhoud van de hennepplanten liet hij door medeverdachte 1 doen. Medeverdachte 2 had zijn woning ter beschikking gesteld voor die kwekerij.		

46			3Cu: verdachte heeft duizenden euro's geïnvesteerd "om die tent op te zetten".		
	Voltooide drugssmokkel (uitvoer)		Nauwe en bewuste samenwerking 3Cu: verdachte heeft de uitvoerende rol gespeeld van chauffeur. 3Cv: verdachte heeft een rol gespeeld in de voorbereiding door proefoversteken te maken en die vervolgens te evalueren met de organisatoren. 3D: de rol van verdachte is cruciaal geweest voor het voltooien van het delict.		
47	<u>Vrijpraak van</u> voltooide drugssmokkel (invoer)	2B: opzet op de invoer ontbreekt. De omstandigheden (hieronder) zijn weliswaar verdacht, maar bevatten onvoldoende concrete aanknopingspunten om te kunnen vaststellen dat verdachte wist dat de door hem bestelde container naast kokosnoten ook cocaïne bevatte. - verdachte heeft de container besteld onder een valse naam; - verdachte was aanwezig op			

48		het terrein waar de container werd gelost terwijl die aanwezigheid niet voor de hand ligt.			
	Voltooide grootschalige productie van XTC-pillen.	2B: er is ten minste sprake van voorwaardelijk opzet omdat verdachte met zijn mededaders de aanmerkelijke kans voor lief heeft genomen dat er verdovende middelen in het pand lagen.	Zo'n professionele en grootschalige productieplaats als de onderhavige verondersteld een nauwe en bewuste samenwerking, zowel in de opbouw als in het productieproces. Verdachte is medepleger omdat: 3Cv: verdachte is vanaf het begin betrokken geweest bij de huur van het pand. 3Cu: verdachte heeft uitvoeringshandelingen verricht: - Op de werkbank in het meng- en tabletteergedeelte van het pand is een handgeschreven notitie aangetroffen waarop aantekeningen staan die gerelateerd kunnen worden aan de productie van xtc-pillen, en waarop een vingerafdruk van verdachte is aangetroffen; - verdachte heeft iemand benaderd met de vraag om mallen te maken, en heeft hem daarbij twee mallen overhandigd, waaruit onmiskenbaar naar voren komt dat verdachte betrokken was bij de productie van de pillen.		

49	Vorbereiding van drugssmokkel (invoer)	2B: verdachte had alles overziend samen met zijn mededaders opzet op het binnen Nederland brengen van 53 kilo cocaïne.	Nauwe en bewuste samenwerking 3D: Uit e-mails en tapgesprekken kan worden afgeleid dat verdachte de regiefunctie had bij de poging de container en dan inhoud daarvan veilig te stellen. - verdachte heeft via telefoon en e-mail geprobeerd de container naar een opslagadres van zijn bedrijf te laten vervoeren, terwijl hij wist dat de bananen in de container ondertussen verrot waren. Het moet hem dus om de aangetroffen cocaïne te doen zijn geweest.		
50	Voltooide hennepkweek				Verdachte was huurder van de woning waar de hennepkwekerij is aangetroffen. In zijn slaapkamer zijn goederen aangetroffen die gebruikt worden met het telen van hennep. Een aannemelijke andere uitleg voor de aanwezigheid van die spullen heeft verdachte niet gegeven.

					Verdachte heeft verklaard dat er andere jongens betrokken zijn geweest bij de hennepkweek. Dit wordt ondersteund door de verklaring van buurtbewoners dat verdachte meermalen is gezien bij de woning in gezelschap van andere mannen, en het DNA van een ander dan verdachte op een peuk in de woning.
51	Voltooide hennepkweek		Nauwe en bewuste samenwerking 3Cv: verdachte heeft op basis van afspraken met twee onbekend gebleven anderen het pand gehuurd teneinde daarin de hennepcultuur uit te oefenen. 3Cu: verdachte heeft de planten water gegeven, gekeken of alles goed ging, gesjouwd met zakken aarde. 3Ca: volgens de afspraak zou verdachte 10% van de winst ontvangen.		

52	Voltooide drugssmokkel (invoer)	2B: verdachte heeft opzet gehad, ten minste in voorwaardelijke zin, op de invoer van 2500 kilo cocaïne. Verdachte heeft erkend dat hij bereid was medewerking te verlenen aan de invoer van 300 kilo cocaïne. Daarmee heeft hij zich willens en wetens blootgesteld aan de aanmerkelijke kans dat de zending een grotere hoeveelheid cocaïne zou bevatten, te meer nu gesteld noch gebleken is dat verdachte maatregelen heeft genomen om te voorkomen dat meer dan 300 kilo cocaïne zou worden vervoerd.	Nauwe en bewuste samenwerking 3Cu: verdachte heeft een rol gehad in de uitvoering: - Verdachte is afgereisd naar Equador voor het maken van afspraken met mededaders over het vervoeren van de cocaïne; - Verdachte heeft telefonische contacten onderhouden met mededaders over de aflevering van de cocaïne; - Verdachte heeft smsjes verzonden en telefoon gesprekken gevoerd over de invoer van de cocaïne.		
53	Voltooide cocaïnehandel		Nauwe en bewuste samenwerking 3Cu: verdachte had een rol in de uitvoering: hij hield contact met afnemers, bewerkte en verkocht de cocaïne en stuurde koeriers aan. 3D: de rol van verdachte in de drugshandel was cruciaal. Er was sprake van een goed georganiseerd netwerk, waarin verdachte een belangrijke tussenschakel was.		
54	<u>Vrijpraak van</u> voltooide cocaïnehandel		Geen nauwe en bewuste samenwerking want onvoldoende om	4A: er is geen bewijs geleverd dat sprake is geweest van een gezamenlijke uitvoering van het	

			aan te nemen dat sprake is van medeplegen 3Cu: verdachte had contact met kopers. Ze nam wel eens geld aan van kopers als medeverdachte er niet was en dat gaf zij dan aan hem als hij thuis kwam. 3Ca: uit de bewijsmiddelen kan niet worden afgeleid dat verdachte zelf in financieel opzicht heeft geprofiteerd van de drugshandel.	dealen of dat de bijdrage van verdachte al met al van zodanig geweest is geweest dat sprake is van medeplegen.	
55	Voltooide drugssmokkel (invoer)		Nauwe en bewuste samenwerking 3Cu: verdachte heeft een rol gehad in de uitvoering. De container waar de sporttassen eerder in lagen was afgesloten met een loodzegel eindigen op 55, terwijl naast de container een doorknipt loodzegel lag. In het busje waar verdachte zich bevond werd een vergelijkbaar loodzegel gevonden eindigend op nummer 56 en in de woning van verdachte nog meer vergelijkbare zegels. 3E: aanwezigheid verdachte. - verdachte was tijdens de aanhouding aanwezig in het busje waarin 8 sporttassen lagen met een inhoud van in totaal 278 kilo cocaïne; - verdachte en zijn medeverdachten	4A: sprake van een gezamenlijke uitvoering waardoor iedereen een wezenlijke bijdrage heeft geleverd. De bijdrage van verdachte heeft in ieder geval bestaan uit het leveren van een loodzegel dat (deels) op de opengebroken container is aangetroffen.	Verdachte werkte tot kort voor de aanhouding in de haven waar de drugs zijn ingevoerd.

			waren onbevoegd aanwezig op het haventerrein.		
56	<u>Vrijspraak van voorbereiding drugsmokkel (invoer)</u>	2B: uit het dossier kan niet volgen dat de verdachten opzet hebben gehad op het gebruik van de trailer om cocaïne in te voeren in Nederland. De trailer die door verdachte naar Dakar is verzonden was geprepareerd om goederen in te verstopen en bevatte sporen van cocaïne. Gezien de lange periode dat de autoriteiten geen zicht op de trailer hebben gehad, kan niet buiten gerede twijfel worden vastgesteld dat het verdachte en zijn medeverdachte zijn geweest die de trailer hebben geprepareerd en gebruikt om cocaïne in te voeren, ook al wordt in de telefoongesprekken tussen verdachten over de trailer veelal gesproken in versluierd taalgebruik.			
57	Voorhanden hebben van 24 kilo hennep (voltooid)				De hennep bevond zich in de machtssfeer van verdachte en medeverdachte: - Uit de gevonden

					spullen (kleding, toiletartikelen) en de verklaringen van verdachte en medeverdachte dat deze van haar/hem zijn, kan worden afgeleid dat verdachte woonde in de woning waar de politie de hennep en goederen aantrof waarvan algemeen bekend is dat zij worden gebruikt voor hennepteelt en het verpakken van hennep.
58	Voltooide hennepkwekerij		Nauwe en bewuste samenwerking waarbij van verdachte kan worden vastgesteld dat hij nauw betrokken was bij de kas waarin de hennep werd gekweekt, omdat hij de bemoeienis had met zowel feitelijke als administratieve bedrijfsvoering. 3Cv: Verdachte was vanaf het begin betrokken bij de bedrijfsvoering van het bedrijf (de kas) waar de hennepplanten zich bevonden. Hij liet een ander het huurcontract ondertekenen en betaalde de borg op		

			die ander zijn rekening, zodat diegene het kon doorstorten. 3Cu: verdachte was het aanspreekpunt met betrekking tot de kas. Hij ontving de post, betaalde de gas-, water- en lichtrekeningen en zag toe op de klimaatbeheersing klimaatbeheersing van de kas met hennepplanten was gekoppeld aan de telefoon van verdachte zodat hij een melding kreeg als er storing was.) 3E: verdachte was regelmatig aanwezig in de kas.		
59	Vorbereiding drugssmokkel (invoer)	2B: verdachte heeft willens en wetens de aanmerkelijk kans aanvaard dat hij door het via zijn toegangspas verschaffen van toegang aan zijn mededaders naar de containerlocatie, zou meewerken aan het voorbereiden en bevorderen van de invoer van cocaïne. - verdachte wist dat de lading van de container buiten alle normale procedures om uit de container moest worden gehaald; - verdachte zou € 3.000,- krijgen, welk bedrag in geen enkele verhouding staat tot de waarde van de gestelde te			

		vervoeren kippenpoten, maar veeleer past bij de grote waarde van cocaïne; - alsmede het feit van algemene bekendheid dat er met grote regelmaat verdovende middelen via de haven van Rotterdam naar binnen worden gesmokkeld.			
60	Voltooide drugssmokkel (invoer)	2B: verdachte heeft (in voorwaardelijke zin) opzet gehad op de verlengde invoer van cocaïne. - verdachte heeft ingestemd met een bedrag van €5.000,- als beloning voor het wegnemen van de tassen met inhoud en het brengen van die tassen naar de verzochte plek. - bij verdachte moest het vermoeden bestaan dat de inhoud van de tassen onwettig zou zijn en drugs zouden bevatten, mede gelet op de het feit dat de beloning zodanig groot was (ook aan zijn medeverdachten) dat het verdachte duidelijk moet zijn geweest dat de inhoud van de tassen tienduizenden euro's waard was.	Nauwe en bewuste samenwerking 3Cu: verdachte heeft de container opengemaakt door middel van verbreking met gereedschap, de cocaïne uit de container gehaald en vervolgens naar het nabijgelegen volkstuinencomplex vervoerd.		

Bijlage 3: Interviews

Interview mr. E.A. (Edwin) Breetveld

1. *Kun je iets vertellen over hoe lang je werkt als strafrechtadvocaat en hoe vaak je in die tijd te maken hebt gehad met cliënten aan wie medeplegen ten laste wordt gelegd?*

Ik ben natuurlijk al een mensenleven advocaat, 39 jaar. Ik heb strafrecht er vanaf het begin bij gedaan. Het is vanaf 2007, eigenlijk sinds dat we hier op dit kantoor zijn gaan zitten, eigenlijk omgedraaid. Het was bij mij eerst 70% of 80% civiel en 20% strafrecht. En nu is het net andersom. 70%/80% straf en de rest civiel.

Medeplegen komt bijna in elke zaak voor. Als je kijkt naar huiselijk geweld is dat meestal de man die de vrouw in elkaar slaat. Daar vraagt hij de buurman niet in mee. Maar een inbreker die helemaal alleen op pad gaat, komt bijna niet voor. En een openlijke geweldsituatie komt ook bijna niet voor dat ze dat in hun eentje doen. Alhoewel vaste cliënt meneer Celestijn die openlijk geweld en dronkenschap altijd alleen pleegt. Dus niet bijna altijd, maar laten we zeggen toch zeker 50% van de gevallen van strafzaken komt medeplegen om de hoek. "Tezamen en in vereniging" staat er dan natuurlijk in de dagvaarding. Dan moet je kijken of dat allemaal wel waar is.

2. *Ervaar je moeilijkheden met het bijstaan van cliënten aan wie medeplegen ten laste wordt gelegd?*

Nou ja er treden namelijk verschuivingen op. Bijvoorbeeld in groepsprocessen. Ik ben al zo lang advocaat dat je eerst zag dat er een tendens was van: als jij je in de groep begeeft, dan ben je daarmee al strafbaar. Terwijl we de laatste tijd een tegenovergestelde ontwikkeling signaleren, dat rechters zeggen 'je moet een substantiële bijdrage leveren'.

En niet meer 'je maakt deel uit van de groep, je was in de groep dus je was erbij dus je bent er ook bij strafrechtelijk gezien'. Dat is een golfbeweging, dat is vaak zo natuurlijk. Dat de jurisprudentie zich eerst aan de ene kant ontwikkeld en daarna gaat de golfbeweging de andere kant op.

Nu gaat het weer meer naar het individu toe. Maar toen ik net begon was dat heel duidelijk als afscheiding tussen medeplichtigheid en medeplegen. Toen heb je een hele periode gehad dat men zei 'die groepsprocessen pakken we gewoon mee' en ze kijken nu weer meer naar het individu. Dus in de tijd dat ik advocaat ben, zie je een beweging. Die verschuivingen maken het soms lastig.

3. *En heb je dan ook een bepaalde manier van aanpak, voor de verdediging? Zijn er bijvoorbeeld bepaalde aspecten die je aandraagt met pleiten?*

Het begint natuurlijk al bij het verhoor. Daar ga je al de vragen aan je cliënt stellen om te laten zien dat er een afstand geschapen moet worden tussen cliënt en het delict waarvan hij verdacht wordt. Waar stond je, op welke afstand? Toen je dacht die ander steekt dit in de brand, heb je je toen verwijderd? Heb je nog iets gezegd van "hé stop daar eens mee"?

Ik denk dan aan een zaak van vorige week. Dat was een brandstichting. Een jongeman die bij een McDonalds met twee anderen aanwezig was. Het speelde rond oud&nieuw maar de aanhouding was vorige week. Een van de jongens gooide een ronddraaiende rotje, een tol heet dat, op een parasol. Maar voordat hij dat deed had hij de zijflappen van de parasol omhoog gezet, zodat het er in ieder geval op zou blijven liggen. Vervolgens is dat in brand gegaan, tezamen met de zijkant van dat McDonalds filiaal: €12.000,- schade. Dan voel je al direct van: jullie zijn met zijn drieën op stap gegaan, wat had jij gedronken, wat had de ander gedronken, had je een plan vooraf? Dus je gaat in je vraagstelling aan cliënt al sturen, omdat hij niet zelf degene is geweest die dat rotje heeft gegooid. Dan probeer je direct afstand te creëren tussen dat strafbare feit en je cliënt. Dus je instrueert eigenlijk al door je vraagstelling vooraf van: ik stond op 5 meter afstand, met mijn rug er naartoe, ik zag aan het gezicht van de ander dat er achter mij iets gebeurde, we hadden geen plan vooraf. Dus ik had feitelijk afstand. Ik heb ook mijn afkeuring uitgesproken. Dan vraag je ook of cliënt daar bewijs van heeft. Tegenwoordig gaat dus alles met de telefoon. Heb je jouw mededaders gesmsd/geappt van "hé klootzak, waarom deed je dat in vredesnaam?". Want bij medeplegen zit je ook voor die schade vast.

In dit geval was er een nuance. Daarna hadden ze op internet foto's geplaatst van die brand. En daar had cliënt onder gezet "kankergezellig geweest!". Dat is dan juist een stap in de richting van medeplegen. Dan denk je dat is allemaal later gebeurd, niet op het moment zelf want dat telt natuurlijk echt, maar als er een twijfel geval is en je bent daarna trots geweest en je hebt gezegd 'dat hebben wij goed gedaan', dan wijst dat in de richting van medeplegen.

Dus vanaf het begin af aan ben je alert op wat de positie van je cliënt is.

4. En behaal je dan ook "succes" hiermee? Of in ieder geval een goed resultaat?

Ja bij die van vorige week bleef "de dader" vast, terwijl van cliënt werd gezegd dat er onvoldoende bezwaren waren om medeplegen aan te nemen. Dus dan heeft hij wel 3 nachten vastgezeten en uiteindelijk gaat hij naar huis met een dagvaarding, en dan staat daar in wel nog steeds medeplegen, maar dan vindt de officier op dat moment eigenlijk al dat het op het randje is dus daar geven ze geen bewaring voor.

Is het dan ook makkelijker om bij de rechter te pleiten dat hij maar 2,5 dag heeft vastgezeten, dus dat de officier zelf ook twijfelde?

Op dat moment zeg ik natuurlijk wel dat er geen ernstige bezwaren waren voor deze medepleger. Dat doe ik niet aan de hand van de tijd dat hij heeft vastgezeten maar aan de hand van de juridische vaststelling dat er ten opzichte van dat medeplegen geen ernstige bezwaren waren bij de officier. Maar de rechter mag daar natuurlijk zelfstandig anders over denken als het hele proces-verbaal klaar is.

5. We hebben het nu al een paar keer over het onderscheid tussen medeplegen en medeplichtigheid. Dat wordt toch vaak als moeilijk te vatten ervaren. Dat blijkt ook uit het theorieonderzoek wat ik al heb gedaan. Want in 1893 werd er al een proefschrift geschreven over het afschaffen van het verschil tussen medeplegen en medeplichtigheid. Wat zou je er van vinden als die twee samengetrokken worden?

Dat vind ik geen goed idee. Want de meest voorkomende vorm van medeplichtigheid is op de uitkijk staan, of 'the get away car' of 'the get away scooter' berijden. Daar vind ik toch wel een vrij groot verschil in zitten. Of het wapen aanleveren, informatie verstrekken.

En er zit in de strafmaat natuurlijk ook al een groot verschil. Medeplichtigheid staat met een lagere straf in de wet.

Ja maar daar zie je in de praktijk niet zo veel van, die derde er vanaf. Gek genoeg worden mensen in de strafmaat vaak over één kam geschoren. En zeker als ze jong zijn.

Denk aan meneer Abarki, die naar alle waarschijnlijkheid wel betrokken was bij twee inbraken. Althans dat vond de officier van justitie. Bij de tweede inbraak werd hij gewoon in huis aangetroffen, maar hij had niet de gereedschappen bij zich en ook niet de buit, maar hij was aanwezig in de woning. Hij werd veroordeeld voor die tweede inbraak. Maar voor die eerste inbraak had z'n mededader bekend. Maar cliënt zei dat hij bij die eerste inbraak niet had meegedaan. Dus de officier zei 1) het was allemaal in dezelfde wijk, 2) het zijn twee Haagse jongens in Emmeloord, 3) er is een papiertje aangetroffen in de tweede woning waarop de code staat van de kluis uit de eerste woning, 4) de juwelen lagen op de trap, 5) de mededader was boven en onze cliënt beneden. Uiteindelijk vond de rechter dat er onvoldoende bewijs was voor medeplegen van die eerste inbraak. En dat scheelt al een slok op de borrel.

Dus helemaal vanaf het begin ben je bezig met het doornemen van de elementen die voor cliënt van belang zijn. Cliënt zei dat hij zijn mededader niet kende, dat ze niet gemeenschappelijk gereisd hebben, die schroevendraaiers zijn niet van cliënt. Je gaat ook heel goed op tijd letten, in dit geval was de tijd ook heel belangrijk. Van 'kan hij erbij geweest zijn?' Heb je iets van bewijs dat je in de tram hebt gezeten, een ticket of iets. In dit geval was het wel gek want de buurman van de eerste inbraak had gezien dat het 20:02 uur was toen hij gerommel hoorde in het eerste huis. En mijn cliënt was om 19:32 al aangehouden. Dan zegt de officier natuurlijk dat de buurman zich heeft vergist, maar die man was zo specifiek dat het niet volgehouden kon worden. En die medeverdachte was toen nog niet aangehouden op dat tijdstip, dus die is er wel voor veroordeeld. Dus zo'n tijdsdetail is heel belangrijk.

6. *Tegenwoordig spreekt de hoge raad over een nauwe en bewuste samenwerking en een intellectuele of materiële bijdrage van voldoende gewicht. Om voor de rechters te vergemakkelijken wanneer er daarvan sprake is, heeft de Hoge Raad in 2014 een aantal aspecten genoemd waar rechters rekening mee kunnen houden.*

Die aspecten heb ik op dit lijstje gezet. Je vertelde net al dat je om cliënten te verdedigen vaak kijkt naar het distantiëren, dat noemt de hoge raad dus ook. En je zei ook dat je kijkt naar een voorafgemaakt plan. Wat van dit lijstje gebruik je nog meer?

Ik gebruik ze eigenlijk allemaal. Je moet je voorstellen, de realiteit is voor ons als verdediging niet zo belangrijk. De enige taak die wij hebben is het zodanig schetsen dat cliënt niet veroordeeld wordt. Dus je zoekt altijd naar elementen om hem vrij te krijgen. Dat betekent dus dat ik al snel vindt dat iemand er niet bij betrokken was. Want je bent zo geprogrammeerd op het zoeken naar die verschillen.

7. *Dan zal ik je wat casussen voorleggen uit mijn jurisprudentieonderzoek, dus ze zijn op waarheden gebaseerd. Ik wil weten wat je denkt dat de rechter heeft geoordeeld en hoe jij de verdediging zou aanpakken.*

Casus A:

Aan cliënt wordt het medeplegen van doodslag ten laste gelegd. Met het idee dat cliënt het slachtoffer ophaalt om zijn medeverdachte drugs van hem te laten stelen (het slachtoffer denkt dat hij drugs gaat verkopen), rijdt hij het slachtoffer naar een bepaalde straat waar zijn medeverdachte hem verteld heen te rijden. Daar aangekomen stapt cliënt uit de auto om te kijken waar zijn medeverdachte is. Als medeverdachte aan komt, lopen zij samen richting de auto waar het slachtoffer zich nog in bevindt, met de drugs die zij willen stelen. Cliënt weet dat zijn medeverdachte een vuurwapen mee heeft, om mee te dreigen tijdens de beroving. Het slachtoffer wordt op dat moment in de auto doodgeschoten door cliënt zijn medeverdachte. Zowel verdachte als zijn medeverdachte verklaren dat het vuurwapen per ongeluk is afgegaan, maar uit het onderzoek blijkt dat dit niet kan zijn gebeurd.

Hoe zou je pleiten dat cliënt vrijgesproken moet worden van medeplegen?

Naar mijn idee is er dus wel een plan vooraf en hij wist ook van het vuurwapen. Dat betekent dat je een zeker risico neemt dat het vuurwapen ook wordt gebruikt. En natuurlijk ligt het zwaartepunt bij de medeverdachte, die het vuurwapen vast heeft. Cliënt stond wel op enige afstand. Dat zou je hoofdargument in deze casus zijn. Die plannen vooraf zijn slecht voor cliënt, cliënt wist dat het een ripdeal werd, ze zijn samen op de auto afgelopen. De essentie is in dit geval dan “waarom ben je op enige afstand blijven staan?”.

Wat denk je dat de rechter heeft geoordeeld? Medeplegen of niet?

Ik vermoed dat de rechter zou zeggen dat dit medeplegen is, omdat die samenwerking vrij intensief is. Er is een taakverdeling: cliënt rijdt, ze zijn wel met z’n tweeën. Ik vermoed dat de rechter zal zeggen dat het min of meer toevallig is wie het wapen meeneemt. Hier zal wel voorwaardelijk opzet uitkomen op de dood van het slachtoffer. Ik zou overigens wel een onderzoek vragen naar het wapen, om te kijken waarom het af ging.

En naar cliënt toe, spreek je uit of het er goed of slecht uit ziet voor hem/haar?

Bij dit soort zware delicten zal je cliënt van begin af aan ernstig moeten steunen in zijn bewering dat hij niet wist dat er geschoten zou worden. Daar ga je dan voor. Als je zegt tegen je cliënt dat hij hangt voor doodslag, dan is ‘ie bij je weg. Cliënt zal ik dit geval zeker stellen dat het wapen alleen maar meegenomen was om te dreigen. Dus dan stel je allerlei vragen: wist je dat er minutie in zat, had medeverdachte vaker geschoten, was hij handig met dat wapen, hoe kwam hij aan het wapen? Je gaat een hele boel dingen er omheen vragen, om de bijdrage van je cliënt zo min mogelijk te maken.

Maar ik vrees met dit soort zwaardere dingen dat de rechter medeplegen aanneemt. In ieder geval bij de rechtbank, misschien niet bij het hof want die kijken soms toch iets genuanceerder.

8. *De volgende casus is een vermogensmisdrijf.*

Casus B: Aan cliënt wordt medeplegen van diefstal met braak ten laste gelegd. Cliënt heeft zijn medeverdachte op whatsapp gestuurd dat ze op kerstavond "kunnen shoppen" omdat iedereen dan weg is van huis en er genoeg te halen valt. Die kerstavond is in een woning daadwerkelijk ingebroken door in ieder geval zijn medeverdachte. Er is niet komen vast te staan dat cliënt daadwerkelijk zelf bij de woning naar binnen is geweest en daar goederen heeft weggenomen. Maar een deel van de gestolen spullen wordt wel gevonden in het huis van cliënt.

Hoe zou je pleiten dat cliënt vrijgesproken moet worden van medeplegen?

Ik denk meteen aan een oud cliënt. Die werd wakker in een woning waarbij de buit onder zijn bed lag. En die werd in eerste aanleg gewoon veroordeeld, maar in tweede aanleg door het hof vrijgesproken. Om het feit dat hij zei dat hij dronken was en ging slapen bij een vriend. Er waren 3 mannen gezien met vuilniszakken, maar voor de rest toch heel weinig aanwijzingen dat cliënt daar bij betrokken was. Dat lijkt hierop, want de buit werd in zijn omgeving aangetroffen.

Ik vind "morgen kerstavond, shoppen, lekker veel te halen" wel een aanwijzing, maar die is niet echt eenduidig. Dus daar zou je als verdediging over kunnen spreken, een mooi verhaal bij kunnen verzinnen, alle dingen die hij voor zijn moeder of vriendin zou willen kopen. Maargoed, het is natuurlijk ook bekend dat ze vaak in codes spreken. Ik vermoed dat er in deze app-contact nog wel meer aanwijzingen zullen zijn waaruit blijkt dat hij er in ieder geval vanaf wist.

Wat denk je dat de rechter heeft geoordeeld? Medeplegen of niet?

Maar vanwege het feit dat hij niet naar binnen is geweest en alleen de buit bij hem is aangetroffen, zou hij misschien in eerste aanleg worden veroordeeld maar bij het hof zou dit wel leiden tot een vrijspraak voor medeplegen, omdat er allerlei andere strafrechtelijke varianten te verzinnen zijn, zoals heling en in de verte medeplichtigheid. Hier is niet voldoende voor medeplegen, schat ik in.

9. *De volgende casus is een drugsmisdrijf.*

Casus C:

Aan cliënt wordt medeplegen van het voorhanden hebben van 3 kilo hennep ten laste gelegd. De politie heeft onderzoek gestart naar cliënt en zijn medeverdachten nadat zij een tip hadden gekregen dat cliënt met 2 anderen kilo's hennep in een Peugeot hadden verstopt, met het plan dit uit het land te smokkelen. Cliënt is aangehouden terwijl hij een lange afstand in een Volvo achter zijn medeverdachte in de Peugeot aan reed.

Wat zou je hier aanvoeren?

Het gaat er natuurlijk om of je een alternatief scenario kan schetsen waarom cliënt er in die Volvo achteraan reed. Het is wel algemeen bekend dat dit soort grotere deals vaak op afstand worden begeleid. Dus het feit dat er 2 auto's rijden is wel een aanwijzing dat hij er iets mee te maken heeft.

Ik zou eerst kijken of er een relatie is tussen cliënt en de bestuurder van de Peugeot. Ik heb bijvoorbeeld ook een cliënt die de strafbare feiten altijd pleegt met dezelfde jongens. Hij heeft een vast maatje. Het feit dat je documentatie hebt bij hennepzaken en daar altijd hetzelfde Surinaamse vriendje bij betrokken is, zorgt wel voor een lijntje tussen die twee auto's.

Want daar kijkt de officier ook naar?

Ja, die twee worden dan op één zitting aangebracht en die verdachten zitten dan naast elkaar. Je ziet dan vaak dat de één pas antwoord als hij naar de ander heeft gekeken. Ze zeggen wel dat wat de ene verklaard niet wordt meegenomen in de zaak van de ander, maar dat is natuurlijk gelul want die rechters willen die gasten ook gewoon tegelijk in hun gezicht kijken.

Dus je gaat eerst kijken naar de relatie tussen de chauffeurs. Dan ga je kijken of die auto's al eerder zijn gebruikt. Hebben ze beiden documentatie op dat gebied?

Als cliënt zegt dat hij er helemaal niks mee te maken heeft, zul je een alternatief scenario moeten schetsen. Als hij zegt dat hij onderweg was naar een vriendin, en de officier vraagt naar gegevens van die vriendin, maar cliënt weigert die te geven, dan denken ze 'lulkoek'. Maar als hij een verhaal heeft..

Hier gaat het ook vaak om tijdstippen. Gebeurde het om 6 uur 's avonds met veel verkeer op de weg of in de nachtelijke uren met geen enkel ander verkeer. Je moet heel erg naar kleine details kijken, daar hangt het vanaf.

Wat denk je dat de rechter heeft geoordeeld?

Dit is een twijfelgeval. Maar dat zijn natuurlijk de leukste voor de advocatuur want dan valt er iets te bepleiten. Ik ben de advocaat van verdachte dus dan ga ik voor vrijspraak. Dan blijf ik optimistisch en denk ik dat hij wordt vrijgesproken.

Interview mr. A.B.B. (Ben) Beelaard

1. *Kun je vertellen hoe lang je strafrechtadvocaat bent en hoe vaak je te maken krijgt met cliënten aan wie medeplegen ten laste gelegd wordt?*

Ik doe al vanaf het begin van mijn advocatencarrière strafrecht, dus dat is vanaf 1978. Ik krijg af en toe te maken met cliënten aan wie medeplegen ten laste wordt gelegd.

Afen toe in de strafzaken die je doet, of in jouw praktijk af en toe?

Nou ja medeplegen komt heel veel voor omdat strafzaken natuurlijk heel vaak door meerdere mensen worden gepleegd. Het is alleen in de praktijk zelden een discussiepunt. Als het gaat om de rol van de verdachte in het geheel, kan je natuurlijk wel eens te maken krijgen met de vraag of er een bewuste en nauwe samenwerking is, dan wel zit je meer op het terrein van medeplichtigheid. Want medeplichtigheid blijkt in de praktijk wel vaak subsidiaire ten laste te worden gelegd, maar ook niet altijd. Dus er is met name winst te behalen in die zaken waarvan je op basis van de feiten denkt dat het een randgebied kan zijn. Dan wordt het interessanter. En zeker als er niets over blijft als het medeplegen wegvalt. Maar dat komt in de praktijk niet zo vaak voor. En bovendien kan de officier de tenlastelegging ter zitting nog wijzigen. Een alerte officier kan er wel mee om gaan, maar in de praktijk blijkt dat heel veel officieren die alertheid niet hebben om dat te doen.

2. *Dus als ik het zo hoor ervaar jij weinig moeilijkheden met het bijstaan van cliënten aan wie medeplegen ten laste wordt gelegd?*

Ja het is vaak dus geen discussiepunt in een dossier. Maar het kan wel voorkomen dat het zo is.

Ik heb het niet zo heel lang geleden een strafzaak gehad waar dat een rol speelde. Dat waren twee meisjes in een winkel, waarvan de ene een winkeldiefstal pleegde terwijl de ander er opzich niet heel veel mee te maken had. Maar toen ze voorbij de kassa gingen heeft mijn cliënte dat andere meisje afgeschermd van de blikken. Toen kregen we de discussie of dat afschermen een steunhandeling was dan wel echt een bewuste en nauwe samenwerking.

Dus het komt in de praktijk wel eens voor. Dan moet de rechter vervolgens de feiten en omstandigheden motiveren. Dat heeft de hoge raad gezegd. Als iets normaal gesproken gekwalificeerd wordt als een steunhandeling, en je vindt dat het niet zo is, moet de rechter wel motiveren waarom hij vindt dat het wel medeplegen is. Er moet als het ware een plusje gevonden worden door de rechter en die wordt in de praktijk vrij snel gevonden.

3. *Als je een zaak hebt waarin aan cliënt medeplegen ten laste wordt gelegd, heb je dan een bepaalde manier van aanpak in je verdediging? Zijn er dingen die je vaak aandraagt voor de rechter?*

Dan is het wel zo dat je met je cliënt natuurlijk van te voren bespreekt wat nou zijn feitelijke rol is geweest en wat je daar over wel of niet zou moeten vertellen op de zitting. En dan zul je vervolgens ook nog maar moeten afwachten, als je van te voren iets afsprekt, of je cliënt zich daar op de zitting ook aan houdt. Je kan nog wel eens voor verrassingen komen te staan. En dan kun je als advocaat weinig meer. Dat is niet erg want de feiten zijn zoals ze zijn. Maar soms kan het nog wel eens zijn dat er net iets is, als je weet dat de rechter naar het plusje gaat zoeken, wat je beter achter kunt houden.

4. *En behaal je daar dan wel eens succes mee voor je gevoel?*

Voor mijn gevoel is de keren dat ik succes haal in mijn praktijk niet zo heel erg groot. Maar je kunt dat pas echt goed zeggen als je hier 100 zaken hebt waarin het speelt en je hebt in zoveel zaken succes gehad. Maar in een praktijk waarin het nauwelijks voorkomt als discussiepunt, is dat moeilijk aan te geven. Maar mijn inschatting is dat de rechters over het algemeen snel geneigd zijn om medeplegen aan te nemen.

5. *We hebben het al een paar keer gehad over het onderscheid tussen medeplichtigheid en medeplegen. In mijn theorieonderzoek vond ik al een proefschrift uit 1893 waarin werd gepleit voor de afschaffing van het onderscheid. Wat zou je ervan vinden als die twee gelijk getrokken zouden worden?*

Ik zou daar niet voor zijn want er zit toch een verschil in strafmaat. Als je dat onderscheid gaat afschaffen zouden de medeplichtigen en medeplegers over één kan geschoren worden en dat is strafverhogend in de praktijk.

Heb je het gevoel dat het verschil in strafmaat in de praktijk wel goed naar voren komt?

Dat kun je pas zien als er sprake is van iemand die als dader wordt veroordeeld en iemand die als medeplichtige wordt veroordeeld. Want dan zul je zien dat er een strafonderscheid moet worden gemaakt. Het hoeft niet 1/3de te zijn, dat is wel het onderscheid wat in de wet staat. Maar het kan zijn dat er andere omstandigheden zijn waardoor het niet precies 1/3de is. Maar dat het tot minder straf leidt, dat zou je dan zien in zo'n voorbeeld.

Dus ik vind het niet wenselijk om het gelijk te stellen. Ik denk ook dat het in de maatschappij wel zwaarder voelt als iemand daadwerkelijk ergens naar binnen gaat en dingen weghaalt of misschien de boel vernield, terwijl de ander alleen maar op de uitkijk heeft gestaan. Dan voelt het niet rechtvaardig als degene die op de uitkijk staat over één kan wordt geschoren.

6. *Je noemde net zelf als de nauwe en bewuste samenwerking die de hoge raad heeft genoemd. De hoge raad noemt in het arrest van 2014 ook een intellectuele of materiële bijdrage van voldoende gewicht. Ik heb op een rijtje gezet waar de rechters volgens de Hoge Raad rekening mee kunnen houden met de beoordeling van die aspecten.*

Gebruik je iets van deze aspecten wel eens in je verdediging?

Ja, maar of ik dat zo direct met het oog op dit lijstje zou zeggen, dat niet. Maar je noemt natuurlijk altijd alle feiten en omstandigheden waarom jij vindt dat van deze aspecten geen sprake is. En dus met dat stapje naar medeplichtigheid.

Bedoel je dat je niet letterlijk die woorden gebruikt, maar het wel enigszins aanvoert om cliënten vrijgesproken te krijgen?

Ja het maken van een plan bijvoorbeeld. Dat is heel belangrijk. Dat staat niet letterlijk in dit rijtje, maar wel in de zin van de rol in de voorbereiding. En dat is wel een belangrijk element om te kijken of er sprake is van een bewuste en nauwe samenwerking. Alleen ben je er dan natuurlijk niet, want ook die man die op de uitkijk staat kan in de voorbereiding betrokken zijn geweest en desondanks alleen een ondersteunende handeling hebben verricht. Dus je zult al die elementen moeten bekijken. Net zoals de onderlinge taakverdeling, dat kan net zo goed een afspraak zijn. Die grens is diffuus. Als je betrokken bent bij een plan en taakverdeling zoals dat hier staat, en mee gaat in de auto, niet het huis binnen gaat maar in de auto blijft. Dat zie je heel veel. En dat is ook een belangrijke rol, op de uitkijk staan. Dan je het ook invullen als een bewuste en nauwe samenwerking. Vandaar dat ik zeg dat die grens diffuus is. Maar als rechter vinden dat veel van deze dingen in het rijtje er zijn, dan is het al snel medeplegen, ook al is jouw daad puur ondersteunend. Maar alles opgeteld.. De rechter zoekt naar die plusjes.

7. *Ik ga je nu een aantal casussen voorleggen, die ik gebaseerd heb op de uitspraken uit mijn jurisprudentieonderzoek. Ik zou graag willen weten wat je denkt dat het oordeel van de rechter zou zijn (wel of geen medeplegen) en wat je in je verdediging zou aanvoeren om ervoor te zorgen dat cliënt wordt vrijgesproken van medeplegen. Houd hierbij het lijstje wat ik je heb gegeven in je hoofd.*

Casus A:

Aan cliënt wordt het medeplegen van doodslag ten laste gelegd. Met het idee dat cliënt het slachtoffer ophaalt om zijn medeverdachte drugs van hem te laten stelen (het slachtoffer denkt dat hij drugs gaat verkopen), rijdt hij het slachtoffer naar een bepaalde straat waar zijn medeverdachte hem verteld heen te rijden. Daar aangekomen stapt cliënt uit de auto om te kijken waar zijn medeverdachte is. Als medeverdachte aan komt, lopen zij samen richting de auto waar het slachtoffer zich nog in bevindt, met de drugs die zij willen stelen. Cliënt weet dat zijn medeverdachte een vuurwapen mee heeft, om mee te dreigen tijdens de beroving. Het slachtoffer wordt op dat moment in de auto doodgeschoten door cliënt zijn

medeverdachte. Zowel verdachte als zijn medeverdachte verklaren dat het vuurwapen per ongeluk is afgegaan, maar uit het onderzoek blijkt dat dit niet kan zijn gebeurd.

Hoe zou je de verdediging aanpakken?

Ik zou de verdediging in eerste instantie niet gericht hebben op medeplegen of medeplichtigheid, maar op de vraag of er sprake is van voorwaardelijk opzet of niet. En dan is het de vraag of cliënt een risico heeft aanvaard. Daarbij is het van belang wat het plan is geweest in het begin. Als hij zegt dat het plan alleen een ripdeal was en een bedreiging door de ander met een vuurwapen, dan is het de vraag of je met die bedreiging het risico neemt dat het vuurwapen af gaat. Ik vind dat hier te ver verwijderd om hier voorwaardelijk opzet aan te nemen. In ieder geval bij de cliënt die niet het vuurwapen heeft gehanteerd. En de verdachte die dat vuurwapen heeft gehanteerd, daarvan zal de rechter hebben gezegd dat sprake is van voorwaardelijk opzet. Ik denk dat daar wel een onderscheid in gemaakt zou kunnen worden. Daar zal mijn verdediging in ieder geval op gericht zijn.

Cliënt heeft wel een rol gehad in de voorbereiding en uitvoering, maar niet gericht op de doodslag. Ik zou eerder denken aan een diefstal met geweld met de dood ten gevolge hebbend.

8. *Casus B:*

Aan cliënt wordt medeplegen van diefstal met braak ten laste gelegd. Cliënt heeft zijn medeverdachte op whatsapp gestuurd dat ze op kerstavond "kunnen shoppen" omdat iedereen dan weg is van huis en er genoeg te halen valt. Die kerstavond is in een woning daadwerkelijk ingebroken door in ieder geval zijn medeverdachte. Er is niet komen vast te staan dat cliënt daadwerkelijk zelf bij de woning naar binnen is geweest en daar goederen heeft weggenomen. Maar een deel van de gestolen spullen wordt wel gevonden in het huis van cliënt.

Wat denk je dat de rechter heeft geoordeeld?

Dit ziet op het punt van de intellectuele bijdrage eigenlijk. Dat lijkt mij eerlijk gezegd wel evident. Ondanks het feit dat niet kan worden vastgesteld dat hij in die woning is geweest, denk ik wel dat op basis van het appje medeplegen wordt aangenomen.

Het kan in theorie natuurlijk ook heling zijn.

Zou je dat aanvoeren in je verdediging?

Ja omdat er niet is vastgesteld dat hij in de woning was. Hij kan anderen gevraagd hebben om iets te doen, maar dat betekent niet dat hij het zelf doet. Als er dan bij jou spullen worden gevonden, kan het ook zijn dat die spullen bij hem gebracht zijn of dat hij ze gekocht heeft. En dan zit je in de heling-sfeer. Daar zou ik zeker naar kijken.

9. *Casus C:*

Aan cliënt wordt medeplegen van het voorhanden hebben van 3 kilo hennep ten laste gelegd. De politie heeft onderzoek gestart naar cliënt en zijn medeverdachten nadat zij een tip hadden gekregen dat cliënt met 2 anderen kilo's hennep in een Peugeot hadden verstoppt, met het plan dit uit het land te smokkelen. Cliënt is aangehouden terwijl hij een lange afstand in een Volvo achter zijn medeverdachte in de Peugeot aan reed.

Wat denk je dat de rechter heeft geoordeeld?

Als het alleen zou zijn in die auto er achteraan rijden, dan is het niet voldoende. Er moet echt wel iets bij zijn. Als er verder niets kan worden vastgesteld van enige betrokkenheid van cliënt, dan is er naar mijn idee geen sprake van bewijs van het plegen van een strafbaar feit.

En hoe zou je dat in je verdediging aanvoeren?

Ik zou wel kijken wat er allemaal gevonden is en vooral laten zien wat er allemaal niet gevonden is, wat er niet is kunnen worden vastgesteld. Wat er normaal gesproken wel moet zijn om samen tot die bewuste en nauwe samenwerking te komen.

Maar ik vind dit ook wel weer op het randje, vind ik. Het ligt ook wel aan de omstandigheden. Hoe lang heeft cliënt achter die auto aangereden? Hoe zag de weg eruit, veel bochten? Welk tijdstip?

Die omstandigheden heb ik helaas niet uit het vonnis kunnen halen.

Dan blijft het voor mij een twijfelgeval.

Interview mr. P.L.G. (Jeremy) Rens

1. *Kun je iets vertellen over hoe lang je al als strafrechtadvocaat werkt en hoe vaak je te maken krijgt met cliënten die van medeplegen verdacht worden?*

Ik ben beëdigd op 1 maart 2014 en sinds die tijd doe ik strafzaken. Maar om strafrecht te mogen doen moet je eerst een bepaalde opleiding hebben gedaan. En die heb ik in juli 2014 afgerond.

Ik denk dat ik wel maandelijks een aantal keer te maken krijg met cliënten aan wie medeplegen ten laste wordt gelegd. Het zit 'm dan vooral in mensen die in veelvoud diefstallen plegen, dus met z'n tweeën. Of openlijk geweld, artikel 141 Sr, zoals een viertal cliënten die te maken hebben met de Schilderswijk-rellen. Laatst had ik nog een zaak die te maken had met vals geld. Dus het komt wel regelmatig voor.

2. *Ervaar je wel eens moeilijkheden met het bijstaan van cliënten aan wie medeplegen ten laste wordt gelegd?*

Er wordt in de tenlastelegging wel eens primair medeplegen en subsidiair medeplichtigheid opgenomen. Of bijvoorbeeld bij openlijke geweldpleging, dat ze primaire artikel 141 ten laste leggen, dus die groepsgedraging, en subsidiair eenvoudige mishandeling, dus de individuele gedraging. Daar creëren ze bij het OM al ruimte voor.

In principe blijft de verdediging in eerste instantie zo dat je eerst in het dossier gaat kijken wie er op welke manier bij zijn vertrokken. Dus het wordt in de basis dan wel een omvangrijker dossier, nog daargelaten wat jouw cliënt zelf heeft gedaan. Pas als je weet wat er in de groep is gebeurd, kun je gaan kijken wat de rol van jouw cliënt is geweest. En zijn daar moeilijkheden in? Ja, het is wel afwegen en je moet ook verder kijken dan de belangen van je eigen cliënt.

3. *Heb je dan ook een bepaalde manier van aanpak qua verdediging in die zaken?*

In principe is het altijd wel dezelfde aanpak. Je kijkt altijd naar alle omstandigheden van de zaak. Wat hebben de betreffende personen gedaan? Naar aanleiding daarvan ga je insteken waar er ruimte is.

Een tijdje geleden had ik een zaak van twee jongens die aan het basketballen waren. De andere jongen, niet mijn cliënt, bestelde een pizza bij Domino's. Toen de bezorger kwam, heeft hij hem betaald met een vals biljet van €50. Terug aangekomen bij Domino's, kwam de bezorger erachter dat het biljet vals was. Toen is de politie gebeld en heeft de politie beide jongens opgepakt en vervolgens verhoord. Uiteindelijk heeft de officier besloten om beide jongens te vervolgen, waarbij aan mijn cliënt medeplegen ten laste werd gelegd voor het uitgeven van het valse biljet. De officier had geen medeplichtigheid ten laste gelegd. Toen heb ik op zitting aangevoerd dat er geen sprake is van een nauwe en bewuste samenwerking omdat cliënt geen feitelijke handelingen heeft uitgevoerd. Want het €50 biljet kwam uit de zak van de andere jongen, die ook de feitelijke overdracht had gedaan en bovendien het wisselgeld had ontvangen. Dus het kwam neer op de vraag of mijn cliënt wist dat het biljet vals was. Cliënt had verklaard dat hij wel wist dat zijn medeverdachte wel eens vals geld gebruikte, maar dat was voor de rechter niet genoeg om medeplegen aan te nemen, omdat hij geen handelingen had verricht en winstcomponent aanwezig was voor cliënt. Uiteindelijk is mijn cliënt dus vrijgesproken.

Dus ik kijk gewoon naar alle punten in een zaak die in het voordeel zijn van mijn cliënt.

4. Behaal je wel succes met die aanpak, of in ieder geval een goed resultaat voor een cliënt?

In dit laatste geval was het dus een zeer mooi resultaat, omdat hij zelf had gezegd dat hij wel wist dat zijn vriend soms met vals geld betaalde. Daarin zit je natuurlijk wel op een grens. Als cliënt misschien overduidelijk wist dat zijn medeverdachte op dat moment het plan had met vals geld te betalen, en hij kreeg een deel van de winst, dan was het verhaal waarschijnlijk anders afgelopen.

Dus ik denk dat ik zeker wel eens succes haal. Maar het is per zaak verschillend, hoe goed of hoe slecht je het als advocaat kan doen. Ik denk dat het heel belangrijk is om, als iemand wordt opgepakt, meteen te kijken of er sprake is van een medepleger. Dat zie je namelijk op het formulier. Als je kan zien dat ze mogelijk met z'n tweeën bezig zijn geweest, is het slim om te adviseren om in het verhoor zo min mogelijk te verklaren over een eventuele samenwerking of een gezamenlijk plan. Het is niet handig om te verklaren dat je weken of maanden bezig bent geweest om een plan op te zetten.

Dus vanaf het verhoor adviseer je cliënt dat hij niet te veel moet verklaren over een gezamenlijk plan?

Ja klopt, want dat is een essentieel onderdeel om tot medeplegen te komen.

5. We hebben nu al een paar keer over het onderscheid tussen medeplegen en medeplichtigheid gehad. In de praktijk wordt dat vaak ervaren als moeilijk te vatten, maar het onderscheid is zeer belangrijk, alleen al vanwege het verschil in strafmaat. Rechtsgeleerden mr. Blok schreef in 1893 al een proefschrift waarin hij pleit voor de afschaffing van het onderscheid tussen medeplegen en medeplichtigheid.

Wat zou je ervan vinden als die twee samengetrokken worden en er één overkoepelend begrip in de wet komt, waarbij de strafmaat dus tevens gelijk wordt gesteld? Welk effect denk je dat dit heeft op het verdedigen van cliënten?

Het lijkt mij geen goed idee, omdat ik denk dat het toch wel goed is dat verschillende fasen ook apart worden berecht. Dus je rol in een zaak als medepleger is toch dat je een soort gelijk aandeel hebt als de dader, en een medeplichtige doet veel minder omdat hij bijvoorbeeld ook niet wist van het strafbare feit.

Ik noem maar even het voorbeeld van de vluchtauto besturen. Je hebt bijvoorbeeld de situatie dat degene die een strafbaar feit heeft gepleegd een persoon belt met de vraag of hij hem kan ophalen en hij haalt die persoon op zonder vragen te stellen, ook al weet je misschien dat het niet helemaal zuiver is. Vervolgens worden ze aangehouden omdat blijkt dat diegene een diefstal heeft gepleegd bij het adres waar hij is opgehaald. Dat zou duidelijk onderscheiden moeten worden met medeplegen. Diegene moet niet gelijk als medepleger worden aangeduid en een aantal maanden gevangenisstraf krijgen.

Dus ik vind het goed dat er een onderscheid is.

6. *Volgens de Hoge Raad moet er sprake zijn van een "nauwe en bewuste samenwerking" en bovendien van een "intellectuele of materiële bijdrage van voldoende gewicht". Om voor de rechters te vergemakkelijken wanneer er daarvan sprake is, heeft de Hoge Raad in 2014 een aantal aspecten genoemd waar rechters rekening mee kunnen houden.*

Die aspecten heb ik op dit lijstje gezet. Ik heb je al horen zeggen dat je zelf altijd kijkt naar de uitvoeringshandelingen die cliënt heeft verricht en of er bijvoorbeeld winst is verdeeld, in vermogensdelicten.

Als je dit lijstje zo ziet, zitten hier dan nog aspecten bij die je gebruikt in je verdediging?

Ja op het moment dat ze samen worden gepakt kijk je al snel naar de gezamenlijk uitvoering. Bijvoorbeeld bij een winkeldiefstal, zijn ze op dat moment samen de winkel in gegaan? Als dat zo is, is er sprake van een gezamenlijke uitvoering en kun je daar al weinig meer mee. Maar stel dat er maar één iemand wordt aangehouden en er zou een tweede betrokkene zijn, dan ga je natuurlijk kijken wie welke rol heeft gespeeld.

Ik heb nu bijvoorbeeld een zaak over Albert Heijn zelfscanners. Mijn cliënt wordt verdacht van medeplegen van diefstal in 6 AH's. Daar verricht cliënt bepaalde handelingen waardoor hij met een extra uitloop-bon uit de AH loopt, waarna zijn medeverdachte met behulp van die extra bon een kar vol dure producten zomaar kan uitrijden. De vraag is dan of cliënt medepleger is of medeplichtig. In dit geval vond de rechter in eerste aanleg de rol van de verdachte zo significant dat hij als medepleger is veroordeeld, ook al was hij ten tijde van de strooptochten niet samen met zijn medeverdachte, want ze gaan na elkaar de winkel in. We zijn nu in hoger beroep gegaan want ik wil aantonen dat er geen sprake is van een nauwe en bewuste samenwerking.

Maar daar kijk je dus weer anders naar dan een winkeldiefstal waar twee personen samen naar binnen gaan en producten meenemen zonder af te rekenen.

Dus in de gevallen dat cliënt niet fysiek bij de uitvoering was, voer je dat aan?

Ja klopt, dan is het altijd aan de officier om aan te moeten tonen dat er sprake was van een opgezet plan. Die moet omstandigheden naar voren brengen waar dat uit moet blijken, en dat is vaak lastig. De rechter moet het altijd wettig en overtuigend bewezen achten. Voor het wettige gedeelte moeten twee bewijsmiddelen zijn, dat is vaak nog wel te vinden. Maar dan kun je nog wel aanvoeren bij de rechter dat het niet overtuigend genoeg is voor een nauwe en bewuste samenwerking.

7. *Ik ga je een aantal casussen voorleggen, die ik gebaseerd heb op de uitspraken uit mijn jurisprudentieonderzoek. Ik zou graag willen weten wat je denkt dat het oordeel van de rechter zou zijn (wel of geen medeplegen) en wat je in je verdediging zou aanvoeren om ervoor te zorgen dat cliënt wordt vrijgesproken van medeplegen. Houd hierbij het lijstje wat ik je heb gegeven in je hoofd.*

Casus A:

Aan cliënt wordt het medeplegen van doodslag ten laste gelegd. Met het idee dat cliënt het slachtoffer ophaalt om zijn medeverdachte drugs van hem te laten stelen (het slachtoffer denkt dat hij drugs gaat verkopen), rijdt hij het slachtoffer naar een bepaalde straat waar zijn medeverdachte hem verteld heen te rijden. Daar aangekomen stapt cliënt uit de auto om te kijken waar zijn medeverdachte is. Als medeverdachte aan komt, lopen zij samen richting de auto waar het slachtoffer zich nog in bevindt, met de drugs die zij willen stelen. Cliënt weet dat zijn medeverdachte een vuurwapen mee heeft, om mee te dreigen tijdens de beroving. Het slachtoffer wordt op dat moment in de auto doodgeschoten door cliënt zijn medeverdachte. Zowel verdachte als zijn medeverdachte verklaren dat het vuurwapen per ongeluk is afgegaan, maar uit het onderzoek blijkt dat dit niet kan zijn gebeurd.

Hoe zou je pleiten dat cliënt vrijgesproken moet worden van medeplegen?

Ik zou in ieder geval aanvoeren dat er geen sprake is van medeplegen van doodslag. Alleen al om het feit dat het plan niet was om het slachtoffer om te leggen. Natuurlijk zou het dan moord zijn. Maar het plan was om te stelen. Daar is volgens mij wel een nauwe en bewuste samenwerking voor geweest. Er is namelijk een gezamenlijke uitvoering, ook al zijn ze apart gekomen, zijn ze later toch samengekomen en toen is het plan uitgevoerd. Dat cliënt heeft ingestemd met het meenemen van een vuurwapen is strafbaar, maar was niet gericht op doodslag. Dat zou ik in ieder geval hebben aangevoerd.

Wat denk je dat de rechter heeft geoordeeld? Medeplegen of niet?

Dan hoop ik dat de rechter het medeplegen van de doodslag hier niet heeft aangenomen. Cliënt heeft wel de gelegenheid geboden, door het slachtoffer naar die straat te rijden, maar wist alleen af over het stelen van de drugs en het vuurwapen, niet over een doodslag. Het plan was een ripdeal, niet een doodslag.

8. *Casus B*

Aan cliënt wordt medeplegen van diefstal met braak ten laste gelegd. Cliënt heeft zijn medeverdachte op whatsapp gestuurd dat ze op kerstavond "kunnen shoppen" omdat iedereen dan weg is van huis en er genoeg te halen valt. Die kerstavond is in een woning daadwerkelijk ingebroken door in ieder geval zijn medeverdachte. Er is niet komen vast te staan dat cliënt

daadwerkelijk zelf bij de woning naar binnen is geweest en daar goederen heeft weggenomen. Maar een deel van de gestolen spullen wordt wel gevonden in het huis van cliënt.

Hoe zou je pleiten dat cliënt vrijgesproken moet worden van medeplegen?

In principe zou ik hier beginnen met het feit dat het gaat om een sms waar concreet instaat wat bedoeld wordt. Je kunt het op verschillende manieren uitleggen. Dat is altijd lastig voor een officier. Die zal zeggen dat het gaat over de woninginbraak terwijl de advocaat zal zeggen dat het een algemeen sms-bericht is. Het kan van alles betekenen. Daar komt geen plan uit naar voren waardoor sprake zou zijn van een nauwe en bewuste samenwerking. Dat zou ik zeker aanvoeren. Dat plan ontbreekt.

Ik zou aanvoeren dat cliënt niet in de woning is geweest, want daar is geen bewijs van. Dus er is geen gezamenlijke uitvoering geweest.

Het enige wat de officier heeft is dat de gestolen spullen uit de betreffende woning in het huis van cliënt zijn gevonden. Dan is de vraag natuurlijk of je uit dat enkele feit kan aannemen dat sprake is van medeplegen. Er is geen plan, geen gezamenlijke uitvoering. De officier zal zeggen dat verdachte op basis van die spullen en het sms-bericht een significante bijdrage heeft geleverd, in de uitvoering of afhandeling van het delict. Dat de buit daar lag zal wel worden gekwalificeerd als een rol in de afhandeling. Dan is de vraag of dat genoeg is. Er is geen plan, dus de intensiteit van de samenwerking komt niet naar voren.

Wat denk je dat de rechter heeft geoordeeld? Medeplegen of niet?

Ik hoop dat de rechter in deze heeft gezegd dat het allemaal te vaag is om medeplegen aan te nemen, omdat er geen plan was en geen aanwezigheid bij de uitvoering. Het hebben van de buit en het vage sms-bericht, is naar mijn mening te weinig om medeplegen aan te nemen.

9. Casus C

Aan cliënt wordt medeplegen van het voorhanden hebben van 3 kilo hennep ten laste gelegd. De politie heeft onderzoek gestart naar cliënt en zijn medeverdachten nadat zij een tip hadden gekregen dat cliënt met 2 anderen kilo's hennep in een Peugeot hadden verstopt, met het plan dit uit het land te smokkelen. Cliënt is aangehouden terwijl hij een lange afstand in een Volvo achter zijn medeverdachte in de Peugeot aan reed.

Hoe zou je pleiten dat cliënt vrijgesproken moet worden van medeplegen?

Wat mij betreft krijg je hier eerst de vraag of er aanknopingspunten te vinden zijn waaruit blijkt dat sprake is van een nauwe en bewuste samenwerking. Wist hij dat er drugs waren in die Peugeot? Dan zou mijn eerste stap zijn om te ontkennen dat cliënt één van die mannen was die de drugs in de Peugeot heeft verstopt, waardoor hij dus geen wetenschap had van het feit dat er drugs in die Peugeot lagen.

Vervolgens krijg je weer het plan verhaal. Wat zouden ze van plan zijn geweest? Het uitvoeren van de drugs? Ik zou gewoon chronologisch nagaan waar de nauwe en bewuste samenwerking op gebied van het plan zou moeten zitten. Waar blijkt dat uit? Zijn er gesprekken opgenomen, camerabeelden waaruit blijkt dat verdachte samen is met zijn medeverdachten? Om de rol van mijn cliënt in het geheel vast te stellen. De eerste vraag is misschien wel of er überhaupt een

plan was, als je kijkt naar het geheel. Als er tussen bepaalde mensen contact is geweest, maar niet met cliënt, dan kunnen ze vaststellen dat er een plan was, maar daar had cliënt dan niets mee te maken.

De volgens stap zou zijn om te kijken of cliënt aanwezig was bij belangrijke momenten, dus in dit geval in de garage waar de drugs in de Peugeot zouden zijn verstopt. Zolang dat niet kan worden vastgesteld, is daar ook geen bewijs van.

Vervolgens kom je chronologisch aan bij het achter de auto aanrijden. Dan ga je na waarom cliënt daar reed. Daar zal een verhaal gemaakt moeten worden. Als cliënt zegt dat hem is gevraagd om een stukje mee te rijden, zonder dat hij wist wat er aan de hand was, dan krijg je de rechter misschien aan het twijfelen. Waarom zou cliënt dan niet gewoon in de Peugeot hebben gezeten? Wat is de logica achter het verhaal dat ze op deze manier richting de grens reden? Maar wat zijn rol moet zijn geweest, is niet duidelijk.

Al met al was er dus een gezamenlijke uitvoering, want hij was in zoverre bij de fysieke uitvoering.

Wat denk je dat de rechter heeft geoordeeld? Medeplegen of niet?

Gezien de vorige uitspraken zou ik zeggen dat hier sprake is van medeplegen. Als de rechter aanneemt dat hij bij het verstoppert van de drugs aanwezig was, wist hij dus dat de drugs lagen in de auto waar hij achteraan reed. Hij is dan aanwezig geweest op belangrijke momenten, en zijn rol was de ondersteuning of iets dergelijks. Er was een gezamenlijke uitvoering dus zijn rol zal wel van voldoende gewicht zijn om medeplegen aan te nemen.